

**Μπέρτολτ
Μπρέχτ**

**ή Μάνα
Κουράγιο
καί τά
παιδιά της**

„KEIMENA“

Θέατρο 5

ΜΠΕΡΤΟΛΤ ΜΠΡΕΧΤ
Η ΜΑΝΑ ΚΟΥΡΑΓΙΟ
ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΗΣ

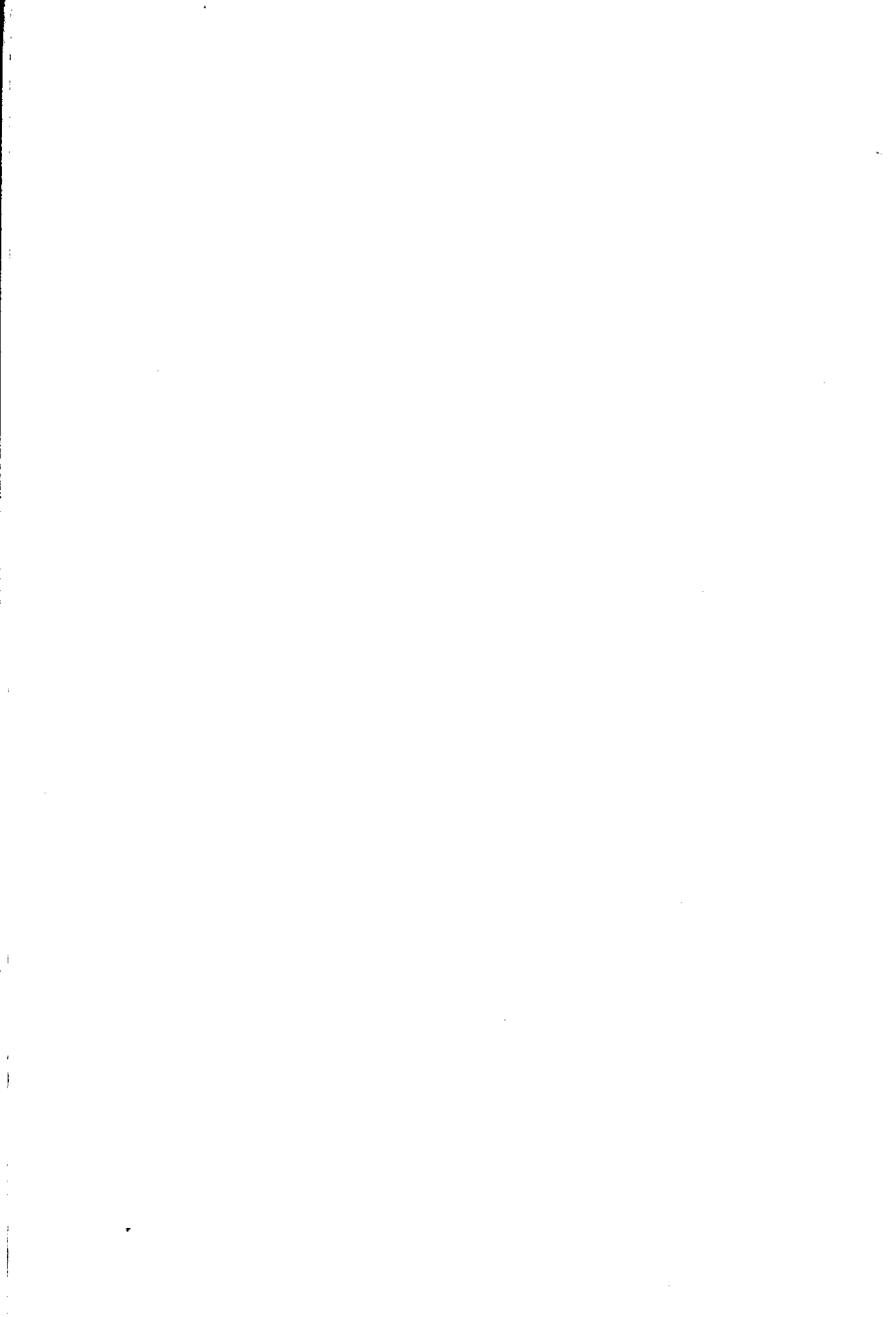

ΜΠΕΡΤΟΛΤ ΜΠΡΕΧΤ

**Η ΜΑΝΑ ΚΟΥΡΑΓΙΟ
ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΗΣ**

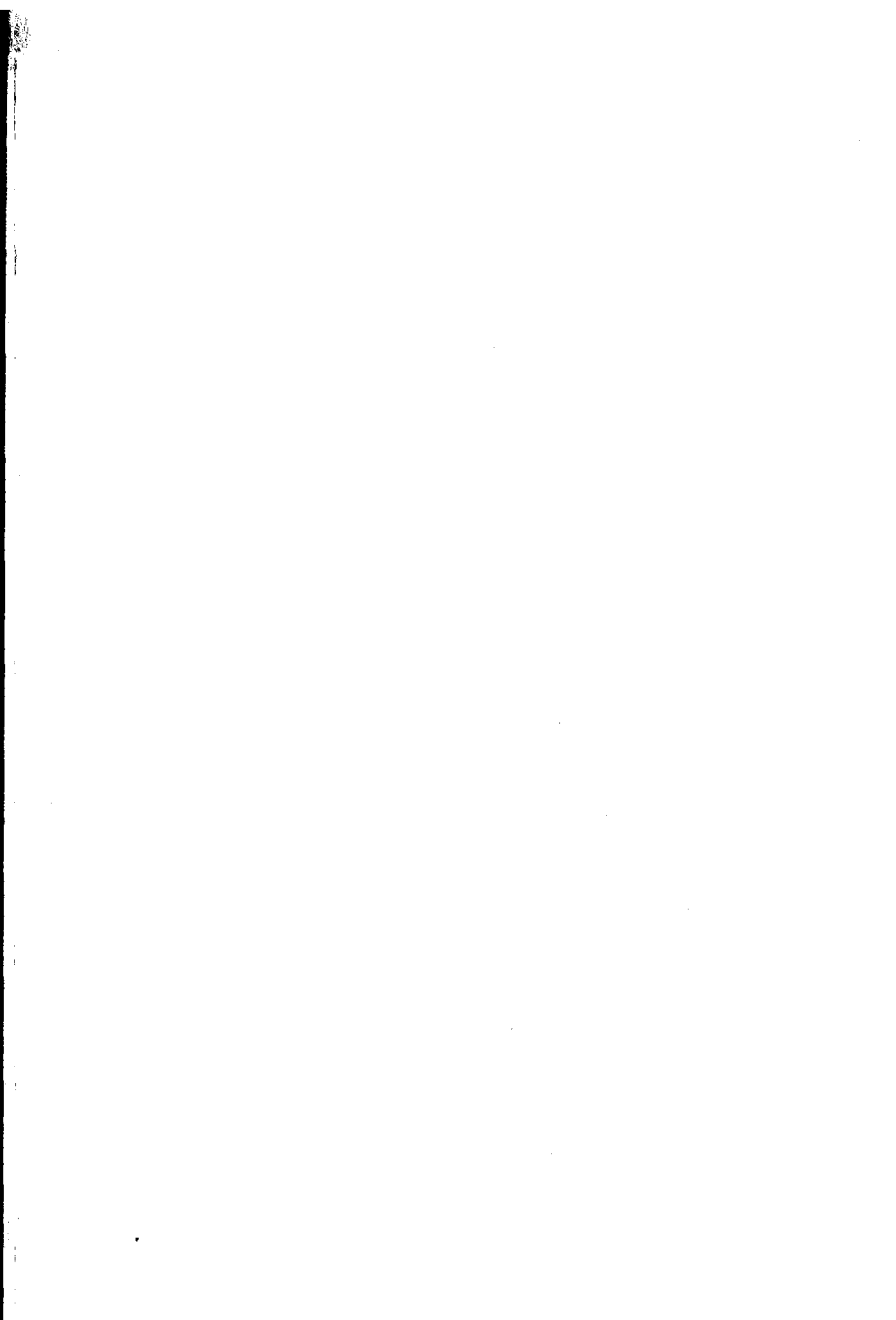
*Μετάφραση από τα Γερμανικά
ΠΕΤΡΟΥ ΜΑΡΚΑΡΗ*

Έκδόσεις „Κείμενα“
Αθήνα 1971

ΠΡΟΣΩΠΑ

Μάνα Κουράγιο
Κατρίν, ἡ μουγγή κόρη της
* Αἰλιφ, ὁ μεγάλος γιὸς
Σβάιτσερκάζ, ὁ μικρὸς γιὸς
Στρατολόγος
Λοχίας
Μάγερας
Στρατηγὸς
* Ιεροκήρυκας
Σιτιστὴς
* Υβὲτ Ποτιέ
* Ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸν ἐπίδεσμο
* Ἐνας ἄλλος λοχίας
Γέρος συνταγματάρχης
Γραφιάς
Νιὸς στρατιώτης
Γέρος στρατιώτης
Χωριάτης
Χωριάτισσα
Νιὸς ἄντρας
Γριὰ γυναίκα
* Ἐνας ἄλλος χωριάτης
Χωριάτισσα
Νιὸς χωριάτης
* Υπολοχαγὸς
Στρατιῶτες
Μιὰ φωνή

1

ΑΝΟΙΞΗ ΤΟΥ 1624. Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΟΞΕΝΣΤΙΕΡΝΑ
ΣΤΡΑΤΟΛΟΓΕΙ ΣΤΟ ΝΤΑΛΑΡΝΕ ΑΝΤΡΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΣΤΗΝ ΠΟΛΩΝΙΑ. Η ΓΥΡΟΛΟΓΙΣΣΑ
ANNA ΦΙΡΛΙΓΚ, ΓΝΩΣΤΗ ΜΕ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΜΑΝΑ
ΚΟΥΡΑΓΙΟ, ΧΑΝΕΙ ΕΝΑ ΓΙΟ ΤΗΣ.

Δημοσιὰ κοντὰ σὲ πόλη

*(“Ένας Λοχίας κ’ ένας Στρατολόγος στέκουν
τουρτουρίζοντας)*

Στρατολ. Πῶς διάολο νὰ μαζέψεις στρατὸ σ’ αὐτὸ τὸν
τόπο; Λοχία, εἶναι φορές πού σκέφτομαι κιόλας
ν’ αὐτοχτονήσω. Ἰσαμε τὶς δώδεκα τοῦ μῆνα
πρέπει νὰ παρατάξω μπροστὰ στὸ στρατηγὸ
τέσσερις διμοιρίες, κ’ οἱ ἄνθρωποι ἐδῶ γύρω
ἔχουν τέτοια κακία πού δὲν κλείνω μάτι τὶς
νύχτες. Στὸ τέλος κάποιον καταφέρνω νὰ ξε-
τρυπώσω, τὸν περνᾶω ἐπιθεώρηση, κάνω πῶς
δὲ βλέπω ὅτι εἶναι στενοθώρακας κι ὅτι ἔχει
φλεβίτιδα, πᾶει τὸν μέθυσσα, ἔβαλε κιόλας τὴν
ὑπογραφή του, δὲ μοῦ μένει παρὰ νὰ πλερώσω
τὸ ρακὶ — νάσου καὶ τὸν βλέπω νὰ βγαίνει
ὄξω. Τρέχω ἐγὼ καταπόδι του γιατί κάτι
ψυλλιάζομαι — μάλιστα, ἄφαντος ἔγινε, λές
κι ἄνοιξε ἡ γῆς καὶ τὸν κατάπιε. Δὲν ὑπάρχει
πιὰ ἀντρίκιος λόγος, δὲν ὑπάρχει πίστη καὶ

τιμιότητα, δὲν ὑπάρχει φιλότιμο. Ἐδῶ, λοχία, ἔχασα τὴν ἐμπιστοσύνη μου στὴν ἀνθρωπότητα.

Λοχίας Ὁ πόλεμος ἔλειψε πολὺν καιρὸ ἀπὸ τοῦτο τὸν τόπο, αὐτὸ εἶναι ὀλοφάνερο. Ποῦ νὰ τὴ βροῦν λοιπὸν τὴν ἠθικὴ, σὲ ρωτάω; Ἡ εἰρήνη δὲν εἶναι παρὰ τσαπατσουλιὰ, μονάχα ὁ πόλεμος βάζει τάξη στὰ πράγματα. Ἡ ἀνθρωπότητα τὰ φορτώνει ὅλα στὸν πετεινὸ ὅταν εἶναι εἰρήνη. Ἀνθρωποὶ καὶ βιὸς ξοδεύονται ἀστόχαστα, λὲς κ' εἶναι γιὰ πέταμα. Ὁ καθένας τρώει ὅ,τι τοῦ καπνίσει, μισὸ κεφάλι τυρὶ πάνω στ' ἄσπρο ψωμὶ καὶ πάνω στὸ τυρὶ ἄλλη μιὰ φέτα χοιρινό. Πόσα παλληκάρια καὶ πόσα γερά ἄλογα ἔχει τούτη δῶ ἡ πόλη δὲν τὸ ξέρει κανένας, κι οὔτε ποῦ τὰ μέτρησαν ποτέ. Πέρασα ἀπὸ τόπους ὅπου δὲν εἶχαν δεῖ πόλεμο, μπορεῖ ἑβδομήντα χρόνια· ἔ, λοιπὸν, οἱ ἀνθρωποὶ ἐκεῖ δὲν εἶχαν πιά οὔτε ὀνόματα, μήτε ποῦ γνώριζε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο. Μονάχα ὅπου ὑπάρχει πόλεμος ὑπάρχουν κατάλογοι τῆς προκοπῆς καὶ κιτάπια, κάνουν ἀρμαθιὲς τὰ παπούτσια καὶ βάζουν τὸ στᾶρι στὸ σακκί, μετᾶνε στὸν πόντο ἀνθρώπους καὶ ζῶα καὶ τὰ κουβαλᾶνε, γιατί ὅλοι ξέρουν πὼς δίχως τάξη δὲν γίνεται πόλεμος!

Στρατολ. Δίκηο ἔχεις. Ἔτσι εἶναι, ὅπως τὰ λὲς!

Λοχίας Βέβαια, σὰν ὅλα τὰ καλὰ ἔτσι κι ὁ πόλεμος εἶναι στὴν ἀρχὴ δύσκολος. Μὰ ὅταν πάρει μιὰ φορὰ τ' ἀπάνου, γίνεται πεισματάρης, τότες οἱ ἀνθρωποὶ τὴ φοβοῦνται τὴν εἰρήνη, καθὼς κ' οἱ παῖχτες μὲ τὰ ζάρια ποῦ φοβοῦνται νὰ

σταματήσουν, γιατί τότε πρέπει νά μετρήσουν τή χασούρα. Στήν ἀρχή ὅμως τότε τρομάζουν τόν πόλεμο. Τοὺς εἶναι βλέπεις κάτι καινούργιο.

Στρατολ. Κοίτα νά δεῖς, ἔρχεται ἓνας ἀραμπάς. Δυὸ γυναῖκες καὶ δυὸ νέα παλληκάρια. Σταμάτησέ την τή γριά, λοχία. Ἄν κι ἀπ' αὐτοὺς δέ βγεῖ τίποτα, δὲν πρόκειται νά στηθῶ ἄλλο στ' ἀπριλιάτικο ἀγέρι, σοῦ τὸ λέω νά τό ξέρεις.

(Ἀκούγεται μιὰ φουσαρόμωνα. Ἔρχεται ἓνας ἀραμπάς πὸν τραβᾶνε δυὸ παλληκάρια. Πάνω του κάθονται ἡ Μάνα Κουράγιο καὶ ἡ Κατρίν, ἡ μουγγή κόρη της).

Μάνα Καλὴ σου μέρα κύρ-λοχία!

Λοχίας (Τὸς φράζει τὸ δρόμο): Καλημέρα ἄνθρωποι! Ποιοὶ εἶστε τοῦ λόγου σας;

Μάνα Πραματευτάδες. (Τραγουδάει):

Ἔ, τὰ σπαθιά σας λίγο ἀφήστε
Ὅλοι φαντάροι καὶ πεζοί!
Τὴ μάχη αὐτὴ δέ θά κερδίστε
Δίχως παπούτσια καὶ βρακί.
Μόν' ἡ Κουράγιο θά σᾶς φέρει
Ροῦχα, ζουνάρια καὶ ρακί
Σπαθιά, κανόνια καὶ ντουφέκια
Δόξα δέ φέρνουν καὶ τιμή.

Ξυπνᾶτε σεῖς οἱ χριστιανοί
Ὁ ὕπνος εἶν' γιὰ τοὺς νεκροὺς
Κι ὅσοι εἶστ' ἀκόμα ζωντανοί
Τραβᾶτε μπρὸς γιὰ τοὺς ἔχτρούς!

Κὺρ-λοχαγὲ ἄκου μιὰ γνώμη
Δίχως φαῖ δὲν πολεμᾶς
Στὸν ἀραμπὰ μου θὲ νὰ βρεῖτε
Τρόφιμα, ροῦχα καὶ κρασιὰ!
Τὰ βόλια στ' ἀδειανὸ στομάχι
Κανεῖς δὲ θέλει νὰ δεχτεῖ
Μ' ἂν τύχει πρῶτα καὶ χορτάσει
Πρόθυμα πάει στὴ μαύρη γῆ.

Ξυπνᾶτε σεῖς οἱ χριστιανοὶ
Ὁ ὕπνος εἶν' γιὰ τοὺς νεκροὺς
Κι ὅσοι εἰστ' ἀκόμα ζωντανοὶ
Τραβᾶτε μπρὸς γιὰ τοὺς ἐχτροὺς!

Λοχίας Ἄσαλτ! Σὲ ποιά μονάδα ἀνήκετε, γύφτοι;
Ὁ μεγάλος Δεύτερο φιλαντζικο σύνταγμα.

Λοχίας Καὶ ποῦναι τὰ χαρτιά σας;

Μάνα Χαρτιά;

Ὁ μικρὸς Μὰ τούτη δῶ εἶναι ἡ Μάνα Κουράγιο!

Λοχίας Πρώτη φορά τὴν ἀκούω. Γιατί τήνε λένε Κουράγιο;

Μάνα Κουράγιο μὲ λένε λοχία, γιατί ἀπὸ τὸ φόβο μου μὴν ξετιναχτῶ πέρασα μέσα ἀπὸ τὸ κανονίδι στὴ Ρήγα μὲ πενήντα καρβέλια ψωμι στὸν ἀραμπὰ. Μόλις καὶ πρόλαβα, εἶχαν ἀρχίσει κιόλα νὰ μουχλιάζουν, δὲν μπορούσα νὰ κάνω ἀλλιῶς.

Λοχίας Νὰ λείπουν τ' ἀστεῖα. Τὰ χαρτιά σου!

Μάνα (Βγάζει ἀπόνα ντενεκεδένιο κοντι ἓνα μάτσο χαρτιά. Καθὼς τὰ φάχνει κατεβαίνει ἀπὸ τὸν ἀραμπὰ): Νά, ἐτοῦτα εἶναι ὅλα μου τὰ χαρτιά, λοχία. Τούτη δῶ εἶναι μιὰ σύνοψη πού

τήν ἀγόρασα ἀπὸ τὸ Ἑλταίτινγκ γιὰ νὰ τυλίγω τ' ἀγγούρια. Κι αὐτὸς ἐδῶ εἶν' ἕνας χάρτης τῆς Μοραβίας, ἕνας Θεὸς ξέρει ἂν θὰ φτάσω ποτὲ ἴσαμε κεῖ χάμω, ἀλλιῶς θὰ τότε φᾶνε τὰ ποντίκια. Κ' ἐδῶ εἶναι γραμμένο μὲ βούλα καὶ ὑπογραφή ὅτι τ' ἄλογό μου δὲν ἔχει μικρόβια στὸ στόμα καὶ στὰ πέλματα, τὸ κακὸ εἶναι ὅτι ψόφησε, κόστιζε δεκαπέντε τάλλαρα, δόξα τὸ Θεὸ πού δὲν τὰ πλέρωσα. Σοῦ φτάνουν τόσα χαρτιά;

Λοχίας Θέλεις νὰ μὲ πάρεις στὸ μεζέ; Θὰ σοῦ τὸν κόψω ἐγὼ τὸν ἄερα! Ξέρεις καλὰ ὅτι πρέπει νάχεις ἄδεια!

Μάνα Παρακαλῶ πολὺ νὰ προσέχεις τὰ λόγια σου καὶ νὰ μὴ λές στὰ παιδιὰ μου, πούναι ἀμούστακα ἀκόμα, ὅτι σὲ θέλω γιὰ μεζέ, αὐτὲς εἶναι ἄπρεπες κουβέντες, ἐγὼ δὲν ἔχω τίποτα μ' ἐλόγου σου. Ἡ ἄδειά μου στὸ δεύτερο σύνταγμα εἶναι τὸ καθαρό μου κούτελο, κι ἂν ἐσὺ δὲν μπορεῖς νὰ τὸ διαβάσεις, δὲ φταίω ἐγὼ γι' αὐτό. Δὲ θὰ τοῦ βάλω βούλα γιὰ νὰ φαίνεται καλύτερα.

Στρατολ. Λοχία, μυρίζουμαι ἕνα πνεῦμα ἀνυπόταχτο σὲ τοῦτο τὸ θηλυκό. Στὸ στρατόπεδο χρειάζομαστε πειθαρχία.

Μάνα Ἐγὼ νομίζω ὅτι χρειάζεστε λουκάνικα.

Λοχίας Ὅνομα;

Μάνα Ἄννα Φίρλιγκ.

Λοχίας Ὅλοι σας λοιπὸν ὀνομάζεστε Φίρλιγκ;

Μάνα Ποιὸς σοῦ τόπε; Ἐγὼ ὀνομάζομαι Φίρλιγκ. Ἐτοῦτοι ὄχι.

Λοχίας Μὰ δὲν εἶναι ὄλοι τους παιδιὰ σου;

Μάνα Είναι. Φτάνει όμως αυτό για νάχουν όλοι τὸ ἴδιο ὄνομα; (*Δείχνει τὸν μεγάλο γιό*): Ἐτοῦτος λόγου χάρι λέγεται Ἄιλιφ Νόγιοκι· γιατί; Γιατί ὁ πατέρας του πάντα ἔλεγε ὅτι ὀνομάζεται Κόγιοκι ἢ Μόγιοκι, κάτι τέτοιο. Ὁ υἱὸς τότε θυμᾶται ἀκόμα καλά, μονάχα πούναί ἕνας ἄλλος αὐτὸς πού θυμᾶται, ἕνας φραντσέζος μὲ μούσι. Κατὰ τ' ἄλλα ὁμως κληρονόμησε ἀπ' τὸν πατέρα του τὴν ἐξυπνάδα· αὐτὸς μάτια μου μπορεῖ νὰ βγάλει ἐνὸς χωρικοῦ τὸ παντελόνι ἀπ' τὸν πινὸ δίχως ὁ ἄλλος νὰ τὸ πάρει χαμπάρι. Ἔτσι λοιπὸν ὁ καθένας μας ἔχει καὶ τὸ δικό του ὄνομα.

Λοχίας Τί; Ὁ καθένας καὶ διαφορετικό;

Μάνα Κάνεις σὰ νὰ μὴν τὸ ξέρεις.

Λοχίας Τότε λοιπὸν, ἐτοῦτος δῶ εἶναι Κινέζος; (*Δείχνει τὸ μικρὸ γιό*).

Μάνα Λάθος. Ἐλβετός.

Λοχίας Μετὰ τὸν φραντσέζο;

Μάνα Ποιὸς εἶναι πάλι αὐτὸς ὁ φραντσέζος; Ἐγὼ δὲν ξέρω κανένα φραντσέζο. Ἄκου λοχία, μὴ μὲ μπερδεύεις ἀλλιῶς δὲν ξεκολλᾶμε ἀπὸ δῶ οὔτε τὰ μεσάνυχτα. Ἐλβετός εἶναι, λέγεται ὁμως Φέγιος. Τ' ὄνομά του δὲν ἔχει καμμιά σχέση μὲ τὸν πατέρα του, πού εἶχε ἄλλο ὄνομα, εἶταν χτίστης στὰ κάστρα, καὶ πάντα σουρωμένος.

Λοχίας Πῶς γίνεται λοιπὸν κι ὀνομάζεται Φέγιος;

(*Ὁ Σβάιτσερκαῶς νεύει γεμάτος κέφι, μὰ καὶ ἡ μουγγὴ Κατρίν γλεντάει τὴ συζήτηση*).

Μάνα Δέ θέλω νά σέ προσβάλω, ἀλλά ἀπό φαντασία δέ σοῦ περισσεύει. Φέγιος λέγεται βέβαια, γιατί ὅταν γεννήθηκε εἶμουν μ' ἕναν Οὐγγαρέζο, αὐτός δὲν ἔδινε πεντάρα, ὑπόφερε κιόλας ἀπὸ τὰ νεφρά του, κι ἄς μὴν εἶχε βάλει ποτέ στάλα πιοτὸ στὸ στόμα του, ἕνας πολὺ τίμιος ἄνθρωπος. Ὁ νιὸς πῆρε ἀπὸ δαῦτον.

Λοχίας Μὰ ἀφοῦ δὲν εἶταν πατέρας του.

Μάνα Κι ὁμως πῆρε ἀπ' αὐτόν. Τόνε λέω Σβράιτσερ-κάζ. (*Δείχνει τὴν Κατρίν*): Ἐτούτη δῶ λέγεται Κατρίν Χάουπτ. Μισογερμανίδα.

Λοχίας Ὡραία οἰκογένεια μὰ τὴν ἀλήθεια.

Μάνα Ναί, βλέπεις, ἐγὼ γύρισα ὀλάκερη τὴν οἰκουμένη μὲ τὸν ἀραμπά μου.

Λοχίας Ὅλα αὐτὰ θὰ γραφτοῦν στὸ χαρτί. (*Γράφει*): Ἐλόγου σου εἶσαι ἀπὸ τὴ Βαμβέργη τῆς Βαυαρίας, πῶς λοιπὸν ἔφτασες ἴσαμε δῶ;

Μάνα Δὲν μποροῦσα νὰ περιμένω ὥσπου νὰ μοῦ κάνει ὁ πόλεμος τὴ χάρη νάρθει στὴ Βαμβέργη.

Στρατολ. Ἐσᾶς τοὺς δυὸ θάπρεπε νὰ σᾶς λένε Ἡσαῦ Μουλάρα καὶ Ἰακῶβ Μουλάρα μιὰ καὶ τραβᾶτε τὸν ἀραμπά. Ὑποθέτω ὅτι ποτέ δὲ θὰ σᾶς ξεζεύουν.

**Αἰλιφ* Μάνα, μπορῶ νὰ τοῦ σπάσω τὰ μοῦτρα; Θὰ τόθελαι πολὺ.

Μάνα Ὅχι, σοῦ τὸ ἀπαγορεύω, νὰ κάτσεις στ' αὐγά σου. Καὶ τώρα καλοὶ μου κύριοι ἀξιωματικοί, μήπως χρειάζεστε τίποτα καλὰ πιστόλια, ἢ κανένα ζωστήρα; Ὁ δικός σου φαγώθηκε κιόλας κύρ-λοχία.

Λοχίας Χρειάζομαι κάτι ἄλλο. Βλέπω ὅτι τὰ παλ-

ληκάρια είναι ψηλά σάν πλατάνια, μέ φαρδιές πλάτες καί γερά πόδια. Γιατί λοιπόν τὸ σκάνε ἀπ' τὸ στρατὸ θάθελα νὰ ξέρω.

Μάνα (Γρήγορα): Δὲ γίνεται τίποτα λοχία. Τὰ παιδιὰ μου δὲν κάνουν γιὰ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ στρατιώτη.

Στρατολ. Γιατί ὄχι; Καί λεφτὰ θὰ τοὺς φέρι καί δόξα. Τὸ νὰ ἐμπορεύεσαι μπότες εἶναι δουλειὰ γιὰ γυναῖκες. (*Στὸν Ἄλιφ*) Γιὰ ἔλα πιὸ κοντὰ νὰ δῶ ἂν ἔχεις μούσκουλα, ἢ μπᾶς κ' εἶσαι κανένα νιάνιαρο.

Μάνα Νιάνιαρο εἶναι. Ἔτσι καί τὸν κοιτάξεις λιγάκι ἄγρια, τούρχεται νὰ πέσει χάμω.

Στρατολ. Ναι, μονάχα πού πέφτοντας σκοτώνει καί κανένα ἄρνι ἂν τύχει καί βρεθεῖ μπροστὰ του. (*Θέλει νὰ τὸν πάρει μαζί του*).

Μάνα Θὰ τὸν ἀφήσεις ἡσυχο; Δὲν εἶναι γιὰ σᾶς ἐτοῦτος!

Στρατολ. Μὲ πρόσβαλε βαριά, εἶπε ὅτι θὰ μοῦ σπάσει τὰ μούτρα. Ἐμεῖς οἱ δυὸ θὰ πᾶμε κεῖ πέρα στὸ χωράφι νὰ καθαρίσουμε σάν ἄντρες.

Ἄλιφ Μὴ σὲ νοιάζει, θὰ τὸν κανονίσω μάνα.

Μάνα Θὰ κάτσεις στ' αὐγά σου! Ἄλιθῆριε! Σὲ ξέρω γώ, ὄλο στὸν καυγά ἔχεις τὸ νοῦ σου. (*Στὸ Στρατολόγο*): Κρύβει μαχαίρι στὴν μπότα του, θὰ σὲ μαχαιρώσει.

Στρατολ. Θὰ τοῦ τὸ βγάλω σάμπως νάτανε ὁ φρονιμίτης του. Ἔλα παλληκάρι μου.

Μάνα Κύρ-λοχία, θὰ τ' ἀναφέρω στὸν ταγματάρχη. Θὰ σᾶς κλείσει στὴ στενὴ καὶ τοὺς δυὸ σας. Ὁ ὑπολογαχὸς εἶναι τσιμπτημένος μέ τὴν κόρη μου.

Λοχίας "Όχι με τή βία φίλε. (Στή *Μάνα Κουράγιο*):
Γιατί τάχεις με τούς στρατιῶτες; Στρατιῶ-
της δέν εἶταν κι ὁ πατέρας του; Καί δέν ἔπε-
σε τίμια; Μόνη σου τόπες αὐτό!

Μάνα Εἶναι ἀμούστακο παιδί ἀκόμα. Θέλετε νά μοῦ
τὸν πάρετε γιά σφαχτάρι, σᾶς ξέρω καλά ἐ-
γώ. Πέντε φιορίνια θά πάρετε γιά δαῦτον.

Στρατολ. Πρῶτα ὁμως θά πάρει αὐτὸς ἓνα ὁμορφο πη-
λίκιο κ' ἓνα ζευγάρι ρούσικες μπότες, ἔτσι;

** Αἰλιφ* "Όχι ἀπὸ σένα.

Μάνα "Ελα, πᾶμε παρέα νά ψαρέψουμε, εἶπε ὁ
ψαράς στὸ σκουλήκι. (Στὸν *Σβάντσερκάζ*):
Τρέχα καί φώναξέ το παντοῦ ὅτι ἐτοῦτοι δῶ
θέλουν νά κλέψουν τὸν ἀδελφό σου! (*Βγάζει*
ἓνα μαχαίρι): Γιά δοκιμάστε νά τὸν κλέψετε.
Θά σᾶς καρφώσω καί τούς δυό, ἀλῆτες. Θά
σᾶς δείξω γώ, τί θά πεῖ νά τὸν πάρετε στὸν
πόλεμο! Ἐμεῖς πουλᾶμε τίμια τὰ σεντόνια
μας καί τὸ χοιρινό μας κ' εἴμαστε ἡσυχοὶ ἀν-
θρωποὶ.

Λοχίας Τὸ βλέπει κανεὶς ἀπὸ τὸ μαχαίρι πού κρατᾶς
πόσο ἡσυχοὶ εἴσαστε. Σὰ δὲ ντρέπεσαι λέω,
κάνε πέρα τὸ μαχαίρι, παλιόγρηνα! Πρωτύ-
τερα τὸ παραδέχτηκες ὅτι ζεῖς ἀπὸ τὸν πό-
λεμο, γιατί πῶς ἀλλιῶς νά ζήσεις, ἀπὸ τί;
Πῶς ὁμως νά γίνει πόλεμος ὅταν δέν ὑπάρ-
χουν στρατιῶτες;

Μάνα Δέν εἶναι λόγος αὐτὸς γιά νά πᾶνε οἱ δικοί
μου.

Λοχίας "Ἐτσι λοιπόν; Ἐσύ νά πάρεις τὴν προβιά
κι ὁ πόλεμος τὰ κέρατα. Τὰ βλαστάρια σου
θέλεις νά παχαίνουν ἀπὸ τὸν πόλεμο, νά τοῦ

πλερώνεις όμως τὸν ὀβολό σου, ὄχι. Ἄς κοιτάξει νὰ τὰ βγάλει πέρα μόνος του, ἔτσι; Πῆρες τ' ὄνομα Κουράγιο, ἔ; Καὶ φοβᾶσαι τὸν πόλεμο πού τρῶς τὸ ψωμί του; Οἱ γιοὶ ὡστόσο δὲν τότε φοβοῦνται, αὐτὸ τὸ ξέρω καλά.

**Αἰλιφ* Ἐγὼ δὲ φοβᾶμαι κανένα πόλεμο.

Λοχίας Καὶ γιατί νὰ τὸν φοβηθεῖς; Κοιτάχτε μένα σάμπως μοῦ βγῆκε σὲ κακὸ πούγινα στρατιώτης; Στὰ δεκαεφτά μου εἶμουν κιόλα στὸ στρατό.

Μάνα Ἐννοια σου καὶ δὲν ἔφτασες ἀκόμα στὰ ἑβδομήντα.

Λοχίας Ἐχω καιρὸ νὰ φτάσω.

Μάνα Ναί, μπορεῖ κάτω ἀπὸ τὸ χῶμα.

Λοχίας Πᾶς νὰ μὲ προσβάλεις λέγοντας ὅτι θὰ πεθάνω;

Μάνα Κι ἂν εἶναι ἀλήθεια; Ἄν τὸ βλέπω ὅτι εἶσαι σημαδεμένος; Ἄν μοιάζεις σὰν τὸ κουφάρι πού πῆρε ἄδεια καὶ βγῆκε στὸν ἀπάνου κόσμο, ἔ;

Σβρίτσερ. Ξέρει ἀπὸ ξόρκια, αὐτὸ τὸ λένε ὅλοι. Προβλέπει τὰ μελλούμενα.

Στρατολ. Ἄντε λοιπὸν πῆς τοῦ κύρ-λοχία τῆ μοίρα του, θὰ τοῦ κάνει κέφι νὰ τὴν ἀκούσει.

Λοχίας Αὐτὰ ἐγὼ δὲν τὰ πιστεύω.

Μάνα Δόσμου τὸ κράνος σου. (Τῆς τὸ δίνει).

Λοχίας Ὅλα τοῦτα εἶναι κουραφέξαλα. Τὸ κάνω μονάχα γιὰ νὰ τὸ γλεντήσουμε.

Μάνα (Παίρνει ἓνα φύλλο περγαμνῆ καὶ τὸ κομματιάζει): Ἄιλιφ, Σβρίτσερκάζ καὶ Κατρίν, ἄμποτες ἔτσι νὰ κομματιαστοῦμε ἂν τύχει

καὶ μπλέξουμε πολὺ στὸν πόλεμο. (Στὸν Λοχία). Γιὰ χάρη σου, θὰ τὸ κάνω τζάμπα. Νά, ζωγραφίζω πάνω στὸ χαρτὶ ἓνα μαῦρο σταυρό, γιατί μαῦρος εἶναι κι ὁ χάρος.

Σβράιτσερ. Καὶ τ' ἄλλο τ' ἀφήνει λευκό, βλέπεις;

Μάνα Ὅριστε, τὰ διπλώνω, τ' ἀνακατεύω ἔτσι καθῶς ὅλοι εἴμαστε ἀνακατεμένοι ἀπὸ γεννησιμιοῦ μας. Καὶ τώρα τράβα νὰ δεῖς τὴ μοῖρα σου.

(*Ὁ Λοχίας διστάζει*)

Στρατολ. (Στὸν *Αἰλιφ): Ἐγὼ δὲν παίρνω ὅποιον μοῦ λάχει, ὅλοι τὸ ξέρουν πόσο ἐκλεκτικός εἶμαι. Ἐσὺ ὅμως ἔχεις μιὰ φλόγα ποὺ τὴ νιώθω νὰ μὲ χαϊδεύει.

Λοχίας (Ψαρεύει ἓνα χαρτὶ ἀπ' τὸ κράνος): Χαζομάρες! Διαολοτερτίπια καὶ τίποτ' ἄλλο!

Σβράιτσερ. Τράβηξε μαῦρο σταυρό. Ξεγράψτε τον!

Στρατολ. Μὴν ἀφήνεις νὰ σοῦ παίξουν τὸν παπᾶ. Δὲν εἶναι σ' ὅλους μας γραμμένο νὰ πᾶμε ἀπὸ βόλι.

Λοχίας (*Μ' ἔξαψη*): Μὲ κορόιδεψες!

Μάνα Μόνος σου τόπαθες ἀπὸ τὴ μέρα ποὺ μπήκες στὸ στρατό. Καὶ τώρα εἶναι ὥρα νὰ τοῦ δίνουμε, γιατί τὸν πόλεμο δὲ θὰ τὸν ἔχουμε κάθε μέρα καὶ πρέπει νὰ βιαστῶ.

Λοχίας Μὰ τὰ γένεια τοῦ σατανᾶ, δὲ θὰ σ' ἀφήσω νὰ μὲ τουμπάρεις ἔτσι. Τὸν μπάσταρδό σου θὰ τότε πάρουμε μαζί μας, θὰ τὸν κάνουμε στρατιώτη.

*Αἰλιφ Ἐὰ τόθελα νὰ γίνω, μάνα.

Μάνα Βούλωστο, διαόλου γέννα!

Ἄλιφ Κι ὁ Σβάρτσερκάζ θέλει νὰ γίνεи στρατιώτης.

Μάνα Αὐτὸ τῶρα τ' ἀκούω. Τὸ λοιπὸν πρέπει νὰ πῶ τῇ μοίρα καὶ τῶν τριῶν σας γιὰ νὰ βάλετε μυαλό. (*Τρέχει στὸ βᾶθος νὰ ζωγραφίσει σταυροὺς πάνω στὸ χαρτί*).

Στρατολ. (*Στὸν Ἄλιφ*): Λένε ἐναντίον μας ὅτι στὸ σουηδέζικο στρατὸ ὅλη μέρα στεκόμαστε μὲ τὸ κερί καὶ τὸ λιβάνι. Μὰ ὅλα τοῦτα εἶναι κακόβουλα ψέματα, τὰ λένε γιὰ νὰ μᾶς βλάψουν. Ὑμνους ψέλνουμε ὅλο κι ὅλο μιὰ στροφή κάθε Κυριακῆ, κι αὐτὸ μονάχα ὅσοι ἔχουνε φωνή.

Μάνα (*Γυρίζει μὲ τὰ χαρτιά καὶ τὸ κράνος τοῦ λοχία*): Θέλουν νὰ παρατήσουν τῇ μάνα τους, οἱ διαόλοι καὶ νὰ πᾶνε στὸν πόλεμο καθὼς τὰ ποντίκια στὸ τυρί. Μὰ ἐγὼ θὰ ρωτήσω τὰ χαρτιά καὶ τότε θὰ τὸ δοῦν ὅτι ὁ κόσμος δὲ γίνεται παράδεισος μὲ τὸ νὰ σοῦ λένε: «Ἐλα παλληκάρι μου στὸ στρατὸ, χρειάζομαστε κι ἄλλους ἀξιωματικούς». Λοχία, τρέμουν τὰ φυλλοκάρδια μου ὅτι κανένας τους δὲ θὰ βγεῖ ζωντανὸς ἀπὸ τὸν πόλεμο. Ἔχουν φοβερὰ χούγια καὶ οἱ τρεῖς τους. (*Ἀπλώνει τὸ κράνος στὸν Ἄλιφ*): Ἐλα, τράβα νὰ δεῖς τῇ μοίρα σου. (*Ὁ Ἄλιφ παίρνει ἓνα χαρτί, τ' ἀνοίγει. Ἐκείνη τοῦ τὸ τραβάει ἀπὸ τὸ χέρι*). Νάτο, σταυρὸς! Ἄχ, κακότυχη μάνα ἐγὼ ποῦ μὲ τόσα βάσανα σᾶς γέννησα. Θὰ πεθάνει λοιπὸν; Πάνω στὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας του θὰ τὸν πάρει ὁ χάρος. Ἄν γίνεи στρατιώτης θὰ τότε φάει ἡ μαύρη γῆς, εἶναι σίγουρο. Εἶναι ἀπόκοτος πολὺ, τόχει ἀπὸ τὸν πατέρα του. Κι ἂν δὲ φανεῖ γνωστι-

κός θάχει κακό τέλος, τὸ λείει τὸ χαρτί. (Τοῦ μιλάει ἐπιταχτικά): Θὰ φανεῖς γνωστικός;

Ἄλιφ Γιατί ὄχι;

Μάνα Γνωστικός θὰ πεῖ νὰ μείνεις κοντὰ στὴ μάνα σου. Κι ὅταν σὲ παίρνουν στὸ ψιλὸ καὶ σὲ λένε νιάνιαρο, ἐσύ νὰ γελαῖς μονάχα.

Στρατολ. Ἄν δῶ ὅτι τὰ κάνεις στὰ βρακιά σου θὰ προτιμήσω τὸν ἀδελφὸ σου, νὰ τὸ ξέρεις.

Μάνα Σοῦ εἶπα νὰ γελαῖς. Γέλα! Καὶ τώρα ἡ σειρὰ σου, Σβάιτσερκάτζ. Γιὰ σένα φοβᾶμαι λιγότερο, εἶσαι τίμιος ἐσύ. (Ὁ Σβάιτσερκάτζ τραβάει ἓνα χαρτί ἀπὸ τὸ κράνος). Μὰ γιατί κοιτᾶς τὸ χαρτί τόσο παράξενα; Σίγουρα εἶν' ἀδειανό. Δὲν μπορεῖ νάχει σταυρὸ, ἔσένα δὲν πρέπει νὰ σὲ χάσω. (Παίρνει τὸ χαρτί). Τί; Σταυρός; Κι αὐτὸς λοιπόν! Νάσαι ἄραγε γραφτὸ του ἐπειδὴς εἶναι τόσο ἀγαθιάρης; Ὁχι, Σβάιτσερκάτζ θὰ σὲ φάει καὶ σένα ὁ χάρος ἂν δὲ μείνεις πάντα τίμιος ὡς τὸ κόκκαλο, καθὼς σοῦ ἔμαθα ἀπὸ τὰ γενοφάσκια σου, κι ἂν δὲ μοῦ φέρνεις πάντα τὰ ρέστα ἀπὸ τὸ ψωμί. Μονάχα ἔτσι μπορεῖς νὰ σωθεῖς. Κοίτα νὰ δεῖς λοχία, ἂν ἐτοῦτος δὲν εἶναι μαῦρος σταυρός.

Λοχίας Σταυρός εἶναι. Ἐκεῖνο ποῦ δὲν καταλαβαίνω εἶναι πῶς ἔλαχε σὲ μένα καὶ τὸν τράβηξα. Ἐγὼ κρατιέμαι πάντα πίσω. (Στὸ Στρατολόγο): Δὲν κάνει κατεργαριές. Βγαίνει καὶ στοὺς δικούς της.

Σβάιτσερ. Βγῆκε καὶ σὲ μένα. Μὰ ἐγὼ παίρνω ἀπὸ λόγια.

Μάνα (Στὴν Κατρίν): Καὶ τώρα μονάχα ἐσένα ἔ-

χω σίγουρη, Κατρίν, γιατί ἐσύ εἶσαι ἀπὸ μόνη σου ἕνας σταυρός: ἔχεις καλὴ καρδιά. *(Σηκώνει τὸ κράνος ὡς τὸν ἀραμπά, τραβάει ὡστόσο ἢ ἴδια τὸ χαρτί):* Πάει, θὰ χάσω τὸ μυαλό μου. Δὲν μπορεῖ νάναί σωστό αὐτό, ἴσως ἐγὼ νάκανα λάθος στὸ ἀνακάτεμα. Μὴν εἶσαι πολὺ καλόκαρδη Κατρίν, ποτὲ πιά μὴν εἶσαι καλόκαρδη γιατί ἕνας σταυρός στέκει καὶ στὸ δικό σου δρόμο. Νὰ κρατᾶς πάντα κλειστὸ τὸ στόμα σου, αὐτὸ δὲ σοῦ εἶναι καὶ πολὺ δύσκολο μιὰ κ' εἶσαι μουγγή. Λοιπόν, τώρα ὅλοι ξέρετε τί σᾶς περιμένει. Νὰ εἶστε προσεχτικοί, σᾶς χρειάζεται. Καὶ τώρα θὰ συνεχίσουμε τὸ δρόμο μας. *(Δίνει στὸ λοχία τὸ κράνος του κι ἀνεβαίνει στὸν ἀραμπά).*

Στρατολ. *(Στὸ Λοχία):* Κάνε κάτι.

Λοχίας Δὲν αἰστάνουμαι καλά.

Στρατολ. Μπορεῖ καὶ νὰ κρουολόγησες πού ἔμεινες δίχως κράνος στὸν ἀγέρα. Ἀρχίνισέ την στὰ παζάρια. *(Δυνατά).* Ρίξε τουλάχιστο μιὰ ματιὰ στὸ ζωστήρα, λοχία. Αὐτοὶ οἱ καλοὶ ἄνθρωποι ζοῦνε ἀπὸ τὸ ἐμπόριο, ἔτσι δὲν εἶναι; Ἔ, σεῖς, ὁ λοχίας θέλει ν' ἀγοράσει τὸ ζωστήρα!

Μάνα Μισὸ φιορίνι. Ἀξίζει πέντε φορές παραπάνω. *(Κατεβαίνει πάλι ἀπ' τὸν ἀραμπά).*

Λοχίας Δὲν εἶναι καινούργιος. Φυσάει τοῦ διαόλου ἐδῶ, πρέπει νὰ τὸν δοκιμάσω μὲ τὴν ἡσυχία μου. *(Παίρνει τὸν ζωστήρα καὶ πηγαίνει πίσω ἀπ' τὸν ἀραμπά).*

Μάνα Δὲ βλέπω νὰ φυσάει.

Λοχίας Μπορεί και νά τ' άξίζει τὸ μισὸ φιορίνι. Εἶναι ἀπὸ ἀσήμι.

Μάνα (*Πηγαίνει κοντά του πίσω ἀπ' τὸν ἀραμπά*):
Ζυγίζει γιομάτες ἔξη οὐγγιές.

Στρατολ. (*Στὸν *Αἰλιφ*): Κ' ἔπειτα θά ρίξουμε οἱ δύο μας ἕνα-δυσὸ ποτηράκια σάν ἄντρες. *Ἐχω λεφτὰ μαζί μου, ἔλα. (**Ο *Αἰλιφ διατάζει*).

Μάνα Λοιπόν, τὸ μισὸ φιορίνι.

Λοχίας Δὲν τὸ καταλαβαίνω. *Ἐγὼ πάντα κρατιέμαι πίσω. Πιὸ σίγουρο μέρος δὲν ὑπάρχει ὅταν εἶσαι λοχίας. *Ἀπὸ κεῖ μπορεῖς νά στείλεις τοὺς ἄλλους μπροστά, νά δοξαστοῦν. Μοῦ φαρμάκωσες τὴν ὄρεξη. Δὲν πρόκειται νά βάλω μπουκιά στὸ στόμα μου.

Μάνα Μὴν τὸ παίρνεις καὶ τόσο κατάκαρδα, ποῦ νά σοῦ κοπεῖ ἡ ὄρεξη. Φτάνει νά κρατιέσαι πίσω. *Ἐλα πιές μιὰ γουλιὰ ρακὶ παλληκάρι. (*Τοῦ δίνει νά πιεῖ*).

Στρατολ. (**Ἐχει πάρει μπράτσο τὸν *Αἰλιφ καὶ τὸν σέρνει μαζί του*): Δέκα φιορίνια στὸ χέρι, κ' εἶσαι ἕνας λεβέντης ποὺ πολεμáει γιὰ τὸν βασιλιὰ κ' οἱ γυναῖκες θά σκοτώνονται ποιά θά σέ πρωτοπáρει. Καί μένα μπορεῖς νά μοῦ σπάσεις τὰ μούτρα γιὰτὶ σέ πρόσβαλα.

(*Βγαίνουν κ' οἱ δύο. Ἡ μουγγὴ Κατρίν πηδάει ἀπ' τὸν ἀραμπά κ' ἀρχίζει νά βγάζει ἄριες κραυγές*).

Μάνα Τώρα Κατρίν, ἔφτασα. Νά πλερώσει πρῶτα ὁ κύρ-Λοχίας. (*Δαγκώνει τὸ μισὸ φιορίνι*). Ποτὲ δὲν ἐμπιστεύομαι στὰ λεφτὰ ποὺ μοῦ δίνουν. *Ἐχω καεῖ, Λοχία. Μὰ τὸ νό-

μισμά σου εἶν' ἐντάξει. Καί τώρα εἶναι ὦρα
νὰ τοῦ δίνουμε. Ποῦναι ὁ Ἄιλιφ;

Σβάρτσερ. Ἔφυγε μὲ τὸν στρατολόγο.

Μάνα (Μένει ἀκίνητη, μετὰ): Ἄχ, χαζοπούλι.

(Στὴν Κατρίν): Ναί ξέρω δὲ φταῖς ἐσύ, δὲν
μπορεῖς νὰ μιλήσεις.

Λοχίας Σειρά σου τώρα νὰ πιεῖς μιὰ γουλιὰ, μάνα.
Ἔτσι εἶν' ἡ ζωὴ. Στρατιώτης δὲν εἶναι τὸ
χειρότερο. Θέλεις νὰ ζήσεις ἀπὸ τὸν πόλε-
μο, τοὺς δικούς σου ὅμως νὰ τοὺς κρατήσεις
ἀπόξω, ἔτσι;

Μάνα Τώρα πρέπει νὰ ζευτεῖς ἐσύ μὲ τὸν ἀδελφὸ
σου, Κατρίν.

*(Τὰ δύο ἀδέρφια ζεύονται στὸν ἀραμπὰ καὶ
τραβᾶνε. Ἡ Μάνα Κουράγιο προχωρᾷ δίπλα
τους. Ὁ ἀραμπὰς κνλάει).*

Λοχίας (Κοιτάζει ξοπίσω τους): Σὰ θέλεις ἀπ' τὸν
πόλεμο νὰ ζήσεις τὸν ὄβολό σου μὴν τοῦ τότε
στερήσεις.

2

ΤΙΣ ΧΡΟΝΙΕΣ ΤΟΥ 1625 καὶ 1626 Η ΜΑΝΑ ΚΟΥΡΑΓΙΟ ΔΙΑΒΑΙΝΕΙ ΜΑΖΙ ΜΕ ΤΑ ΜΕΤΑΓΩΓΙΚΑ ΤΟΥ ΣΟΥΗΔΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΛΩΝΙΑ. ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΟ ΟΧΥΡΟ ΒΑΛΧΟΦ ΑΝΤΑΜΩΝΕΙ ΜΕ ΤΟ ΓΙΟ ΤΗΣ—ΚΕΡΔΟΦΟΡΑ ΠΟΥΛΗΣΗ ΕΝΟΣ ΚΑΠΟΝΙΟΥ ΚΑΙ ΜΕΡΕΣ ΔΟΞΑΣ ΤΟΥ ΧΑΜΕΝΟΥ ΓΙΟΥ.

Ἡ Σκηνὴ τοῦ Στρατηγοῦ

(Δίπλα στὸ μαγειρεῖο. Κανονίδι. Ὁ Μάγερας συζητάει μὲ τὴ Μάνα Κουράγιο πὸν θέλει νὰ τοῦ πουλήσει ἓνα καπόνι).

Μάγερας Ἐξήντα ὄβολα γιὰ ἓνα τέτοιο ψωραλέο πετούμενο;

Μάνα Ψωραλέο πετούμενο; Αὐτὸ τὸ θρεμένο ζῶο; Γιὰ ἓνα τέτοιο πουλὶ δὲν μπορεῖ ὁ στρατηγός, πούχει μαυρίσει τὸ μάτι του ἀπὸ τὴν πείνα, νὰ πλερώσει πενήντα ὄβολα; Ἄλιμονό σου ἂν δὲν τούχεις φαί ἕτοιμο τὸ μεσημέρι.

Μάγερας Τέτοια βρίσκω ὅσα θέλω στὴν παρακάτω γωνία, δέκα ὄβολα ἢ ντουζίνα.

Μάνα Τί μοῦ λές; Τέτοιο καπόνι θὰ τὸ βρεῖς γιὰ δέκα ὄβολα τὴ ντουζίνα; Τώρα πὸν ἔχουμε πολιορκία, τουτέστι πείνα, πὸν νὰ παίξει ἡ κοιλιά μας ταμπουρά! Μπορεῖ νὰ βρεῖς κανέναν ἀ-

ρουραίο, λέω μπορεί, γιατί κι αυτούς τούς
έφαγαν όλους, πέντε νομάτοι κυνηγᾶνε ἕναν
πεινασμένο ἄρουραίο μισή μέρα. Πενήντα ὄβο-
λα γιὰ ἕνα τεράστιο καπόνι τώρα μέ τὴν πο-
λιορκία.

Μάγερας Δὲν πολιορκοῦν ἐμᾶς, ἀλλὰ ἐμεῖς τούς ἄλλους.
Ἐμεῖς εἴμαστε οἱ πολιορκητές, αὐτὸ πρέπει νὰ
τὸ χωνέψεις ἐπιτέλους!

Μάνα Ἐπὸ φαί ὅμως εἴμαστε κ' ἐμεῖς ρέστοι, τί λέω,
χειρότερα κι ἀπ' αὐτούς μέσα στὴν πόλη. Ἐ-
τοῦτοι μάτια μου, κουβάλησαν μέσα ὄλο τὸ
ἔχει τους. Τρῶνε λέει, τοῦ πουλιοῦ τὸ γάλα.
Ἐμεῖς ὅμως! Γύρισα σήμερα τούς χωριάτες, δὲν
ἔχουν τίποτα.

Μάγερας Ἐχουν. Τὰ κρύβουν.

Μάνα (Θριαμβευτικά): Δὲν ἔχουν. Καταστραμένοι
εἶναι, νὰ τί εἶναι. Τρῶνε ἀγέρα κοπανιστό.
Εἶδα χωριάτες νὰ βγάζουν τίς ρίζες ἀπὸ τὸ
χῶμα καὶ νὰ τίς μασᾶνε. Γλύφουν τὰ δάχτυλα
ἂν τύχει νὰ φᾶνε καμμιά καλοψημένη μετζεσό-
λα, αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια. Κ' ἐγὼ ἔχω καπόνι
καὶ τὸ δίνω γιὰ σαράντα ὄβολα.

Μάγερας Γιὰ τριάντα, ὄχι γιὰ σαράντα. Ἐγὼ εἶπα
τριάντα.

Μάνα Ἄκου δῶ, αὐτὸ δὲν εἶναι καπόνι ἀπὸ τὰ συνη-
θισμένα. Εἶχε λέει τέτοια χαρίσματα ποὺ ἔτρω-
γε μονάχα μέ μουσικὴ καὶ βιάδιζε σὰ στρατιώ-
της. Ἦξερε ἀκόμα καὶ νὰ λογαριάζει, τόσο ζυ-
πνιο εἶταν. Κ' εἶναι πολλὰ σαράντα ὄβολα γιὰ
ἕνα τέτοιο πουλί; Ἐτσι καὶ δὲ βρεῖ στρωμένο
τραπέζι ὁ στρατηγός, πάει θὰ σοῦ τὸ κόψει τὸ
κεφάλι.

Μάγερας Κοίτα νά δεῖς τί θά κάνω. (*Παίρνει ἓνα κομμάτι μωσχάρι κι ἐτοιμάζεται νά τὸ κόψει*): Ἔχω ἐδῶ ἓνα κομμάτι μωσχάρι, θά τὸ κάνω ψητό. Σοῦ δίνω μιὰ τελευταία εὐκαιρία.

Μάνα Νά τὸ ψήσεις. Αὐτὸ ξέμεινε ἀπὸ πέρσυ.

Μάγερας Χτὲς βράδῳ ἀκόμα τὸ μωσχάρι τριγύριζε ξένοιαστο. Τόδα μέ τὰ μάτια μου.

Μάνα Ἄν εἶναι ἔτσι, τότε θά βρώμαγε κι ὅταν εἶταν ζωντανό.

Μάγερας Ἄν χρειαστεῖ θά τ' ἀφήσω νά ψήνεται πέντε ὧρες, νά δοῦμε τότε ἂν θάνατι ἀκόμα σκληρό. (*Κόβει ἓνα κομμάτι*).

Μάνα Νά τοῦ βάλεις μπόλικο πιπέρι γιὰ νά μὴν τοῦ βρωμάει τοῦ κύρ-στρατηγοῦ.

(*Στὴ σκηνὴ μπαίνουν ὁ Στρατηγός, ἓνας Ἱεροκήρυκας κι ὁ Ἄλιφ*).

Στρατηγ. (*Χτυπάει τὸν Ἄλιφ στὸν ὄμο*). Τὸ λοιπὸν γιέ μου, ἔλα στὴ σκηνὴ τοῦ στρατηγοῦ σου καὶ κάθησε στὰ δεξιά του. Γιατί ἐσύ ἔκανες μιὰν ἥρωικὴ πράξη σὰ θεοφοβούμενος πολεμιστῆς, κι ὅτι ἔκανες τόκανες γιὰ τὸ Θεὸ σ' ἓνα θρησκευτικὸ πόλεμο. Αὐτὸ σοῦ τὸ ἐχτιμάω ἰδιαίτερα καὶ θά σοῦ τὸ ἀνταμείψω μὲ χρυσὸ βραχιόλι, μόλις πάρω τὴν πόλη. ἤρθαμε δῶ νά λυτρώσουμε τὶς ψυχές τους, κ' ἐλόγου τους τί κάνουν, τέτοιοι μπερμπάντηδες, ξεδιάντροποι, παλιοχωριάτες ποῦ εἶναι; Μᾶς παίρνουν τὰ ζῶα τους! Τοὺς παπάδες τους ὁμως τοὺς ταΐζουν ἀπὸ πάνου κι ἀπὸ κάτω, μὰ ἐσύ τοὺς ἔμαθες τί πάει νά πεῖ ἦθος. Ἐδῶ σοῦχω μιὰ κούπα κοκκινέλι θά τὸ πιοῦμε οἱ δύο μας μονο-

ρούφι. (*Πίνουν*). 'Ο 'Ιεροκήρυκας δὲ θὰ πιεῖ τίποτα, εἶναι θεοφοβούμενος. Καὶ τί θάθελες νὰ φᾶς τὸ μεσημέρι, καρδούλα μου;

**Αιλιφ* Ὁ ἕνα κομμάτι κρέας θὰ ἔλεγα.

Στρατηγ. Μάγερα, κρέας!

Μάγερας Δὲ φτάνει ποῦ δὲν ἔχουμε στάλα φαί, μοῦ κουβαλάει καὶ μουσαφίρηδες.

(*Ἡ Μάνα Κουράγιο τοῦ κάνει νόημα νὰ σιωπᾷσει γιατί θέλει ν' ἀκούσει*).

**Αιλιφ* Ὅταν γδέρνεις χωριάτες σοῦ ἀνοίγεται ἡ ὄρεξη.

Μάνα Παναγιᾶ μου, αὐτὸς εἶναι ὁ *Αιλιφ!

Μάγερας Ποιός;

Μάνα Ὁ *Αιλιφ, ὁ μεγάλος γιὸς μου. Δυὸ χρόνια τὸν ἔχω χαμένο· μοῦ τὸν ἔκλεψαν καταμεσις τοῦ δρόμου. Πρέπει νὰ τὸν ἔχουν πολὺ σὲ ὑπόληψη γιὰ νὰ τὸν προσκαλεῖ ὁ στρατηγὸς στὸ τραπέζι. Κ' ἐσὺ τί ἔχεις νὰ τοῦ μαγειρέψεις; Ἄερα! *Ακουσες τί θέλει νὰ φάει σὰ μουσαφίρης πούναι; Κρέας! *Ακουσε τὴ συμβουλή μου κι ἀγόρασε παρευτὺς τοῦτο τὸ καπὸνι, κάνει ἕνα φιορίνι.

Στρατηγὸς (*Ποῦχει καθήσει μαζί μὲ τὸν *Αιλιφ καὶ τὸν 'Ιεροκήρυκα, φωνάζει*): Φέρε νὰ φᾶμε, τυφλοπόντικα, σκυλομάγερα, ἀλλιῶς θὰ σὲ πετσοκόψω!

Μάγερας Φέρτο δῶ, ποῦ νὰ σὲ πάρει ὁ διάολος, ἐκβιάστρια.

Μάνα Τώρα δὰ ἔλεγες ὅτι εἶναι ἕνα ψωραλέο πετούμενο.

Μάγερας Ψωραλέο είτε ὄχι, φέρτο πενήντα ὄβολα, αὐτὸ εἶναι καθαρὴ ληστεία.

Μάνα Εἶπα ἓνα φιορίνι. Γιὰ τὸ μεγάλο μου γιό, τὸν ἀξιότιμο καλεσμένο τοῦ στρατηγοῦ, τίποτα δὲ μοῦ εἶναι ἀκριβό.

Μάγερας (Τῆς δίνει τὰ λεφτά): Τουλάχιστο ξεπουπουλίσασέ το ὄσπου ν' ἀνάψω τῆ φωτιά.

Μάνα (Κάθεται νὰ ξεπουπουλιάσει τὸ καπὸν): Νὰ δεῖς μοῦτρα ποὺ θὰ κάνει ὅταν μέ δεῖ. Ἐποῦτος εἶναι ὁ γενναῖος καὶ γνωστικός μου γιός. Ἔχω κ' ἓναν ἄλλο ποὺ εἶναι χαζὸς ἀλλὰ τίμιος. Ἡ κόρη μου δὲν ἀξίζει πεντάρια. Τουλάχιστο δὲ μιλάει, κάτι εἶναι κι αὐτὸ.

Στρατηγ. Πιὲς ἄλλη μιὰ κούπα παλληκάρι μου, αὐτὸ εἶναι τ' ἀγαπημένο μου κρασί ἀπὸ τὴν Καμπανία, δὲ μοῦ μένει παρὰ ἓνα βαρέλι ἀκόμα, τὸ πολὺ δυό, ὥστόσο εἶναι σπουδαῖο νὰ βλέπω ὅτι ὑπάρχει ἀκόμα ἀληθινὴ πίστη στὸ στρατό μου. Κι ὁ ψυχοβοσκὸς χαζεύει πάλι γιατί ἐλόγου του ξέρει μονάχα νὰ κηρύχνει, τὸ πῶς πρέπει νὰ γίνεται στὴν πράξη δὲν τὸ ξέρει. Καὶ τώρα, ἄλιφ παιδί μου, πὲς μας καταλεπτῶς πῶς τύλιξες τοὺς χωριάτες κ' ἔπιασες τὰ εἴκοσι μοσχάρια. Ἐλπίζω νὰ τὰ φέρουν σύντομα.

ἄλιφ Σὲ μιὰ μέρα, τὸ πολὺ δυό, θὰ βρίσκονται δῶ.

Μάνα Αὐτὸ εἶναι πολὺ εὐγενικὸ ἀπὸ μέρους τοῦ ἄλιφ, ποὺ θὰ φέρει αὔριο τὰ μοσχάρια, ἀλλιῶς ἔσεεις ἐδῶ δὲ θὰ λέγατε οὔτε καλημέρα στὸ καπὸν μου.

ἄλιφ Τὸ λοιπὸν ἔγινε ἔτσι: κάτι μυρίστηκα ὅτι οἱ χωριάτες μάζευαν στὰ κρυφά, καὶ προπαντὸς

τῆ νύχτα, τὰ μοσχάρια τους ἀπὸ τὰ δάση ὅπου τάχαν κρυμένα καὶ τὰ πήγαιναν σ' ἓνα δασάκι γιὰ νάρθουν αὐτοὶ ἀπὸ τὴν πόλη καὶ νὰ τὰ πάρουν. Τοὺς ἄφησα λοιπὸν νὰ τὰ μαζέψουν μὲ τὴν ἡσυχία τους, αὐτοί, σκέφτηκα, θὰ τὰ βροῦν πιὸ εὐκολα ἀπὸ μένα. Στὸ μεταξὺ ἔκανα τοὺς ἄντρες μου νὰ λυσάξουν γιὰ κρέας κόβοντάς τους δυὸ μέρες συνέχεια τὸ λιγοστὸ συσσίτιο ἀκόμα περισσότερο, τόσο πού στὸ τέλος τοὺς ἔτρεχαν τὰ σάλια μὸλις ἄκουγαν λέξη πού ἀρχίζει ἀπὸ κρ- κράνος νὰ ποῦμε.

Στρατηγ. Αὐτὸ εἶταν ἔξυπνο.

Ἄιλιφ Πιθανό. Ὅλα τ' ἄλλα εἶταν παιχινιδάκι. Μονάχα πού οἱ χωριάτες εἶχαν μαγκοῦρες κ'εἶταν τρεῖς φορές πιὸ πολλοὶ ἀπὸ μᾶς καὶ χύμηξαν νὰ μᾶς γδάρουν. Τέσσερις μαζί μὲ στρίμωξαν σὲ κάτι θάμνους, μούριξαν τὸ σπαθὶ ἀπὸ τὸ χέρι καὶ φώναξαν: παραδώσου! Τί γίνεται τώρα, σκέφτηκα, τοῦτοι ἐδῶ θὰ μὲ κάνουν κιμᾶ.

Στρατηγ. Καὶ τί ἔκανες;

Ἄιλιφ Γέλασα.

Στρατηγ. Τί ἔκανες, λέει;

Ἄιλιφ Γέλασα. Ἔτσι τὸ ρίξαμε στὴ συζήτηση. Ἄρχινάω ἐγὼ παρευτὺς τὰ παζαρέματα καὶ τοὺς λέω: εἴκοσι φιορίνια τὸ κεφάλι πάει πολὺ. Ἄντε νὰ σᾶς δώσω δεκαπέντε. Ἐλόγου τους τὰ χάνουν καὶ ξύνουν τὸ κεφάλι τους. Σκύβω ἐγὼ ἀμέσως, ἀδράχνω τὸ σπαθὶ μου, καὶ τοὺς κάνω κομματάκια. Ἡ ἀνάγκη χαλαεὶ νόμο, ἔτσι δὲ λένε;

Στρατηγ. Τί λὲς ἐσύ γι' αὐτὸ ψυχοβοσκέ;

Ἱεροκῆρ. Βέβαια ἂν τὸ κρίνεις αὐστηρὰ ἢ Γραφή δὲ λέει

τέτοιο πράμα, ωστόσο και ὁ Κύριός μας εὐλόγησε τὰ πέντε ψωμιὰ καὶ τὰκανε πεντακόσια ἀκριβῶς γιὰ νὰ μὴν ὑπάρχει ἀνάγκη. Καὶ τότε μπόρεσε νὰ ζητήσῃ ν' ἀγαπᾶμε τὸν πλησίον μας, γιατί ὅλοι εἶταν χορτάτοι. Σήμερα τὰ πράματα εἶναι διαφορετικά.

Στρατηγ. (Γελάει): Τελείως διαφορετικά. Τώρα θὰ σοῦ δώσω νὰ πιεῖς μιὰ στάλα, Φαρισαῖε. (Στὸν ἄνθρωπο): Κομματάκια τοὺς ἔκανες λοιπόν, μπράβο σου, γιὰ νὰ μπορέσουν τὰ παλληκάρια μου νὰ βάλουν μιὰ γερὴ μπουκιά κρέας στὸ στόμα. Σάμπως δὲν τὸ λέει καὶ ἡ Γραφή ὅτι αὐτὸ ποὺ προσφέρεις στὸν πιὸ ταπεινὸ ἀπὸ τοὺς ἀδερφούς μου τὸ προσφέρεις σ' ἐμένα; Κι ἐσύ τί τοὺς πρόσφερες; Ἐνα τραπέζι μὲ κρέας μοσχαρίσιο, γιατί δὲν εἶναι μαθημένοι στὸ μouxλιασμένο ψωμί. Παλιά, προτοῦ ἀρχίσουν νὰ πολεμᾶνε γιὰ τὸ Θεό, γέμιζαν τὸ κράνος τους κρασί καὶ βουτούσαν μέσα τὸ φρατζολάκι τους.

Ἄνθρωπος. Ναι, σκύβω ἀμέσως, ἀδράχνω τὸ σπαθί μου καὶ τοὺς κάνω κομματάκια.

Στρατηγ. Τὸ λοιπόν, ἐσύ κρύβεις μέσα σου ἕναν καινούριο Καίσαρα. Θάπρεπε νὰ δεῖς τὸ βασιλιά.

Ἄνθρωπος. Τὸν εἶδα ἀπὸ μακριά. Ἐχει κάτι τὸ λαμπερό. Αὐτὸν θάθελα νάχω γιὰ παράδειγμα.

Στρατηγ. Ἐχεις κιόλα κάτι ἀπὸ δαῦτον. Ἐναν τέτοιο στρατιώτη σὰν κ' ἐσένα, ἕνα γενναῖο στρατιώτη, τὸν ἐχτιμῶ ἐγώ, Ἄνθρωπος, τοῦ συμπεριφερομαι σὰ νάτανε γιός μου. (Τὸν πᾶει στὸ χᾶρη): Κοίτα νὰ δεῖς πῶς εἶναι σήμερα ἡ κατάσταση, Ἄνθρωπος, χρειάζεται νὰ γίνουν πολλὰ ἀκόμα.

Μάνα (Ποῦ δὴ τὴν ὥρα ἀκούγε καὶ τώρα ξεπουπουλιάζει ὀργισμένη τὸ κατόνι): Ἐτοῦτος ὁ στρατηγὸς πρέπει νάναί πολὺ ἀνίκανος.

Μάγερας Πεινασμένος ναί, γιατί ὁμως ἀνίκανος;

Μάνα Γιατὶ χρειάζεται γενναίους στρατιῶτες, γι αὐτό. Ἄν εἶταν ἱκανὸς νὰ κάνει ἕνα σωστὸ στρατηγικὸ σκέδιο, τί τοῦ χρειάζονταν τότε οἱ γενναῖοι στρατιῶτες; Θάκανε τὴ δουλειά του καὶ μὲ συνηθισμένους. Γενικὰ παντοῦ ὅπου βρίσκεις τέτοιες μεγάλες ἀρετὲς σημαίνει ὅτι κάτι δὲν πάει καλά.

Μάγερας Ἐγὼ νόμιζα ὅτι σημαίνει πῶς ὅλα πᾶνε καλά.

Μάνα Ὅχι, ὅτι κάτι δὲν πάει καλά. Γιατί; Γιατί ὅταν ἕνας στρατηγὸς εἶτε ἕνας βασιλιάς εἶναι χαζὸς καὶ ρίχνει τοὺς ἄντρες του κουτουροῦ στό μακελεῖδ, τότε βέβαια οἱ στρατιῶτες πρέπει νάχουν ἀντρεία ποὺ εἶναι κι αὐτὴ μιὰ ἀρετὴ. Ὅταν εἶναι πολὺ τσιγκούνης καὶ δὲ μιστῶνει ἀρκετοὺς στρατιῶτες, τότες αὐτοὶ ποὺ ἔχει πρέπει ὅλοι τους νάναί Ἡρακλῆδες. Κι ὅταν εἶναι τσαπατσούλης καὶ δὲ νοιάζεται γιὰ τίποτα τότε πρέπει νάναί ξύπνιοι σὰν τὰ φίδια, τί ἄλλιῶς τοὺς πῆρε ὁ χάρος. Ἐτσι ζητάει νὰ τὸν πιστεύουν ὅλοι τυφλά γιατί περιμένει ἀπὸ δαύτους περισσότερα ἀπ' ὅσα μποροῦν νὰ κάνουν. Ὅλες αὐτὲς εἶναι ἀρετὲς ποὺ δὲν τίς χρειάζεται μιὰ νοικοκυρεμένη χώρα κ' ἕνας καλὸς βασιλιάς ἢ στρατηγός. Σὲ μιὰ καλὴ χώρα οἱ ἀρετὲς περιτεύουν, μποροῦν ὅλοι νάναί ἄνθρωποι συνηθισμένοι, μὲ μιὰ στάλα μυαλό, κι ἂν τὸ θέλεις ἀκόμα καὶ κιοτῆδες.

Στρατηγ. Πάω στοίχημα ὅτι ὁ πατέρας σου εἶταν στρατιώτης.

Ἄλιφ Καὶ τρανὸς μάλιστα, ὅπως ἄκουσα νὰ λένε. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ μάνα μου πάντα μούλεγε νὰ προσέχω. Ξέρω κ' ἓνα τραγούδι πάνω σ' αὐτό.

Στρατηγ. Τραγουδά το. (*Μουγκρίζει*): Θάρθει ἐπιτέλους αὐτὸ τὸ φαί!

Ἄλιφ Λέγεται: τὸ τραγούδι τῆς γριάς καὶ τοῦ στρατιώτη.

(Τραγουδάει καὶ ταυτόχρονα χορεύει ἓναν πολεμικὸ χορὸ μὲ τὸ σπαθί).

Τὸ βόλι σᾶς τρώει, τὸ σπαθί σᾶς τρυπάει
Καὶ τὸ κρῦο σᾶς πνίγει ποτάμι
Τὸ σκοτάδι θαρθεῖ κ' εἶν' τὸ ρέμα βαθὺ
Εἶπε ἡ γριά στὸ στρατιώτη.
Μὰ ὁ στρατιώτης τὸ ντουφέκι κρεμᾷ
Τὸ ταμποῦρλο ἀκούει κεφᾶτος γελᾷ:
Ὁ δρόμος ποτὲ δὲν κουράζει!
Στὸ Νότο βαδίζει ψηλὰ στὸ Βορρὰ
Τὸ μαχαίρι καρφώνει βαθιὰ στὴν καρδιά
Εἶπε στὴ γριά ὁ στρατιώτης.

Τὸ χάρο ἀνταμώνεις, πικρὰ μετανοιώνεις
Τοῦ σοφοῦ σὰ δὲν πάρεις τὴ γνώμη
Ἄχ ψηλὰ μὴν κοιτᾷς, τὸ χάρο ζητᾷς!
Εἶπε ἡ γριά στὸ στρατιώτη.
Μὰ ὁ στρατιώτης μπρὸς βαδίζει γοργὰ
Τὸ ντουφέκι του παίρνει τὸ ρέμα περνᾷ
Ἄπ' τὸ χάρο ποτὲ δὲν τρομάζει.
Σὰν ὁ ἥλιος ροδίζει ψηλὰ στὴν κορφῇ

Πίσω θάμαστε πάλι δῶσε σὺ μιὰ εὐκή!
Εἶπε στή γριά ὁ στρατιώτης.

Μάνα (Συνεχίζει ἀπὸ τὸ μαγειρεῖο τὸ τραγούδι χτυπώντας μὲ τὸ κουτάλι πάνω σ' ἓνα τσουκάλι):

Μὲ τὸ κύμα θὰ φύγεις πίσω πιά δὲ θαρθεῖς
Καὶ σὲ μᾶς δὲ φελάει ὁ χαμός σου.

Ἄχ τοῦ χάρου ἢ σκιά σᾶς σκεπάζει πλατιά!
Εἶπε ἡ γριά στὸ στρατιώτη!

Ἄλιφ Τ' εἶναι πάλι ἐτοῦτο;

Μάνα (Συνεχίζει τὸ τραγούδι):

Μὰ ὁ στρατιώτης τὰ λόγι' ἀψηφᾷ
Τὸν βρίσκει τὸ βόλι στὸ ρέμα κυλᾷ
Καὶ τὸ κρύο τὸν πνίγει ποτάμι.

Ἄχ τὸν ἥλιο σκεπάζει βαριά συννεφιά
Μ' αὐτὸς μὲ τὸ ρέμα κυλάει μακριά
Κι ἀκούει τῆ γριά νὰ τοῦ λέει:

Μὲ τὸ κύμα ἐχάθης πίσω πιά δὲ θαρθεῖς
Καὶ ἀνώφελος εἶν' ὁ χαμός σου

Ἄχ τοῦ χάρου ἢ σκιά σὲ σκεπάζει πλατιά
Εἶπε ἡ γριά στὸ στρατιώτη.

Στρατηγὸς Ἐτοῦτοι δῶ νομίζουν ὅτι μποροῦν νὰ κάνουν
σήμερα ὅ,τι τοὺς καπνίσει στὸ μαγειρεῖο μου.

Ἄλιφ (Ἔχει μπεῖ στὸ μαγειρεῖο. Ἀγκαλιάζει τὴ μάνα του): Ἀπίστευτο μοῦ φαίνεται πού σὲ ξαναβλέπω! Ποῦναι οἱ ἄλλοι;

Μάνα Ὅλοι τοὺς εἶναι μιὰ χαρά, σάν τὰ ψάρια στὸ
γυαλὸ. Ὁ Σβᾶιτσερκᾶζ ἔγινε ταμίης στὸ δεύ-
τερο σύνταγμα — ἔτσι τουλάχιστο θὰ γλυτώσει
τὸ μακελειό, ὀλότελα ἀπόξω δὲν μπόρεσα νὰ
τὸν κρατήσω.

Ἄλιφ Καὶ πῶς πᾶνε τὰ πόδια σου;

Μάνα Τὸ πρῶτὶ δύσκολα χωρᾶνε στὰ παπούτσια.

Στρατηγὸς (Τοῦς ἔχει πλησιάσει): Ἐσύ, λοιπόν, εἶσαι ἡ μάνα του. Ἐλπίζω νάχεις κι ἄλλα παλληκάρια σὰν καὶ δαῦτον γιὰ μένα.

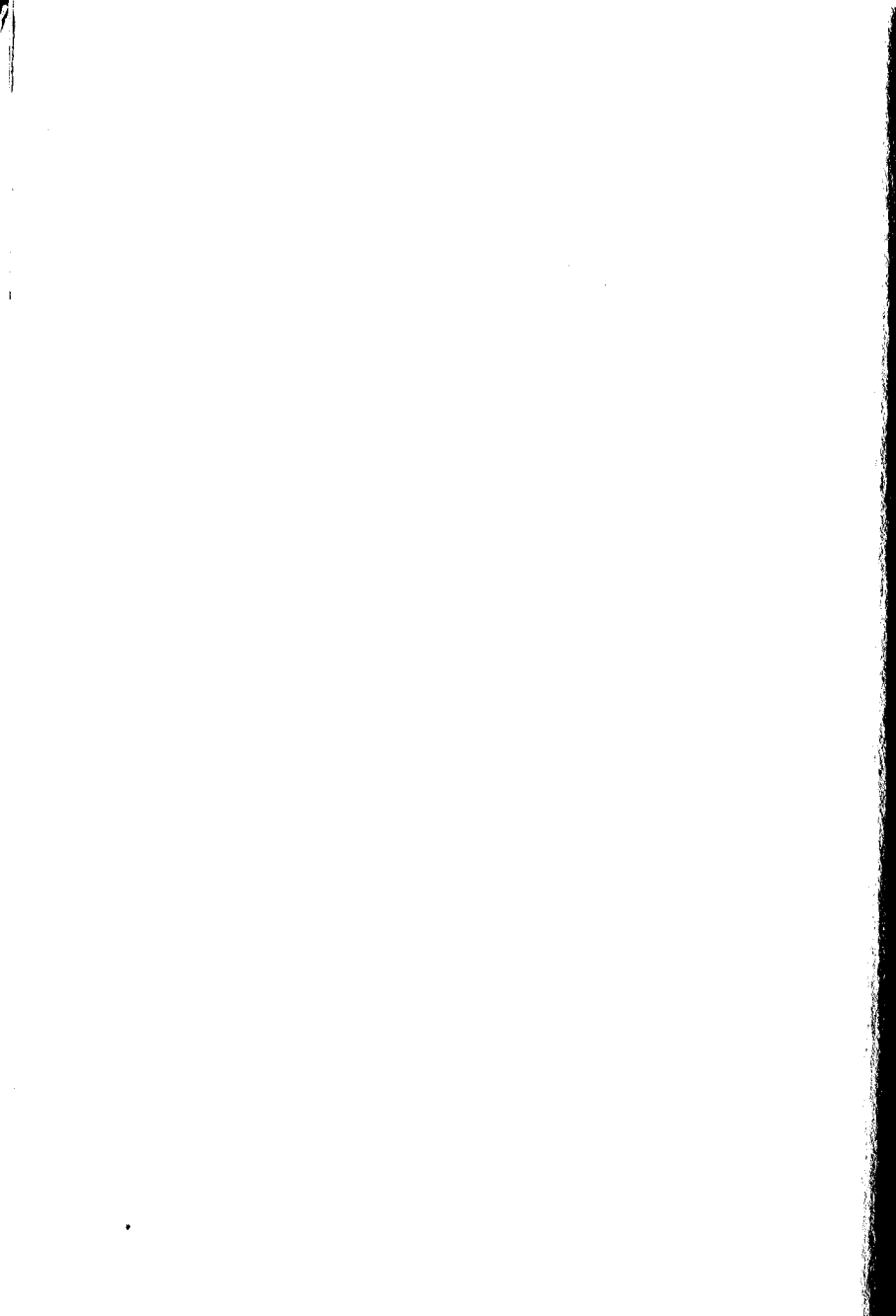
Ἄλιφ Πέστε ὅτι δέν εἶμαι τυχερός, νὰ κάθεται ἐδῶ στὸ μαγειρεῖο καὶ ν' ἀκοῦς τ' ἀντραγθήματα τοῦ γιοῦ σου!

Μάνα Ναί, τ' ἄκουσα ὅλα. (Τοῦ δίνει ἓνα χαστούκι)

Ἄλιφ (Κρατώντας τὸ μάγουλό του. Μὲ χαμόγελο): Αὐτὸ γιατί ἔπιασα τὰ μοσχάρια;

Μάνα Ὅχι. Γιατὶ δέν παραδόθηκες ὅταν χύμηξαν οἱ τέσσερις ἀπάνω σου κ' ἤθελαν νὰ σὲ κάνουν κιμᾶ. Δὲ σούμαθα ἐγὼ νὰ προσέχεις πάντα τὸν ἑαυτὸ σου; Διαόλου γέννα!

(Ὁ Στρατηγὸς καὶ ὁ Ἱεροκῆρυκας στέκονται γελώντας στὴν πόρτα).

3

ΤΡΙΑ ΧΡΟΝΙΑ ΑΡΓΟΤΕΡΑ Η ΜΑΝΑ ΚΟΥΡΑΓΙΟ ΠΕΦΤΕΙ ΑΙΧΜΑΛΩΤΗ ΜΑΖΙ ΜΕ Τ' ΑΠΟΜΕΙΝΑΡΙΑ ΕΝΟΣ ΦΙΛΑΝΤΕΖΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ. Η ΚΟΡΗ ΤΗΣ ΓΛΥΤΩΝΕΙ, ΤΟ ΙΔΙΟ ΚΑΙ Ο ΑΡΑΜΠΑΣ ΤΗΣ, ΜΑ Ο ΤΙΜΙΟΣ ΠΙΟΣ ΤΗΣ ΠΕΘΑΙΝΕΙ.

Στρατόπεδο

Ἀπόγεμα. Σ' ἓνα κοντάρι κρέμεται ἡ σημαία τοῦ συντάγματος. Ἡ Μάνα Κουράγιο ἔχει τεντώσει ἀπὸ τὸν ἀραμπά της, πὸν πάνω του κρέμονται ἓνα σωρὸ ἔμπορεύματα, ἓνα σκοινὶ σ' ἓνα μεγάλο κανόνι, καὶ διπλώνει μὲ τὴν κόρη της τὴ μπουγάδα πάνω στὸ κανόνι. Ταυτόχρονα παζαρεύει μ' ἓνα Σιτιστὴ ἓνα σακκὶ σφαῖρες. Ὁ Σβρίτσερκάζ, ντυμένος τώρα τὴ στολὴ ἐνὸς ταμῖα τοῦ στρατοῦ, παρακολουθεῖ τὴ συζήτηση.

Μιὰ ὠραία κοπέλλα, ἡ Ὑβὲτ Ποτιέ, κάτι ράβει σ' ἓνα χρωματιστὸ καπέλλο, ἔχοντας μπροστά της ἓνα ποτήρι ρακί. Εἶναι μὲ τὶς κάλτσες. Τὰ κόκκινα ψηλοτάκουνα παπούτσια της βρῖσκονται δίπλα της).

Σιτιστής Τὶς σφαῖρες θὰ σοῦ τὶς ἀφήσω γιὰ δυὸ τάλλαρα. Εἶναι τζάμπα, χρειάζομαι τὰ λεφτά, γιατί ὁ συνταγματάρχης τὰ κοπανάει δυὸ μέρες τώρα

μέ τους αξιωματικούς του, και μάς σώθηκε τὸ πιετό.

Μάνα Αὐτὴ εἶναι στρατιωτικὴ ιδιοχτησία. Ἄν τύχει καὶ τὶς τσακώσουν σὲ μένα, θὰ μὲ περάσουν στρατοδικεῖο. Πουλᾶτε τὰ βόλια ἀλλήτες, κ' οἱ στρατιῶτες δὲν ἔχουν βόλια μετὰ νὰ χτυπήσουν τὸν ἐχτρό.

Σιτιστῆς Ἔλα τώρα, μὴν εἶσαι σκληρόκαρδη. Τόνα χέρι νίβει τ' ἄλλο.

Μάνα Στρατιωτικὴ ιδιοχτησία δὲν ἀγοράζω. Ὅχι σ' αὐτὴ τὴν τιμῆ.

Σιτιστῆς Μπορεῖς νὰ τὶς πουλήσεις στὰ κρυφὰ ἀπόψε κιόλας στὸ σιτιστὴ τοῦ τετάρτου συντάγματος γιὰ πέντε φιορίνια, μπορεῖ καὶ γιὰ ὀχτώ, ἂν τοῦ δώσεις μιὰν ἀπόδειξη γιὰ δώδεκα φιορίνια. Αὐτὸς κι ἂν δὲν ἔχει πιὰ καθόλου πολεμοφόδια.

Μάνα Γιατί δὲν τὸ κάνεις μόνος σου;

Σιτιστῆς Γιατί δὲν τούχω ἐμπιστοσύνη, εἴμαστε φίλοι.

Μάνα (Παίρνει τὸ σακκί): Φέρτο δῶ. *(Στὴν Κατρίν):* Πήγαινε το πίσω, καὶ πλέρωσε του ἐνάμισυ φιορίνι. *(Καθὼς ὁ Σιτιστῆς κάνει νὰ διαμαρτυρηθεῖ):* Εἶπα, ἐνάμισυ. *(Ἡ Κατρίν κουβαλάει τὸ σακκὶ στὸ βάθος, ὁ Σιτιστῆς τὴν ἀκολουθεῖ. Ἡ Μάνα Κουράγιο στὸν Σβάιτσερκάζ):* Νά, πάρε τὸ σῶβρακό σου καὶ φύλαξέ το καλά, ἔχουμε Ὀχτώβρη μῆνα, καὶ μπορεῖ σύντομα ναρθεῖ τὸ φθινόπωρο, τὸ λέω ξεκάθαρα ὅτι δὲν πρέπει, γιατί στὴ ζωὴ μου ἔμαθα ὅτι τίποτα δὲν πρέπει νάρθει ὅπως τὸ περιμένουμε μηδὲ καὶ οἱ ἐποχῆς. Τὸ ταμεῖο σου ὡστόσο, αὐτὸ πρέπει νὰ συμφωνεῖ, ὅπως καὶ νάρθουν τὰ πράγματα. Συμφωνεῖ τὸ ταμεῖο σου;

Σβάιτσερ. Ναι, μάνα.

Μάνα Μήν ξεχνᾷς ὅτι σ' ἔκαναν ταμῖα ἐπειδὴ εἶσαι τίμιος, κι ὄχι γενναῖος σὰν τὸν ἀδερφό σου, καὶ πάνω ἀπ' ὅλα ἐπειδὴ εἶσαι τόσο ἀγαθιάρης, ποὺ ποτὲ δὲ θὰ σκεφτόσουν νὰ τὸ σκάσεις μὲ τὸ ταμεῖο — ὄχι ἐσύ. Αὐτὸ μὲ κάνει νὰ νιώθω ἡσυχη. Καὶ πρόσεξε μὴ σοῦ παραπέσει τὸ σῶβρακο.

Σβάιτσερ. Ὅχι μάνα, θὰ τὸ φυλάξω κάτω ἀπ' τὸ στρῶμα. *(Κάνει νὰ φύγει).*

Σιτιστῆς Θαρθῶ κ' ἐγὼ μαζί σου, ταμῖα.

Μάνα Πρόσεξε, δὲ θέλω νὰ τοῦ μάθεις τὰ κόλπα σου.

(Ὁ Σιτιστῆς βγαίνει μαζί μὲ τὸν Σβάιτσερ κατὰ δίχως νὰ χαιρετίσει).

Ἰβέτ *(Τοῦ κουνάει ἀπὸ πίσω του τὸ χέρι):* Πές μας τουλάχιστο μιὰ καλημέρα σιτιστή.

Μάνα *(Στὴν Ἰβέτ):* Δὲν τὸ θέλω καθόλου νὰ πιᾶσουν φιλιές αὐτοὶ οἱ δυό. Ἐτοῦτος δῶ δὲν εἶναι καλὴ παρέα γιὰ τὸ γιό μου. Ὁ πόλεμος ὅμως τὰ πᾶει μιὰ χαρά. Ὡσπου νὰ μπλέξουν ὅλες οἱ χῶρες δὲν τόχει τίποτα νὰ κρατήσῃ ἄλλα τέσσερα-πέντε χρόνια. Λίγο ἀνοιχτομάτα νά-μαι καὶ ν' ἀποφεύγω τὶς κακοτοπιές, καὶ θὰ κάνω χρυσὲς δουλειές. Δὲν ξέρεις, ὅτι δὲν κάνει νὰ πίνεις πρωὶ-πρωί, τώρα μὲ τὴν ἀρρώστια σου;

Ἰβέτ Ποιὸς τόπε ὅτι εἶμαι ἀρρωστη, αὐτὲς εἶναι συκοφαντίες.

Μάνα Ὅλοι τὸ λένε.

Ἰβέτ Γιατὶ ὅλοι λένε ψέματα. Μάνα Κουράγιο, κοντεύω νὰ χάσω τὸ μυαλό μου, γιατί ὅλοι μ' ἀπο-

φεύγουν σαν βρώμικο ψάρι, κ' αίτία είναι του-
τα τὰ ψέματα. Ποιός ὁ λόγος νὰ φτιάχνω πιὰ
τὸ καπέλλο μου; (*Τὸ πετάει*). Γι' αὐτὸ πίνω
τὰ πρωινά, ποτέ μου δὲν τόκανα αὐτό, ξέρω
ὅτι κάνει ρυτίδες, μὰ τώρα πιὰ πολὺ πού μὲ
νοιιάζει. Στὸ δεύτερο Φιλαντέζικο μὲ ξέρουν ὅ-
λοι. Κάλλιο νάμενα στὸ σπίτι μου, σὰ μὲ παρά-
τησε ὁ πρῶτος. Ἡ περηφάνεια δὲν εἶναι γιὰ
μᾶς, ἔμεϊς πρέπει νὰ κυλιόμαστε στὸ βουῦρκο,
ἀλλιῶς πήραμε τὴν κάτω βόλτα.

Μάνα Ἔλα, μὴν ἀρχίζεις πάλι τὴν ἱστορία μὲ τὸν Πέ-
τρο σου καὶ πῶς σὲ βρῆκε τὸ κακὸ μπροστὰ
στὴν κόρη μου, πούναι ἄβγαλτη ἀκόμα.

Ἰβέτ Πρῶτη αὐτὴ πρέπει νὰ τ' ἀκούσει γιὰ νάχει
καρδιά πέτρα στὸν ἔρωτα.

Μάνα Ἐννοια σου καὶ καμμιὰ μας δὲν πετρώνει.

Ἰβέτ Ἄς εἶναι, ἐγὼ θὰ τὰ πῶ γιὰ νὰ ξαλαφρώσω.
Γιὰ ὅλα φταίει τὸ ὅτι μεγάλωσα στὴν ὥραία
Φλάντρα, ἀλλιῶς ποτέ δὲ θὰ τὸν συναντοῦσα
καὶ δὲ θὰ σερνόμουν τώρα ἐδῶ, στὴν Πολωνία,
γιατὶ εἴταν βλέπεις μάγερας στὸ στρατό, ἕνας
Ἵλλαντέζος ψηλὸς μ' ἀδύνατος. Κατρίν, νὰ φυ-
λάγεσαι ἀπὸ τοὺς ἀδύνατους, μὰ αὐτὸ οὔτε
κ' ἐγὼ τόξερα τότε, ὅπως δὲν ἤξερα ὅτι τάχε
κιδόλα ψήσει μὲ μιὰν ἄλλη, κι ὅτι εἶχε βγάλει κι
ὄνομα, ὁ Πέτρος ὁ Τσιμπούκας, γιατί ποτέ δὲν
ἔβγαζε τὸ τσιμπούκι ἀπὸ τὸ στόμα του, ἀκόμα
κι ὅταν πλάγιαζε τόσο πολὺ τούχε γίνει συνή-
θειο. (*Τραγουδάει τὸ τραγούδι τῆς συναδέλφω-
σης*):

Οἱ ξένοι μπήκανε στὴ χώρα

Ὅταν εἴμουν δεκαεφτά

Τὴ σπάθα κρύψαν καὶ τὴ χλαίνη
Τὸ χέρι μου δώσαν φιλικὰ

Κ' ἐρχόταν ἡ νυχτιὰ
Νύχτα Μαγιοῦ γλυκιὰ
Μὲ τοὺς φαντάρους στὴ γραμμὴ
Πηγαίναμε πίσω ἀπ' τὸν φράχτη
Καὶ μᾶς ἐμάθαιναν τὴν τέχνη
Πῶς ν' ἀδερφώνουμε.

Καὶ ξένους εἶχαμε κοπάδι
Κ' ἐγὼ ἓνα νιὸ ξανθὸ
Ποῦ ἐχτρὸς μου εἶταν ὅλη μέρα
Μὰ στὸ σκοτάδι ἀγαπητικός.

Κ' ἐρχόταν ἡ νυχτιὰ
Νύχτα Μαγιοῦ γλυκιὰ
Μὲ τοὺς φαντάρους στὴ γραμμὴ
Πηγαίναμε πίσω ἀπ' τὸν φράχτη
Καὶ μᾶς ἐμάθαιναν τὴν τέχνη
Πῶς ν' ἀδερφώνουμε.

Κ' ἡ ἀγάπη εἶταν γιὰ μένα
Ἕνα δῶρο ἀκριβὸ
Κι ὡς νομίζαν οἱ δικοί μου ψέμα
Πῶς εἶχα τὸν μάγερα ἀγαπητικὸ

Κ' ἐρχόταν ἡ νυχτιὰ
Νύχτα Μαγιοῦ γλυκιὰ
Μὲ τοὺς φαντάρους στὴ γραμμὴ
Πηγαίναμε πίσω ἀπ' τὸν φράχτη
Καὶ μᾶς ἐμάθαιναν τὴν τέχνη
Πῶς ν' ἀδερφώνουμε.

Τὸ κακὸ εἶναι ὅτι τὸν ἀκολούθησα, ὥσπότε πο-
τέ δὲν ἔτυχε νὰ τὸν ἀνταμῶσω, πᾶνε τῶρα πέν-
τε χρόνια. (*Πηγαίνει τρικλίζοντας πίσω ἀπὸ
τὸν ἀραμπά*).

Μάνα Ξέχασες τὸ καπέλλο σου.

Ἐβὲτ Χάρισμά του ὅποιος τὸ θέλει.

Μάνα Ἦ ἀκουσες. Αὐτὸ νὰ σοῦ γίνει μᾶθημα Κατρίν.
Μὴ μπλέξεις ποτέ σου μὲ τὸ συνάφι ποῦ λέγεται
στρατιώτης. Ὁ ἔρωτας εἶν' ἀστροπελέκι, σοῦ
τὸ λέω νὰ προσέχεις. Δὲν εἶναι κανένα μελο-
μακάρονο, ἀκόμα κι ὅταν δὲν πᾶς μὲ στρατιῶ-
τες. Φτάνει νὰ σοῦ πεῖ ὅτι θέλει νὰ φιλήσει τὸ
χῶμα ποῦ πατᾶνε τὰ πόδια σου — καὶ μιὰ ποῦ
τόφερε ἢ κουβέντα, δὲ μοῦ λὲς τάπλυνες χτές; —
κ' ἔγινες κιόλα δούλα του. Νὰ χαίρεσαι ποῦ
εἶσαι μουγγή, ἔτσι δὲ θὰ λὲς ἄλλα ἀντ' ἄλλων
οὔτε καὶ θὰ χρειάζεται νὰ δαγκώνεις τὴ γλώσ-
σα σου γιατί εἶπες τὴν ἀλήθεια. Τὸ νάσαι μουγ-
γὸς εἶναι δῶρο Θεοῦ. Νὰ κι ὁ μάγερας μὲ τὸν
Ἱεροκῆρυκα, τί νὰ ζητάει πάλι ἐτοῦτος;

(*Ἐρχονται ὁ Μάγερας μὲ τὸν Ἱεροκῆρυκα*).

Ἱεροκῆρ. Σοῦ φέρνω ἓνα μήνυμα ἀπὸ τὸ γιό σου, τὸν
Ἄιλιφ, κι ὁ μάγερας ἤθελε ντὲ καὶ καλὰ νάρθει
κι αὐτὸς μαζί γιατί τούκανες, λέει, ἐντύπω-
ση.

Μάγερας Μπᾶ, εἶπα νὰ πάρω μιὰ στάλα καθαρὸν ἀγέρα.

Μάνα Ἀπὸ καθαρὸ ἀγέρα θὰ βρεῖς ἐδῶ ὅσο θάλεις
φτάνει νὰ συμπεριφέρεσαι καθωσπρέπει, μὰ κι
ἀλλιῶς πάλι μπορῶ νὰ καθάρισω ἐγὼ μαζί σας.
Δὲ μοῦ λὲς, τί ζητάει ὁ γιός μου; Λεφτὰ δὲν
ἔχω νὰ τοῦ δώσω.

Ἱεροκλήρ. Για νά ποῦμε τὴν ἀλήθεια τὸ μήνυμα εἶναι γιὰ τὸν ἀδερφό του, τὸν ταμία.

Μάνα Ὁ ἀδερφός του δὲ βρίσκεται οὔτε δῶ, οὔτε καὶ πουθενὰ ἄλλοῦ. Δὲν εἶναι δικός του ταμίας, ὁ ἀδερφός του. Νά τοῦ πεῖς νά μὴν τὸν βάζει σὲ πειρασμό καὶ νά κάνει τὸν ἔξυπνο σὲ βάρος του. *(Τοῦ δίνει λεπτὰ ἀπὸ τὸ πουγγί της πὸν κρέμεται).* Δώστου τα αὐτά, καὶ πές του ὅτι εἶναι κρίμα μεγάλο νά ποντάρει πάνω στὴν ἀγάπη τῆς μάνας, κι ὅτι πρέπει νά ντρέπεται.

Μάγερας Δὲ θά μείνει γιὰ πολὺ ἀκόμα, σύντομα πρέπει νά φύγει μὲ τὸ σύνταγμα, ποιός ξέρει, μπορεῖ καὶ στοὺς θάνατο. Θάπρεπε νά δώσεις κάτι παραπάνω, σὰ φύγει θά τὸ μετανοιώσεις. Ἐσεῖς οἱ γυναῖκες εἴσαστε σκληρόκαρδες μὰ στὰ στερνὰ τὸ μετανοιώνετε. Τί θά σοῦ στοίχιζε ἕνα ποτηράκι ρακί τὴν πρεπούμενη στιγμή, κι ὅμως δὲν τὸ πρόσφερες, καὶ μετὰ ὁ ἄνθρωπος βρίσκεται θαμένος πέντε πῆχες κάτω ἀπ' τὸ χῶμα, κι ἄντε νά φάξεις νά τὸν βρεῖς.

Ἱεροκλήρ. Μὴ σὲ συνεπαίρνει τὸ παράπονο, μάγερα. Τὸ νά πέσεις σ' αὐτὸ τὸν πόλεμο εἶναι εὐλογία κι' ὄχι κακοτυχία — γιατί; Γιατὶ ἐτοῦτος εἶν' ἕνας θρησκευτικὸς πόλεμος. Ὅχι ἀπὸ τοὺς συνηθισμένους, μὰ ἕνας ξεχωριστὸς πόλεμος, ὅπου οἱ ἄνθρωποι πολεμᾶνε γιὰ τὴν πίστη τους, καὶ γι' αὐτὸ ἔχει τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ.

Μάγερας Σωστό. Κατὰ κάποιον τρόπο μάλιστα εἶν' ἕνας πόλεμος ἀπ' ὅπου βέβαια δὲ λείπουν οὔτε οἱ φωτιές, οὔτε οἱ σκοτωμοί, οὔτε καὶ τὸ πλιάτσικο, δίχως νά ξεχνᾶμε καὶ τοὺς βιασμούς, μὰ

που ὡστόσο διαφέρει ἀπὸ τοὺς ἄλλους πολέμους στὸ ὅτι εἶναι ἕνας θρησκευτικὸς πόλεμος, αὐτὸ εἶν' ἀλήθεια. Φέρνει ὁμως καὶ δίψα αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ παραδεχτεῖτε.

Ἱεροκῆρ. (Στῆ Μάνα Κουράγιο δείχνοντας τὸν Μάγερα): Πάσχισα νὰ τόνε συγκρατήσω, ἀλλὰ μοῦ εἶπε ὅτι τοῦ τὴν ἔδωσες κατακούτελα, σὲ ὄνειρεύεται συνέχεια.

Μάγερας (Ἀνάβει τὸ τσιμπούκι του): Τὸ μόνο ποὺ θέλω εἶναι νὰ πιῶ ἕνα ποτήρι ρακὶ ἀπόνα ὠραῖο χέρι, τίποτα κακό. Βρίσκομαι ὁμως σὲ μεγάλη ἀμηχανία, γιατί ὁ Ἱεροκῆρυκας σ' ὄλο τὸ δρόμο μούλεγε τέτοια καλαμπούρια, ποὺ ἴσαμε τώρα κοκκινίζω.

Μάνα Σὰ δὲ ντρέπεσαι τὰ ράσα σου! Μοῦ φαίνεται ὅτι πρέπει νὰ σᾶς δώσω κάτι νὰ πιεῖτε. Ἀλλιῶς μπορεῖ νὰ μοῦ κάνετε καμμιά ξεδιάντροπη πρόταση, γιὰ νὰ σκοτώσετε τὴν ὦρα σας.

Ἱεροκῆρ. Αὐτὸ εἶναι πειρασμός, εἶπε ὁ Ἱεροκῆρυκας τοῦ παλατιοῦ, καὶ ὑπέκυψε εἰς αὐτόν. (Καθὼς πηγαίνει πρὸς τὸν ἀραμπά, γυρίζει καὶ βλέπει τὴν Κατρὶν): Καὶ ποιά εἶν' αὐτὴ ἡ ἔλκυστική ὑπαρξη;

Μάνα Αὐτὴ ἡ ὑπαρξη δὲν εἶναι καθόλου ἔλκυστική, εἶναι μονάχα τίμια.

(Ὁ Ἱεροκῆρυκας καὶ ὁ Μάγερας πηγαίνουν μαζὶ μὲ τὴ Μάνα Κουράγιο πίσω ἀπὸ τὸν ἀραμπά. Ἡ Κατρὶν κοιτάζει ξοπίσω τους, μετὰ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὰ ροῦχα καὶ πηγαίνει στὸ καπέλλο. Τὸ σηκώνει καὶ τὸ βάζει στὸ κεφάλι της, ταυτόχρονα φορᾶει καὶ

τὰ κόκκινα παπούτσια. Πίσω ἀπὸ τὸν ἀραμπὰ ἀκοῦμε τὴ Μάνα Κουράγιο μὲ τὸν „Ιεροκήρυκα καὶ τὸν Μάγερα ποὺ ἔχουν μιὰ πολιτική συζήτηση).

Μάνα Οἱ Πολωνέζοι ἐδῶ στὴν Πολωνία, δὲν ἔπρεπε νὰ ἀνακατευτοῦν. Δὲ λέω βέβαια, ὁ βασιλιάς μας μπήκε στὴ χώρα τους μὲ κανόνια καὶ στρατό, μὰ οἱ Πολωνέζοι ἀντὶ νὰ σεβαστοῦν τὴν εἰρήνη, ἔχωσαν τὴ μύτη τους στὶς δικές τους ὑποθέσεις καὶ ρίχτηκαν στὸ βασιλιά μας, καθὼς αὐτὸς περνοῦσε ἀπὸ τὴν Πολωνία μὲ τὸ πάσο του. Αὐτοὶ φταῖνε ποὺ χάλασε ἡ εἰρήνη, κι αὐτοὺς θε νὰ βαραίνει τὸ κρίμα ἀπὸ τὸ αἷμα ποὺ χύνεται.

Ἰεροκῆρ. Ὁ βασιλιάς μας δὲ σκεφτόταν παρὰ μονάχα τὴν ἐλευθερία. Ὁ αὐτοκράτορας τοὺς σκλάβωσε ὅλους, Πολωνέζους καὶ Γερμανοὺς τὸ ἴδιο, ἔτσι ὁ βασιλιάς μας ἀναγκάστηκε νὰ τοὺς λευτερώσει.

Μάγερας Ἔτσι τὸ βλέπω κ' ἐγώ. Τὸ ρακὶ σου εἶναι ἀλφα-ἄλφα, χαίρουμαι ποὺ δὲν ἔπεσα ἔξω μὲ σένα, μιὰς ὅμως καὶ μιλάμε γιὰ τὸν βασιλιά, ἡ ἐλευθερία ποὺ θέλησε νὰ δώσει στοὺς Γερμανοὺς κόστισε ἀκριβὰ γιατί φορολόγησε τ' ἀλάτι στὴ Σουηδία, κάτι ποὺ καθὼς εἶπα κόστισε πολὺ στοὺς φουκαράδες τοὺς Σουηδέζους καὶ μετὰ πάλι ἀναγκάστηκε νὰ σφάζει καὶ νὰ φυλακώ-σει τοὺς Γερμανοὺς, γιατί ἔλογου τους θέλανε ντὲ καὶ καλὰ νὰ μείνουν σκλάβοι τοῦ Αὐτοκράτορα. Βέβαια, ὁ βασιλιάς δὲ σήκωνε καθόλου ἀστεῖα μ' αὐτοὺς ποὺ δὲ θέλανε νὰ λευτερωθοῦν.

Πρῶτα θέλησε νὰ προστατέψει μονάχα τὴν Πολωνία ἀπὸ κακοὺς ἀνθρώπους καὶ προπαντὸς ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα, μὰ τρώγοντας τοῦρθε ἡ ὄρεξη κ' ἔτσι προστάτεψε κι ὀλάκερη τὴ Γερμανία. Ἐτούτη ὁμως δὲν τάβαζε κάτω εὐκολα. Εἶδε τότες ὁ καλὸς βασιλιάς ὅτι οἱ σκοτοῦρες εἶταν ἡ μοναδικὴ ἀνταμοιβὴ γιὰ τὴν τόση καλοσύνη καὶ τὰ ἐξοδὰ του, γιὰ νὰ τὰ πάρει πίσω, χρειάστηκε νὰ βάλει φόρους, πράμα ποῦ ἔκανε ν' ἀνάψουν τὰ αἷματα, ὡστόσο αὐτὸς δὲν ὑποχώρησε. Γιὰ καλὴ του τύχη, ἔχει μὲ τὸ μέρος του τὸ λόγο τοῦ θεοῦ, τὶ ἀλλιῶς θὰ λέγανε ὅτι τὸ κάνει γιὰ τὸ προσωπικὸ του διάφορο καὶ γιὰ νὰ τὰ κονομάει. Ἐτσι τὴ συνειδησὴ του τὴν ἔχει πάντα πεντακάθαρη καὶ πάνω ἀπ' ὅλα αὐτὸ εἶναι ποῦ τότε νοιάζει.

Μάνα Τὸ βλέπει κανεὶς ὅτι δὲν εἶσαι Σουηδέζος, ἀλλιῶς δὲ θὰ μίλαγες ἔτσι γιὰ τὸν ἡρωικὸ βασιλιά.

Ἰεροκῆρ. Στὸ κάτω-κάτω, τὸ ψωμί του τρῶς.

Μάγερας Δὲν τρώγω τὸ ψωμί του, τοῦ τὸ ζυμώνω.

Μάνα Νὰ νικηθεῖ μιὰ φορὰ εἰν' ἀδύνατο — γιατί; Γιατὶ οἱ ἄντρες του πιστεύουν σ' αὐτόν. (*Σοβαρά*). Ἄν τύχει ν' ἀκούσεις τὰ μεγάλα κεφάλια νὰ μιλάνε, θὰ σοῦ ποῦν ὅτι τὸν πόλεμο τὸν κάνουν μονάχα ἀπὸ εὐλάβεια καὶ γιὰ νὰ λάμψει ὅ,τι εἶναι καλὸ κι ἅγιο. Σὰν προσέξεις ὁμως καλύτερα βλέπεις ὅτι δὲν εἶναι τόσο χαζοί, κι ὅτι τὸν πόλεμο τὸν κάνουν γιὰ τὴν ἀπολαβὴ. Εἶδ' ἀλλιῶς οἱ μικροὶ ἄνθρωποι σὰν καὶ μένα δὲ θάμπαιναν ποτὲ στὸ χορό.

Μάγερας Ἐτσι εἶναι.

Ἰεροκῆρ. Καὶ σὺ καλὰ θὰ κάνεις, σὰν Ὀλλαντέζος ποῦ

είσαι, νά ρίχνεις μιὰ ματιά στὴν παντιέρα πού κρέμεται κεῖ ψηλά, προτοῦ πεῖς τὴ γνώμη σου γιὰ τὴν Πολωνία.

Μάνα Δόξα τὸ Θεό, ἐδῶ εἴμαστε ὅλοι προτεστάντες. Γειά μας.

(Ἡ Κατρίν ἔχει ἀρχίσει νὰ τριγυρνᾷ κορδωμένη, μὲ τὸ καπέλλο τῆς Ὑβὲτ στὸ κεφάλι κι ἀντιγράφοντας τὴν περπατησιᾶ της. Ξαφνικὰ ἀκούγεται κανονίδι καὶ ντουφεκιές. Ταμποῦρα. Ἡ Μάνα Κουράγιο, ὁ Μάγερας κι ὁ Ἱεροκῆρυκας ξεπετάγονται πίσω ἀπ' τὸν ἀραμπά. Κρατᾶνε ἀκόμα τὰ ποτήρια τους. Ὁ Σιτιστὴς κ' ἓνας στρατιώτης φτάνουν τρέχοντας στὸ κανόνι καὶ προσπαθοῦν νὰ τὸ μετακινήσουν).

Μάνα Τί τρέχει, μωρέ; Σταθεῖτε νὰ μαζέψω πρῶτα τὴ μπουγάδα μου, ἀθεόφοβοι. *(Πασκίζει νὰ γλυτώσει τὴ μπουγάδα της):*

Σιτιστὴς Οἱ Καθολικοί! Μᾶς πιάσανε στὸν ὕπνο. Ἕνας Θεὸς ξέρει ἂν θὰ καταφέρουμε νὰ γλυτώσουμε! *(Στὸν στρατιώτη):* Μπρός, σύρε τὸ κανόνι! *(Φεύγει τρέχοντας).*

Μάγερας Γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, πρέπει νὰ τρέξω στὸν στρατηγὸ! Κουράγιο, θαρθῶ μιὰν ἀπ' αὐτὲς τὶς μέρες νὰ τὰ ποῦμε λιγάκι ἐμεῖς οἱ δυό. *(Χνμάει ἔξω).*

Μάνα Στάσου, ξέχασες τὸ τσιμποῦκι σου!

Μάγερας *(Ἀπὸ μακριά):* Νὰ μοῦ τὸ φυλάξεις! Τὸ χρειάζομαι!

Μάνα Βρῆκαν τὴν ὥρα, πάνω πού εἴχαμε ἀρχίσει νὰ τὰ κοινοῦμε λιγάκι.

Ἱεροκῆρ. Πρέπει νὰ πηγαίνω κ' ἐγώ. Βέβαια, ὅταν ὁ ἐχτρός εἶναι τόσο κοντὰ μπορεῖ νὰ τὰ βρῶ σκοῦρα. «Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί», λένε στὸν πόλεμο. Νάχα τουλάχιστο ἓνα πανωφόρι.

Μάνα Πανωφόρια δὲ δανείζω, κι ἂν ἀκόμα πρόκειται γιὰ τὴ ζωὴ σου. Ἔχω κακιὰ πείρα ἀπὸ τέτοια.

Ἱεροκῆρ. Γιὰ μένα ὡστόσο ὁ κίντυνος εἶναι μεγάλος, ἔνεκα τὸ σχῆμα μου.

Μάνα (*Τοῦ φέρνει ἓνα πανωφόρι*): Αὐτὸ ποὺ κάνω εἶναι μεγάλη ἀμυαλωσύνη ἀπὸ μέρους μου. Δρόμο τώρα.

Ἱεροκῆρ. Χίλια φχαριστῶ, εἶναι σπουδαῖο αὐτὸ ποὺ κάνεις, μὰ θάναι ἴσως προτιμότερο νὰ μὴν τὸ κουνήσω ἀπὸ δῶ, γιατί μπορεῖ νὰ κινήσω ὑποψίες καὶ νὰ τραβήξω τὸν ἐχτρὸ καταπάνω μου, σὰ μὲ δοῦν νὰ τρέχω.

Μάνα (*Στὸν στρατιώτη*): Παράτα τὸ κανόνι, βρὲ γάιδαρε, ποιὸς θὰ σ' ἀνταμείψει. Παίζεις μὲ τὴ ζωὴ σου, ἄσε θὰ σοῦ τὸ φυλάξω ἐγώ.

Στρατ. (*Καθῶς φεύγει τρέχοντας*): Ἐγὼ μιὰ φορὰ προσπάθησα, εἴσαστε μάρτυρες.

Μάνα Παίρνω ὄρκο. (*Βλέπει τὴν κόρη τῆς μὲ τὸ καπέλλο*) Ἐσύ πάλι τί σκαρώνεις μὲ τὸ πουτανοσκοῦφι; Βγάλτο ἀμέσως τὸ καθῆκι, μπᾶς καὶ σουστριψε; Τώρα, ποὺ ἔρχεται ὁ ἐχτρός; (*Τραβάει τὸ καπέλλο ἀπ' τὸ κεφάλι τῆς Κατρίν*). Θέλεις νὰ σὲ βροῦν ἔτσι καὶ νὰ σὲ βγάλουνε στὴν πιάτσα; Ὅριστε, μοῦ φόρεσε καὶ τὰ παπούτσια, ἢ δαιμονισμένη! Βγάλτα ἀμέσως! (*Προσπαθεῖ νὰ τῆς τὰ βγάλει*): Παναγιά μου, βόηθα κύριε Ἱεροκῆρυκα νὰ βγάλει τὰ

παπούτσια! Ἔρχομαι ἀμέσως. (Τρέχει στὸν ἀραμπά).

Ἐβέτ (Πονητραρίζεται καθὼς ἔρχεται): Τί λέτε σεῖς, ἔρχονται ἀλήθεια οἱ Καθολικοί; Ποῦναι τὸ καπέλλο μου; Ποιὸς τὸ τσαλαπάτησε; Δὲ μπορῶ νὰ σεργιανᾶω ἔτσι, ὅταν ἔρθουν οἱ Καθολικοί. Τί θὰ ποῦν γιὰ μένα; Δὲν ἔχω καὶ καθρέφτη. (Στὸν Ἱεροκῆρκα): Πῶς σᾶς φαίνομαι; Μήπως ἔβαλα πολλή πούντρα;

Ἱεροκῆρ. Ὁχι, ἀκριβῶς στὸ μέτρο.

Ἐβέτ Καὶ ποῦναι τὰ κόκκινα παπούτσια μου; (Δὲν τὰ βλέπει γιατί ἡ Κατρίν κρύβει τὰ πόδια της κάτω ἀπ' τὸ φουστάνι). Ἐδῶ τὰ εἶχα ἀφήσει. Ὅριστε, τώρα πρέπει νὰ πάω ξυπόλητη ὡς τῆ σκηνῆ μου. Ντροπῆ μὰ τὸ Θεό! (Βγαίνει. Ὁ Σβάιτσερκᾶζ μπαίνει τρέχοντας κρατάει στὰ χέρια μιὰ μικρὴ ξύλινη κασέλλα).

Μάνα (Ἐρχεται μὲ τὶς φοῦχτες γιομάτες στάχτη. Στὴν Κατρίν): Ἐλα ἔφερα στάχτη. (Στὸν Σβάιτσερκᾶζ): Τί εἶναι αὐτὸ πού κουβαλᾶς;

Σβάιτσερ. Τὸ ταμεῖο τοῦ συντάγματος.

Μάνα Πέταξέ το! Ἐπαφες νὰ εἶσαι ταμίης, τέρμα!

Σβάιτσερ. Ἐμένα ὁμως, μοῦ τὸ ἐμπιστεύτηκαν. (Πηγαίνει πίσω ἀπ' τὸν ἀραμπά).

Μάνα (Στὸν Ἱεροκῆρκα): Βγάλε τὸ ράσο, Ἱεροκῆρκα, γιατί θὰ σὲ γνωρίσουν, τὸ πανωφόρι δὲ σὲ σώζει! (Ἀλείφει τὸ πρόσωπο τῆς Κατρίν μὲ στάχτη). Μὴν κουνιέσαι! Ἔτσι λίγη βρωμιὰ στὴ μούρη κ' εἶσαι σίγουρη. Τέτοια ἀτυχία! Οἱ σκοπιῆς εἶχαν μεθύσει. Ὅποιος φυλάει τὰ ροῦχα του, πού λένε. Στρατιώτης, καὶ μάλιστα καθολικός, ἔτσι καὶ δεῖ καθαρὸ μοῦτρο,

πάει είσαι κιάλα φτιαγμένη κοκότα. Βδομάδες ολάκερες δὲ βάζουνε μπουκιά στὸ στόμα, κι ὅταν βροῦν νὰ φᾶνε ἀπὸ πλιάτσικο, χυμᾶνε σὰ λυσσασμένοι πάνω στά θηλυκά. Σὰ θέλουν τώρα ἄς ἀρχίσουν. Γιὰ νὰ σὲ δῶ. Ἐντάξει είσαι. Λὲς καὶ κυλιόσουν στὴ λάσπη. Μὴν τρέμεις. Ἔτσι δὲν ἔχεις φόβο. (Στὸν Σβάιτσερ-κάξ): Ποῦ τ' ἄφησες τὸ ταμεῖο;

Σβάιτσερ. Εἶπα νὰ τὸ βάλω στὸν ἀραμπά.

Μάνα (Ἀναστατωμένη): Τί, στὸν ἀραμπά μου; Ἔ, τέτοια βλακεία τὴν τιμωρεῖ κι ὁ Θεός! Δὲν προφτάνω νὰ κοιτάξω ἄλλοῦ! Θὰ μᾶς κρεμάσουν ἀμυαλε καὶ τοὺς τρεῖς!

Σβάιτσερ. Τότε θὰ τὸ κρύψω κάπου ἄλλοῦ, ἢ θὰ τὸ πάρω καὶ θὰ φύγω.

Μάνα Ἐδῶ θὰ μείνεις, τώρα πιά εἶν' ἀργά.

Ἱεροκῆρ. (Βγαίνει μισοαλλαγμένος): Γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, τὴν παντιέρα!

Μάνα (Κατεβάζει τὴ σημαία). Φτοῦ νὰ πάρ' ἡ ὀργή! Οὔτε ποὺ τὴν προσέχω πιά! Τὴν ἔχω βλέπεις εἰκοσιπέντε χρόνια.

(Τὸ κανονίδι δυναμώνει).

(*Ένα πρωινό, τρεις μέρες αργότερα. Τò κανόνι δέν υπάρχει. Ἡ Μάνα Κουράγιο, ἡ Κατρίν, ὁ Ἱεροκῆρνας κι ὁ Σβάιτσερκάζ τρωῖνε σκοτουριασμένοι).*

Σβάιτσερ. Ἐτούτη εἶναι ἡ τρίτη μέρα πού κάθουμαι δῶ καί τεμπελιάζω, κι ὁ κύρ-λοχίας πού εἶταν πάντα τόσο ἀνεχτικός μαζί μου, θ' ἀρχίσει σιγά-σιγά ν' ἀναρωτιέται: «ποῦντος αὐτὸς ὁ Σβάιτσερκάζ, μὲ τὸ ταμεῖο;»

Μάνα Νάσαι εὐχαριστημένος πού δὲ σέ ξετρυπώσανε.

Ἱεροκῆρ. Ἔμ, ἐγὼ τί νὰ πῶ; Σάμπως μπορῶ ἐγὼ νὰ κάνω παράκληση; Χάθηκα! Λένε ὅτι ὅποιος ἔχει γιομάτη τὴν καρδιά ξεχειλάει τὸ στόμα του, ἀλίμονό μου ὅμως ἂν ξεχειλίσει τὸ δικό μου!

Μάνα Ἔτσι εἶναι. Ἀπὸ τόνα χέρι ἔχω ἕναν παπά, ἀπὸ τ' ἄλλο ἕναν ταμῖα. Μακάρι νάξερα ποιοὺς εἶναι πιὸ ἐπικίντυνος.

Ἱεροκῆρ. Τώρα πιὰ βρισκόμαστε στὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ.

Μάνα Μπά, ἐγὼ δέν τὸ πιστεύω ὅτι εἴμαστε κιόλα χαμένοι, ὡστόσο καὶ πάλι δέν κλείνω μάτι τὴς νύχτες. Ἄν δέν εἴσουν ἐσύ, Σβάιτσερκάζ, θὰ εἶταν πιὸ εὐκόλο. Μοῦ φαίνεται ὅτι ἐγὼ τὴ βόλεψα. Τοὺς εἶπα ὅτι ἐγὼ εἶμαι ἐνάντια στὸν ἀντίχριστο τὸ Σουηδέζο πού ἔχει κέρατα, καὶ πῶς τόδα μὲ τὰ μάτια μου ὅτι τὸ ζερβί του

κέρατο είναι λιγάκι φαγωμένο. Πάνω πού με ανάκριναν τούς ρωτάω ποῦ μπορῶ ν' ἀγοράσω λαμπάδες, ὄχι πολύ ἀκριβές. Ξέρω καλά ἀπὸ τέτοια γιατί τοῦ Σβάιτσερκάζ ὁ πατέρας εἶταν καθολικὸς καὶ συχνὰ ἔσπαγε πλάκα μὲ τέτοια πράματα. Βέβαια δὲν τόχαψαν ὀλότελα, μὰ βλέπεις δὲν ἔχουν γυρολόγους στὸ σύνταγμα κ' ἔτσι ἔκαναν τὰ στραβὰ μάτια. Ποιὸς ξέρει, μπορεῖ καὶ νὰ μᾶς βγεῖ σὲ καλὸ. Εἴμαστε βέβαια αἰχμάλωτοι, μὰ σὰν τὴν ψείρα μὲς στὴ γούνα.

Ἱεροκῆρ. Τὸ γάλα εἶναι καλὸ. Ὅσο γιὰ τὴν ποσότητα θὰ πρέπει νὰ περιορίσουμε λιγάκι τὶς σουηδέζικες ὀρέξεις μας. Εἴμαστε βλέπεις οἱ νικημένοι.

Μάνα Ποιὸς εἶναι ὁ νικημένος; Γιατί οἱ νίκες καὶ οἱ νικημοὶ τῶν τρανῶν ποῦ βρίσκονται πάνω καὶ τῶν ταπεινῶν ποῦ βρίσκονται χάμω, δὲν ταιριάζουν πάντα, σὲ καμμιά περίπτωση. Εἶναι φορές μάλιστα ὅπου ὁ νικημὸς εἶναι στὸ βᾶθος κέρδος γιὰ τούς ταπεινοὺς. Χάθηκε ἡ τιμὴ, μὰ αὐτὸ εἶναι ὄλο. Θυμᾶμαι κάποτε στὴ Λιθουανία ὁ στρατηγὸς μας ἔπαθε τέτοιο στραπάτσο ἀπὸ τὸν ἐχτρό, πού ἐγὼ πάνω στὴν ἀναμπουμπούλα κατάφερα νὰ ξεσηκώσω ἀπὸ τὰ ἐφόδια ἓνα ἄσπρο φαρί, αὐτὸ μάτια μου ἔσυρε τὸν ἀραμπά μου ὀλάκερους ἑπτὰ μῆνες, ὥσπου νικήσαμε πάλι κ' ἔγινε ἀναθεώρηση. Γενικὰ μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ἐμεῖς οἱ ἀπλοὶ ἄνθρωποι πλερώνουμε τὸ ἴδιο ἀκριβὰ νίκες καὶ νικημούς. Τὸ πιὸ συμφερτικὸ γιὰ μᾶς εἶναι νὰ μὴν κάνει βῆμα ἡ πολιτικὴ. (*Στὸν Σβάιτσερκάζ*): Τρῶγε!

Σβράιτσερ. Δέ μοῦ κάνει ὄρεξη. Πῶς θά πλερώσει ὁ λοχίας μιστοῦς στοὺς στρατιῶτες;

Μάνα Στὴν ὑποχώρηση δὲν πλερώνουνε μιστούς.

Σβράιτσερ. Πῶς, μποροῦν μιὰ χαρὰ νὰ τοὺς ζητήσουν. Δίχως μιστὸ γιατί νὰ τὸ βάλουν στὰ πόδια; Δέ χρειάζεται νὰ κάνουν βῆμα.

Μάνα Σβράιτσερκάζ, ἡ εὐσυνειδησία σου σχεδὸν μὲ τρομάζει. Σοῦ ἔμαθα βέβαια νάσαι τίμιος, γιατί ζῦπνιος δὲν εἶσαι, μὰ τὸ κάθε πράμα ἔχει καὶ τὰ ὄριά του. Ὁ Ἱεροκῆρυκας κ' ἐγὼ θά πᾶμε τῶρα ν' ἀγοράσουμε μιὰ καθολικὴ παντιέρα καὶ κρέας. Κανένας δὲν εἶναι τόσο μάστορης στὸ νὰ διαλέγει καλὸ κρέας ὅσο ἐλόγου του, πέφτει ἴσα πάνω του, σὰν τὸν ὑπνοβάτη. Θαρρῶ πῶς καταλαβαίνει ποιὸ κομμάτι εἶναι καλὸ μόνις δεῖ τὰ σάλια του νὰ τρέχουν. Πάλι καλὰ, πού μ' ἀφήνουν νὰ ἐμπορευόμαι. Βλέπεις τὸν ἔμπορα δὲν τὸν ρωτᾶνε σὲ ποιὸ θεὸ πιστεύει, μὰ σὲ ποιά τιμὴ πουλάει. Καὶ τὰ προτεστάντικα πανταλόνια εἶναι τὸ ἴδιο ζεστά.

Ἱεροκῆρ. Καθὼς εἶπε μιὰ φορά κ' ἕνας ζητιάνος, σὰν ἔγινε λόγος ὅτι οἱ προτεστάντες θά φέρουν τὸν κόσμον τὰ πάνου—κάτου: οἱ ζητιάνοι θάναί πάντα χρειάζομενοι. (*Ἡ Μάνα Κουράγιο μπαίνει στὸν ἀραμπά*). Τὸ ταμεῖο εἶναι ἡ ἔγνοια της. Ὡς τώρα περάσαμε ἀπαρατήρητοι, σάμπως νάμασταν ὅλοιπραματευτάδες. Μὰ ὡς πότε θά κρατήσῃ αὐτὸ;

Σβράιτσερ. Θά μποροῦσα νὰ τὸ πάρω ἀπὸ δῶ.

Ἱεροκῆρ. Αὐτὸ εἶναι πιὸ ἐπικίντυνο. Σκέφτηκες ἂν σὲ δεῖ κανένα μάτι! Ἔχουν σπιούνους. Χτὲς πρῶτῃ ξε-

πετάχτηκε ένας μπροστά μου μέσα από το χαντάκι καθώς έκανα την ανάγκη μου. Σπαζοχόλιασα τόσο που μόλις και μετά βίας κράτησα το πάτερ ήμῶν. Θάφτανε αυτό για να με τσακώσουν. Φαίνεται ὅτι αὐτοὶ τὸ μυρίζονται καλύτερα ἀπὸ τὰ σκατά σου ἂν εἶσαι προτεστάντης. Ὁ σπιοῦνος εἶταν ἕνας τόσος δὰ πεινάλας, μὲ τόνα μάτι δεμένο.

Μάνα (Κατεβαίνει μ' ἕνα καλάθι ἀπ' τὸν ἀραμπιά): Καὶ τ' εἶν' αὐτὰ ποὺ βρῆκα, ξετσιπωτο θηλυκό; (Σηκώνει θριαμβευτικὰ τὰ κόκκινα ψηλοτάκουνα παπούτσια τῆς Ὑβέτ): Τὰ κόκκινα παπούτσια τῆς Ὑβέτ! Τῆς τὰ σούφρωσε μ' ὄλο της τὸ θράσος. Γιατὶ ἐσὺ τὴν ἔκανες νὰ πιστέψει ὅτι εἶναι ἐλκυστικὴ! (Τὰ βάζει στὸ καλάθι): Θὰ πάω νὰ τῆς τὰ δώσω. Ἄκους, νὰ κλέψει τὰ παπούτσια τῆς Ὑβέτ! Ἐλόγου της τουλάχιστο τὸ κάνει γιὰ τὸ χρῆμα, αὐτὸ τὸ καταλαβαίνω. Μὰ ἐσὺ θὰ τὸ χάριζες κιόλας μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ τὸ γλεντήσεις. Δὲ σοῦ εἶπα ὅτι πρέπει νὰ κάνεις ὑπομονή, ὥσπου νάρθει ἡ εἰρήνη. Πρὸς Θεοῦ, ὄχι μὲ στρατιῶτες! Τὴν ξιππασιά σου φύλαξέ τη γιὰ τὴν εἰρήνη!

Ἰεροκῆρ. Δὲν τὴ βρίσκω νάνα ξιππασμένη.

Μάνα Εἶναι καὶ παραεῖναι. Σὰν τήνε δῶ νὰ γίνει σὰν τὶς πέτρες τοῦ Νταλαρνέ, ὅπου δὲν ἔχει ἄλλο ἀπὸ πέτρες, καὶ τήνε βλέπουν οἱ ἄνθρωποι καὶ λένε: τὸ κακόμοιρο τὸ σακάτικο, τότε θάμαι ἡσυχῆ. Γιατὶ τότε δὲ θάχει νὰ φοβηθεῖ τίποτα (Στὸν Σβάιτσερκάζ): Κι' ἐσύ, θ' ἀφήσεις τὸ ταμεῖο κεῖ ποὺ εἶναι, τ' ἄκουσες; Καὶ νὰ προσέχεις τὴν ἀδερφή σου, τῆς χρειάζεται.

Ἐσεῖς οἱ δυὸ θὰ μὲ στείλετε στὸν τάφο. Ἔτσι εἶναι ὅποιος ἀνακατεύεται μὲ τὰ πῖτουρα, τὸν τρῶν οἱ κότεις.

(Φεύγει μαζί με τὸν Ἱεροκῆρυκα. Ἡ Κατρίν μαζεύει τὰ πιάτα.)

Σβάιτσερ. Λίγες μέρες ἀκόμα καὶ δὲ θὰ μπορούμε πιά νὰ καθόμαστε ἔτσι μὲ τὸ πουκάμισο στὸν ἥλιο, καὶ νὰ λιαζόμαστε. *(Ἡ Κατρίν τὸν ρωτάει μὲ νοήματα ἀν θέλει νὰ πιεῖ):* Ὅχι, δὲ θέλω νὰ πιῶ. Σκέφτομαι. *(Παύση):* Λέει ὅτι δὲν κλείνει μάτι τὶς νύχτες. Κι ὅμως θάπρεπε νὰ τὸ πάρω ἀπὸ δῶ τὸ ταμεῖο, βρῆκα μιὰ κρυψώνα. Ἔλα φέρε μου ἓνα ποτήρι. *(Ἡ Κατρίν πηγαίνει πίσω ἀπ' τὸν ἀραμπᾶ).* Θὰ τὸ κρύψω στὴ φωλιά τοῦ τυφλοπόντικα, πέρα στὸ ποτάμι, ὥσπου νὰ μπορέσω νὰ τὸ πάρω. Ἴσως καταφέρω νὰ τὸ σηκώσω ἀπὸψε νύχτα κιόλας κοντὰ τὸ χάραμα καὶ νὰ τὸ πάω στὸ σύνταγμα. Πόσο μακριὰ μπορεῖ νάχουν φύγει αὐτοὶ σὲ τρεῖς μέρες; Ὁ κύρ-λοχίας θὰ γουρλώσει τὰ μάτια. Αὐτὸ εἶναι γιὰ μένα μιὰ εὐχάριστη ἀπογοήτευση, Σβάιτσερκάζ, θὰ μοῦ πεῖ, ἐγὼ σοῦ ἐμπιστεύομαι τὸ ταμεῖο καὶ σὺ τὸ φέρεις πίσω.

(Καθὼς ἡ Κατρίν ἔρχεται μ' ἓνα γεμᾶτο ποτήρι πίσω ἀπὸ τὸν ἀραμπᾶ ἀνταμώνει μὲ δυὸ ἄντρες. Ὁ ἓνας τους εἶναι λοχίας, ὁ δεύτερος τῆς βγάζει τὸ καπέλο καὶ ὑποκλίνεται. Ἐχει δεμένο τὸ ἓνα μάτι.)

Αὐτὸς μὲ τὸ δεμένο μάτι Ὁ θεὸς μαζί σας, ἀγαπητῆ μου

δεσποσύνη. Μήπως είδατε κανέναν από το Δεύτερο Φιλαντζικό Σύνταγμα να τριγυρνάει εδώ γύρω;

(*Ἡ Κατρίν τρομάζει πολύ, κ' ἔρχεται τρέχοντας μπροστὰ χύνοντας τὸ ρακί. Οἱ ἄλλοι δυὸ κοιτάζουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον καὶ ἀποτραβιοῦνται ἀφοῦ δοῦν τὸν Σβάιτσερκὰζ νὰ κάθεται).*

Σβάιτσερ. (*Ξυπνάει ἀπ' τοὺς συλλογισμούς του*): Ἐχυσες τὸ μισό. Τί γκριμάτσες εἶν' αὐτὲς ποὺ κάνεις; Χτύπησες τὸ μάτι σου; Δὲν καταλαβαίνω τίποτα. Πρέπει νὰ φύγω καὶ γώ, τὸ πῆρα ἀπόφαση, εἶναι ἡ καλύτερη λύση. (*Σηκώνεται. Ἡ Κατρίν δοκιμάζει τὰ πάντα γιὰ νὰ τοῦ δείξει ὅτι κινδυνεύει. Ἐκεῖνος τὴ σπρώχνει*). Θάθελα νὰ ξέρω τί πασκίζεις νὰ μοῦ πεῖς. Σίγουρα τὸ καλὸ μου σκέφτεσαι, φτωχὸ ζῶο, δὲν μπορείς νὰ πεῖς τὸν πόνο σου. Ἔλα μὴ σκοτιζέσαι, τί πειράζει ποὺ ἔχυσες τὸ ρακί; Δὲ χάλασε ὁ κόσμος γιὰ ἕνα ποτήρι, ποιὸς ξέρει πόσα θὰ πιῶ ἀκόμα. (*Βγάζει τὸ ταμπεϊὸ ἀπὸ τὸν ἀραμπὰ καὶ τὸ κρύβει κάτω ἀπὸ τὸ πανωφόρι του*). Δὲ θ' ἀργήσω, σὲ λίγο πάλι ἐδῶ θάμαι. Τώρα ὁμως μὴ μὲ κρατᾶς ἄλλο γιατί θὰ θυμώσω. Καὶ βέβαια θέλεις τὸ καλὸ μου. Ἄν μπορούσες νὰ μιλήσεις.

(*Ἐπειδὴ δοκιμάζει νὰ τὸν κρατήσῃ, τὴ φιλάει καὶ φεύγει. Βγαίνει. Ἐκεῖνη βρίσκεται σ' ἀπόγνωση, τρέχει πέρα-δῶθε, καὶ βγάζει κοφτὲς κραυγές. Ὁ Ἱεροκῆρυκας καὶ ἡ Μάνα Κουράγιο γυρίζουν. Ἡ Κατρίν χυμᾶει πάνω στὴ μάνα της*).

Μάνα Τί είναι, τί ἔπαθες πάλι; Μὰ ἐσύ ἔχεις χάσει τὸν μπούσουλα. Μιπὰς καὶ σέ πείραξε κανέναν; Ποῦναι ὁ Σβράιτσερκάζ; Ἔλα, ἡσύχασε, Κατρίν καὶ πές τα μὲ τῆ σειρά τους. Ἡ Μάνα σου σέ καταλαβαίνει. Τί; Τόλμησε ὁ μπάσταρδος νὰ πάρει τὸ ταμεῖο; Θὰ τοῦ ἀνοίξω τὸ κεφάλι μὲ δαῦτο, τοῦ μπαμπέση! Μὴ βιάζεσαι καὶ μὴν κάνεις κουταμάρες, τράβα τὰ χέρια ἀπὸ τὸ στόμα σου, δὲ μοῦ ἀρέσει νὰ σ' ἀκούω νὰ σκουίζεις σὰ σκυλί, τί θὰ σκεφτεῖ κι ὁ Ἱεροκῆρυκας; Κοίτα τον, τρέμει σὰν τὸ ψάρι. Ἔνας μονόφθαλμος ἦρθε δῶ;

Ἱεροκῆρ. Ὁ μονόφθαλμος εἶναι σπιοῦνος. Πιάσανε τὸν Σβράιτσερκάζ; (*Ἡ Κατρίν κοιτάει τὸ κεφάλι καὶ σηκώνει τοὺς ὤμους*). Εἴμαστε χαμένοι!

Μάνα (*Βγάζει ἀπὸ τὸ καλάθι μιὰ καθολικὴ παντιέρα ποὺ ὁ Ἱεροκῆρυκας τῆ δένει στὸ κοντάρι*). Γρήγορα, ψηλὰ τὴν παντιέρα!

Ἱεροκῆρ. (*Μὲ πικρία*): Δόξα τὸ Θεό, ἐδῶ εἴμαστε ὅλο, καθολικοί.

(*Ἀπὸ τὸ βάθος ἀκούγονται φωνές. Οἱ δυὸ ἄντρες φέρουν τὸν Σβράιτσερκάζ*).

Σβράιτσερ. Ἀφήστε με ἡσυχο σὰς λέω, δὲν ἔχω τίποτα πάνω μου. Σιγά, θὰ μοῦ σπράσετε τὸν ὤμο, νὰ πάρει ὁ διάβολος, σὰς λέω ὅτι εἶμαι ἀθῶος!

Λοχίας Αὐτὸς εἶναι δικός σας! Γνωρίζοσαστε!

Μάνα Ἐμεῖς μὲ δαῦτον; Ποῦθε γνωρίζοσαστε;

Σβράιτσερ. Ὅχι δὲν τοὺς ξέρω. Ποιὸς ξέρει ποιοὶ νάναι οἱ ἄνθρωποι, ἐγὼ δὲν ἔχω νταραβέρια μὲ δαῦτους. Μονάχα ἓνα πιάτο φαῖ ἔφαγα δῶ, ποῦ τὸ πλέρωσα δέκα τάλλαρα κ' εἶτανε κιόλα

λύσσα άρμυρό. Γι' αυτό με είδατε νά κάθουμε δώ.

Λοχίας Καί σεις ποιοί είσαστε, ε;

Μάνα Είμαστε νοικοκυραίοι άνθρωποι. Άλήθεια λέει ότι έφαγε ένα πιάτο φαί έδώ κι ότι τó βρήκε πολύ άρμυρό.

Λοχίας Καμώνεσαι ότι δέν τόν ξέρεις;

Μάνα Πώς θέλετε νά τόν ξέρω; Δέν ξέρω όλους όσους έρχονται δώ. Ούτε και πού ρωτάω τόν καθένα τ' όνομά του κι άν είναι αντίχριστος. Άμα πλερώνει δέν είναι. Είσαι αντίχριστος;

Σβάιτσερ. Καί βέβαια δέν είμαι.

Ίεροκήρ. Καθόταν έδωνά ήσυχα-ήσυχα και δέν άνοιξε καθόλου τó στόμα του, παρεχτός όταν έτρωγε. Έμ, τότες πρέπει νά τ' άνοίγεις.

Λοχίας Τοῦ λόγου σου πάλι ποιός είσαι;

Μάνα Είναι ό σερβιτόρος μου. Καί σεις σίγουρα θά διψάτε, πάω νά σās φέρω ένα ποτήρι ρακι γιατί θάχετε ανάψει άπ' τó τρεχαλητό.

Λοχίας Δέν πίνω όταν είμαι σέ ύπηρεσία. (Στόν Σβάιτσεράζ): Κάτι κουβαλοῦσες μαζί σου. Θά τό κρυψες πέρα στο ποτάμι. Τό πανωφόρι σου φούσκωνε τρεις πήχες σάν έφυγες άπό δώ.

Μάνα Είστε σίγουροι ότι είταν α υ τ ό ς ;

Σβάιτσερ. Νομίζω ότι ψάχνετε για κάποιον άλλον. Είδα κάποιον νά τó βάζει στα πόδια, αῦτουνού φούσκωνε τó πανωφόρι. Δέν είμαι γώ αῦτός πού ζητάτε.

Μάνα Καί γώ νομίζω ότι πρόκειται για παρεξήγηση, συμβαίνουν κάτι τέτοια. Έγώ τούς ζυγιάζω καλά τούς ανθρώπους, είμαι ή Μάνα Κυράγιο, σίγουρα θάχετε άκούσει για μένα, με

ξέρει ὅλος ὁ κόσμος. Ἄκουστε με πού σᾶς λέω, τοῦτος ἐδῶ φαίνεται τίμιος ἄνθρωπος.

Λοχίας Ψάχνουμε τὸ ταμεῖο τοῦ Δεύτερου Φιλαντέζικου. Καὶ ξέρουμε τὸ σουλούπι αὐτουνοῦ πού τὸ κρατάει. Τὸν ψάχνουμε δυὸ μέρες τώρα. Ἔσὺ εἶσαι.

Σβάιτσερ. Ὁχι δὲν εἶμαι, σᾶς λέω.

Λοχίας Κι ἂν δὲ φέρεις τώρα δὰ τὸ ταμεῖο θὰ σὲ φᾶνε τὰ κοράκια, τὸ ξέρεις. Ποῦντο λοιπὸν τὸ ταμεῖο;

Μάνα (Βιαστικά): Θὰ τὸ φέρει ὅπωςδήποτε ἂν εἶναι νὰ τὸν φᾶνε τὰ κοράκια. Θάλεγε παρευτὺς: ἐγὼ τόχω, πάρτε το, ἐσεῖς εἶστε οἱ πιὸ δυνατοί. Τόσο κουτὸς δὲν εἶναι. Μίλα λοιπὸν, κουτορνίθι, ὁ κύρ-λοχίας σοῦ δίνει μιά εὐκαιρία.

Σβάιτσερ. Ἀφοῦ σᾶς λέω ὅτι δὲν τόχω!

Λοχίας Ἔλα τότε μαζί μας. Θὰ σοῦ τὴν ἀνοίξουμε μεῖς τὴν λαλιά. *(Τὸν παίρνουν).*

Μάνα (Φωνάζει τὸ κατόπι τους): Θὰ μιλήσει. Τόσο χαζὸς δὲν εἶναι. Καὶ κοιτάξτε μὴν τοῦ σπάσετε τὸν ὤμο. *(Τρέχει πίσω τους).*

(Τὸ ἴδιο βράδυ. Ὁ Ἱεροκῆρυκας καὶ ἡ Κατρὶν ξεπλένουν ποτήρια καὶ καθαρίζουν μαχαίρια).

Ἱεροκῆρ. Τέτοιες περιπτώσεις ὅπου κάποιος ἀδικοχάνεται δὲν εἶναι ἄγνωστες στὴν ἱστορία τῆς θρησκείας μας. Σοῦ θυμίζω τὰ πάθη τοῦ σωτήρα μας τοῦ Χριστοῦ. Ξέρω μάλιστα κ' ἓνα παλιὸ τραγούδι. *(Τραγουδάει τὸ τραγούδι τῶν ὠρῶν):*

Τὴν Παρασκευὴ πρωὶ
Τὸ Χριστό μας παίρνουν
Σάμπως νάτανε ληστής
στὸν Πιλάτο τὸν πηγαίνουν.

Μὰ ὁ Πιλάτος τοῦ Χριστοῦ
Τὸ κρίμα δὲν παίρνει
Νίβει τὰ χέρια στὸ νερὸ
στὸν Ἡρώδη τὸνε στέλνει.

Μὲς στοὺς δρόμους τὸν γυρνοῦν
Καὶ τὸν βασανίζουν
Καὶ στὸν ὦμο του σταυρὸ
Βαρὺ τοῦ φορτῶνουν.

Καὶ στὶς τρεῖς τ' ἀπόγεμα
Στὸ σταυρὸ τὸν πᾶνε
Στέφανο ἐξ ἀκανθῶν
Στὸ κεφάλι τοῦ φορᾶνε.

Καὶ στὶς ἔξη στὸ σταυρὸ
Πάνω τὸν καρφώσαν
Βλέποντας τὰ πάθη του
Οἱ πιστοὶ θρηνοῦσαν.

Κι ὅλοι γύρω του γελοῦν
Κ' ἐκεῖνος σωπαίνει
Μὲ τοὺς ληστὲς μαζὶ
Τὸ θάνατο προσμένει.

Ὁ Χριστὸς μας στὶς ἐνιᾶ
Τὸν πατέρα κράζει
Τὸν ποτίζουν μὲ χολή
Σὰ λῆει πὼς διψάει.

Κ' εἶν' ἡ ὥρα ἔσπερινοῦ
Κ' οἱ φρουροὶ φωνάζουν
Παίρνουν λόγχη καὶ σπαθὶ
Καὶ πληγὴ βαθιὰ χαράζουν.

Μὲ βαθὺ ἀναστεναγμὸ
*Ἄχ, τὸ πνεῦμα παραδίνει
Τρέμ' ἡ γῆ τρέμει ὁ ναὸς
Καὶ τὴν πέτρα στὰ δυὸ σκίζει.

Τρέχει τὸ αἷμα ποταμὸς
Κι αὐτοὶ τὸν πειράζουν
Νὰ πῶς τὸ θεάνθρωπο
*Ἄδικα τὸν σφάζουν.

Μάνα (Μπαίνει ἀλαφιασμένη): Εἶναι ζήτημα ζωῆς καὶ θανάτου. Μὰ ὁ λοχίας λέει, δέχεται νὰ τὸ κουβεντιάσει. Μονάχα ποὺ δὲν πρέπει νὰ μάθει ὅτι ὁ Σβάιτσερκάτζ εἶναι δικός μας, γιατί ἀλλιῶς θὰ πεῖ ὅτι τοῦ κάναμε πλάτες. Γιὰ μονέδα πρόκειται. Ποῦ νὰ τὴ βρεῖς ὅμως; Δὲ φάνηκε καθόλου ἡ Ὑβὲτ; Τὴν ἀντάμωσα στὸ δρόμο, ψάρεψε κιόλας ἕναν συνταγματάρχη, μπορεῖ λέει, αὐτὸς νὰ τῆς ἀγοράσει τὸ πραγματευτάδικο.

**Ιεροκῆρ.* Θέλεις ἀλήθεια νὰ τὸ πουλήσεις;

Μάνα Πῶς ἀλλιῶς νὰ βρῶ λεφτὰ γιὰ τὸν λοχία;

**Ιεροκῆρ.* Καὶ πῶς θὰ ζήσουμε δίχως τὸν ἀραμπά;

Μάνα *Ἐμ, ἐδῶ εἶναι ὁ κόμπος.

*(Μπαίνει ἡ Ὑβὲτ Ποττιὲ μ' ἕνα γεροφαφούτη
Συνταγματάρχη):*

**Ὑβὲτ (Ἀγκαλιάζει τὴ Μάνα Κουράγιο):* Χρυσή μου,

Μάνα Κουράγιο, πόσο χαίρουμε πού άντα-
μώνουμε πάλι τόσο γρήγορα. (Ψιθυριστά):
Δέν είπε όχι. (Φωναχτά): Άπό δω ένας καλός
μου φίλος καί συμβουλάτοράς μου περί τά
έμπορικά. Δηλαδή τυχαία μαθαίνω ότι θέλεις
νά πουλήσεις τόν άραμπά σου ένεκα οί περι-
στάσεις. Θα μπορούσα νά ενδιαφερθώ.

Μάνα Νά τότε βάλω ένεχυρο, όχι νά τόν πουλήσω.
Μή σε πιάνουν οί φούριες, άγάλι-άγάλι, θαρ-
ρεις πώς είν' εύκολο ν' άγοράσω ξανά τέ-
τοιον άραμπά, τώρα στόν πόλεμο;

Υβέτ (Άπογοητευμένη): Νά τόν βάλεις ένεχυρο;
Μόνο; Έγώ νόμιζα ότι ήθελες νά τόν πουλή-
σεις. Δέν ξέρω άν ενδιαφέρομαι για τó ένε-
χυρο. (Στόν Συναγματάρχη) Ποιά είν' ή γνώ-
μη σου;

Συναγμ. Συμφωνώ άπόλυτα, άγάπη μου.

Μάνα Ό άραμπάς είναι μονάχα για ένεχυρο.

Υβέτ Έγώ νόμιζα ότι τάχεις άνάγκη τά λεφτά.

Μάνα (άποφασιστικά): Τάχω άνάγκη, κάλλιο όμως
νά μου βγει ή ψυχή άνάποδα ψάχνοντας για
μιά πιό συφερτική προσφορά παρά νά πουλή-
σω τόν άραμπά μου έτσι στο άψε-σβύσε.
Γιατί; Γιατι ό άραμπάς είναι τó ψωμί μας. Εί-
ναι μιά εύκαιρία έτούτη για σένα, 'Υβέτ', ποιός
ξέρει άν θα σοῦ ξανατύχει άλλη πού μάλιστα
νάχεις κ' έναν τέτοιο καλό φίλο για νά σε
συμβουλευει.

Υβέτ Ναι, ό φίλος μου λέει ότι θάπρεπε νά δεχτώ,
μά πάλι έγώ — δέν ξέρω. Άν πρόκειται μονά-
χα για ένεχυρο... Δέ βρίσκεις κ' εσύ ότι είναι
προτιμότερο ν' άγοράσουμε;

Συνταγμ. Ναί βέβαια, είναι προτιμότερο.

Μάνα Τότε νά ψάξεις νά βρεῖς κάτι γιά πούλημα, ποιός ξέρει μπορεῖ καί νά τό βρεῖς. Ἄν δέ βιάζεσαι πολύ, κι ἂν ὁ φίλος σου ἀπό δῶ δέχεται νά γυρίζει μαζί σου, ἄς ποῦμε σέ μιὰ βδομάδα, μπορεῖ καί σέ δυό νά βρεῖς κάτι συμφερτικό.

Ἐβέτ Ἄν εἶναι ἔτσι μπορούμε νά ψάξουμε. Ἐμένα μου ἄρέσει νά τριγυρνᾶω καί νά ψάχνω διάφορα πράματα, μου ἄρέσει πολύ νά τριγυρνᾶω μέ σένα, Πόλντι, αὐτό εἶναι μιὰ ἀληθινή ἀπόλαυση, ἔτσι δέν εἶναι; Τί κι ἂν κρατήσῃ δυό βδομάδες; Καί πότε λές νά μου ἐπιστρέψῃς τὰ λεφτά ἂν τύχει καί σοῦ τὰ δώσω;

Μάνα Σέ δύο ἐβδομάδες τό πολύ, μπορεῖ καί σέ μιὰ.

Ἐβέτ Δέν ξέρω τί ν' ἀποφασίσω Πόλντι, σερί, συμβούλεψέ με. (*Παίρνει τὸ Συνταγματάρχη παράμερα*). Ξέρω ὅτι εἶναι ἀναγκασμένη νά πουλήσῃ, ὅσο γι' αὐτό δέν ἔχω καθόλου ἔγνοια. Καί ὁ σηματοφόρος, ἐκεῖνος ὁ ξανθούλης, τὸν ξέρεις, μετά χαρᾶς μου τὰ δανεῖζει τὰ λεφτά. Αὐτός εἶναι ξετρελλαμένος μαζί μου, τοῦ θυμίζω, λέει, κάποιαν ἄλλη. Τί μέ συμβουλεύεις;

Συνταγμ. Αὐτὸν νά τὸν προσέχεις, εἶναι μοῦτρο. Τὸ κάνει γιά νά σ' ἐκμεταλλεῖ. Ἐξάλλου ἐγὼ ὑποσχέθηκα νά σοῦ ἀγοράσω κάτι, δέν εἶναι ἔτσι, κουνελάκι μου;

Ἐβέτ Ὅχι, ἀπὸ σένα δέν μπορῶ νά τό δεχτῶ. Μά πάλι ὅταν μου λές ὅτι αὐτός μπορεῖ νά ἐκμεταλλεῖ τὴν περίσταση... Πόλντι, τό δέχομαι ἀπὸ σένα.

Συνταγμ. Ἐτσι λέω κ' ἐγώ.

Ἐβέτ Μοῦ τὸ συμβουλεύεις;
Συνταγμ. Σοῦ τὸ συμβουλεύω.

Ἐβέτ (*Γυρίζειε στὴ Μάνα Κουράγιο*): Ὁ φίλος μου με συμβουλεύει νὰ δεχτῶ. Δῶσε μου μιὰν ἀπόδειξη πού νὰ λείει ὅτι ὁ ἀραμπὰς μετὰ δυὸ βδομάδες θά ναι δικός μου, μ' ὅλη του τὴν πραγματεία, αὐτὴ θὰ τὴ μετρήσουμε τώρα, τὰ διακόσια δουκάτα θὰ τὰ φέρω ἀργότερα. (*Στὸ Συνταγματάρχη*): Ἐσὺ πρέπει νὰ γυρίσεις στὸ στρατόπεδο, ἐγὼ θαρθῶ σὲ λίγο, πρέπει πρῶτα νὰ μετρήσω τὴν πραγματεία, μὴν τύχει καὶ πάρουν τίποτα ἀπ' τὸν ἀραμπὰ μου. (*Τὸν φιλάει. Ὁ Συντ)χη φεύγει. Ἡ Ἐβέτ σκαρφαλώνει στὸν ἀραμπὰ*). Ἀπὸ μπότες ὁμῶς δὲ βλέπω νάχεις πολλὰ ζευγάρια.

Μάνα Ἐβέτ, δὲν εἶναι ὦρα τώρα νὰ ψάξεις τὸν ἀραμπὰ σου, ἂν ποῦμε ὅτι εἶναι δικός σου ὁ ἀραμπὰς. Μοῦδωσες τὸ λόγο σου ὅτι θὰ μιλῆσεις στὸν λοχία γιὰ τὸν Σβάρτσερκάτς, δὲν ἔχουμε λεφτὸ γιὰ χάσιμο, ἔμαθα ὅτι σὲ μιὰν ὦρα θὰ τὸν περάσουν στρατοδικεῖο.

Ἐβέτ Μονάχα τὰ πουκάμισα θέλω ἀκόμα νὰ μετρήσω.

Μάνα (*Τὴν τραβάει ἀπ' τὸ φουστάνι*): Μωρὴ ὕαινα, ἐδῶ πρόκειται γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ Σβάρτσερκάτς. Καὶ τσιμουδιὰ γιὰ τὸ ποιὸς δίνει τὰ λεφτά, πὲς ὅτι εἶναι ὁ ἀγαπητικός σου, γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἀλλιῶς εἴμαστε ὅλοι χαμένοι γιὰτὶ τοῦ κάναμε πλάτες.

Ἐβέτ Κανόνισα μὲ τὸν μονόφταλμο ν' ἀνταμώσουμε στὸ δασάκι. Σίγουρα θὰ περιμένει κιόλας.

Ἱεροκήρ. Καὶ δὲν εἶν' ἀνάγκη νὰ τοῦ δώσεις διακόσια

μέ την πρώτη, ανέβα ἴσαμε ἑκατὸν πενήντα, τοὺς φτάνουν αὐτά.

Μάνα Δικά σου εἶναι τὰ λεφτά; Παρακαλῶ πολύ, νὰ μὴν ἀνακατεύεσαι. Ἐννοια σου καὶ δὲν πρόκειται νὰ σοῦ στερήσω τὴν κρεμυδόσουπιά σου. (Στὴν Ὑβέτ): Δρόμο τώρα κι ἄσε τὰ παζάρια, κιντυνεύει ἡ ζωὴ του. (Τὴν σπρώχνει νὰ φύγει).

Ἰεροκῆρ. Ἐμένα δὲ μοῦ πέφτει λόγος, μπορεῖς ὥστόσο νὰ μοῦ πῆς πῶς θὰ ζήσουμε; Ἐχεις καὶ μιὰ σημαδεμένη κόρη στὴν πλάτη.

Μάνα Ποντάρω στὸ ταμεῖο, ἐξυπνάκια μου. Δὲν μπορεῖ θὰ τοῦ πλερώσουν τὰ ἔξοδα ποὺ ἔκανε γιὰ νὰ τό φυλάει.

Ἰεροκῆρ. Πιστεύεις ὅτι θὰ τὰ καταφέρει ἡ Ὑβέτ;

Μάνα Ἡ ἔγνοια της εἶναι νὰ πλερώσω ἐγὼ τὰ διακόσια γιὰ νὰ κρατήσῃ αὐτὴ τὸν ἀραμπιά. Αὐτὸ εἶναι ποὺ τὴν καίει, ποιὸς ξέρει πόσον καιρὸ ἀκόμα θὰ σέρνει τὸν Συντ)χη της ἀπὸ τὴ μῦτη; Κατρίν, νὰ γυαλίσεις τὰ μαχαίρια, πάρε τὴν ἀλαφρόπετρα. Καὶ σὺ μὴ στέκεσαι ἄπραγος σὰν τὴν ὄσια Μάρθα, μπρὸς κουνήσου, ξέπλυνε τὰ ποτήρια. Τὸ βράδυ θάχουμε τουλάχιστο πενήντα νομάτους, καὶ θ' ἀκούω πάλι τὶς κλάψες σου. «Ἄχ τὰ ποδαράκια μου, ἐγὼ δὲν εἶμαι μαθημένος στὴν τρεχάλα. Ὅταν προσεύχομαι δὲ χρειάζεται νὰ τρέχω». Πιστεύω ὅτι θὰ μᾶς τὸν ξαναδώσουνε. Τί διάλο, δὲν εἶναι τσακάλια, ἄνθρωποι εἶναι, καὶ φοφᾶνε γιὰ λεφτά. Τὸ λάδωμα εἶναι γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ὅ,τι καὶ τὸ ἔλεος γιὰ τὸν καλὸ Θεό. Εἶναι ἡ μοναδική μας ἐλπίδα. Ὅσο ὑπάρχει

λάδωμα κανένα δικαστήριο δὲ θὰ βγάξει αὐ-
στηρὲς ἀποφάσεις, γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἀθῶος ἀγκόμα
θὰ μπορεῖ νὰ γλυτώσει.

Ἐβὲτ (*Ερχεται λαχανιασμένη): Κάτω ἀπὸ διακό-
σα δὲ δέχονται. Καὶ πρέπει ν' ἀποφασίσεις τώ-
ρα. Σὲ λίγο δὲ θὰ τὸν ἔχουν πιά τοῦ χειριοῦ
τους. Τ' καλὸ πού σου θέλω, νὰ τρέξω ἀμέ-
σως μὲ τὸν μονόφταλμο στὸν συνταγματάρχη
μου. Τὸ ὁμολόγησε ὅτι αὐτὸς εἶχε τὸ ταμεῖο,
τοῦ βίδωσαν τὰ δάχτυλα. Τὸ πέταξε ὅμως
στὸ ποτάμι σάν πῆρε χαμπάρι ὅτι τὸν κτυπη-
γᾶνε. Πάει τὸ ταμεῖο. Τί λές, νὰ τρέξω νὰ
φέρω τὰ λεφτὰ ἀπὸ τὸν συνταγματάρχη μου;

Μάνα Πάει τὸ ταμεῖο; Κι ἀπὸ ποῦ θὰ πάρω τώρα
γὼ τὰ διακόσα δουκάτα;

Ἐβὲτ Ἄ, ἔτσι, λογαρίαζες νὰ τὰ πάρεις ἀπὸ τὸ τα-
μεῖο; Μάτια μου, ὦραϊα θὰ μοῦ τὴν εἶχες σκά-
σει! Μὴν ἔχεις καμμιά ἐλπίδα. Ἄν θέλεις τὸν
Σβάιτσερκάτ πρέπει ν' ἀνοίξεις τὸ πουγγί σου.
Παρεχτὸς κι ἂν θές ν' ἀφήσω τὰ πράγματα
ὅπως εἶναι, γιὰ νὰ κρατήσεις τὸν ἀραμπά σου.

Μάνα Αὐτὸ μοῦ ἦρθε ξαφνικό. Καλὰ ντέ, μὴ βιάζε-
σαι θὰ τὸν πάρεις τὸν ἀραμπά, δικός σου εἶναι
κιόλα, κι ὅς τὸν εἶχα δεκαεφτὰ ὀλάκερα χρο-
νια. Πρέπει μονάχα νὰ σκεφτῶ μιὰ στιγμὴ,
αὐτὸ μοῦρθε λιγάκι ἀπότομα, τί στὴν βρῆγὴ
νὰ κάνω, διακόσα δὲν μπορῶ νὰ δώσω, θά-
πρεπε νὰ τοὺς παζαρέψεις. Πρέπει νάχω καὶ
λίγο κομπόδεμα, ἀλλιῶς ὁ κάθε ἀλήτης μπορεῖ
νὰ μὲ ρίξει στὸ χαντάκι. Πάνε καὶ πὲς τοὺς ὅτι
πλερώνω ἑκατὸν εἴκοσι δουκάτα, μήτε φράγ-

κο παραπάνω, ἔτσι κι ἄλλιῶς τὸν χάνω τὸν ἄραμπά.

Ἐβὲτ Δὲ θὰ τὸ κάνουν. Ὁ μονόφταλμος ἔχει κιόλα τέτοια φούρια ποὺ κάθε λίγο κοιτάζει τὸ κατόπι του, τόσο ταραγμένος εἶναι. Κάλλιο νὰ δώσω καὶ τὰ διακόσα!

Μάνα (Σ' ἀπόγνωση): Δὲ μπορῶ νὰ τὰ δώσω. Τριάντα χρόνια δούλεψη. Αὐτὴ εἶναι κιόλα στὰ εἰκοσιπέντε καὶ δίχως ἄντρα. Ἔχω κι αὐτὴ στὸ κεφάλι μου. Μὴ μὲ ζορίζεις, ξέρω ἐγὼ τί κάνω. Πῆς τους ἑκατὸν εἰκοσι, ἄλλιῶς δὲ γίνεται τίποτα.

Ἐβὲτ Δικός σου λογαριασμός. *(Βγαίνει γρήγορα).*

(Ἡ Μάνα Κουρᾶγιο δὲν κοιτάζει οὔτε τὸν Ἱεροκῆρκα οὔτε καὶ τὴν κόρη της. Κάθεται νὰ βοηθήσει τὴν Κατρίν νὰ γυαλίσει τὰ μαχαίρια).

Μάνα Τὸ νοῦ σου, μὴ σπάσεις τὰ ποτήρια, δὲν εἶναι πιά δικὰ μας. Κοίτα τὴ δουλειά σου, θὰ κόψεις τὸ χέρι σου. Ὁ Σβᾶιτσερκᾶζ θὰ γυρίσει, θὰ πλερώσω καὶ τὰ διακόσια, ἂν χρειαστεῖ. Ἔννοια σου, δὲ θὰ τὸν χάσεις τὸν ἀδερφό σου. Μὲ ὀγδόντα δουκάτα μποροῦμε νὰ γιομίσουμε ἓνα μπόγο πραμάτεια καὶ νὰ ξαναρχίσουμε. Σ' αὐτὸ τὸν κόσμο ὁ καθένας μὲ τὸ ζουμί του βράζει.

Ἱεροκῆρ. Ὁ θεὸς θὰ τὸ βγάλει σὲ καλό, λέει ἡ παροιμία.

Μάνα Νὰ στεγνώσεις καλὰ τὰ ποτήρια. *(Γυαλίζουν σιωπηλὰ τὰ μαχαίρια. Ἐαφνικὰ ἡ Κατρίν σηκώνεται καὶ τρέχει μ' ἀναφυλλητὰ πίσω ἀπὸ τὸν ἄραμπά).*

Ἐβὲτ (*Ἐρχεται τρεχάτη*): Δὲ δέχονται. Σοῦ τόπα

ἐγώ. Ὁ μονόφθαλμος οὔτε ποῦ στάθηκε νὰ μ' ἀκούσει. Εἶπε ὅτι ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή περιμένει νὰ βαρέσουν τὸ ταμποῦρλο ποῦ θὰ πεί ὅτι βγήκε ἡ ἀπόφαση. Ἀνέβηκα στὰ ἑκατὸν πενήντα μὰ οὔτε ποῦ καταδέχτηκε ν' ἀπαντήσῃ. Μὲ τὰ πολλὰ παρακάλια δέχτηκε νὰ περιμένει γιὰ νὰ τὸ κουβεντιάσω ἄλλη μιὰ φορὰ μαζί σου.

Μάνα Πέστου ὅτι πλερώνω διακόσα. Τρέχα. (*Ἡ Ὑβὲτ φεύγει τρέχοντας. Κάθονται σιωπηλοί. Ὁ Ἱεροκῆρυκας δὲ σκουπίζει πιά τὰ ποτήρια. Ἀπὸ μακριὰ ἀκούγονται ταμπούρλα*). Μοῦ φαίνεται ὅτι τὸ παρατράβηξα στὸ παζάρεμα.

(*Ὁ Ἱεροκῆρυκας σηκώνεται καὶ πάει στὸ βᾶθος. Ἡ Μάνα Κουράγιο μένει καθιστή. Σκοτεινιάζει. Τὸ ταμποῦρλο σταματάει. Ἡ σκηνὴ ξαναφωτίζεται. Ἡ Μάνα Κουράγιο κάθεται ἀκόμα στὴν ἴδια στάση*).

Ὑβὲτ (*Μπαίνει πολὺ γλωμῆ*): Ὠραῖα τὰ κατάφερους μὲ τὰ παζάρια, τῶρα θὰ τὸν κρατήσεις τὸν ἀραμπὰ σου. Ἐντεκα βόλια τοῦ φύτεψαν κι αὐτὸ εἶταν ὄλο. Δὲ σοῦ ἀξίζει νὰ κάθουμαι καὶ ν' ἀσχολοῦμαι ἀκόμα μαζί σου. Ὡστόσο κάτι πῆρε τ' αὐτί μου πῶς δὲν τὸ πιστεῦουν ὅτι τὸ ταμεῖο τόριξε στὸ ποτάμι. Κάτι ὑποψιάζονται ὅτι βρίσκεται δῶ κι ὅτι ἐσεῖς κάποια σχέση εἶχατε μαζί του. Γι αὐτὸ θὰ τὸν περάσουν μπροστὰ ἀπὸ τὸν ἀραμπὰ μπᾶς καὶ προδοθεῖτε σὰν τὸν ἀντικρύσετε. Τὸ νοῦ σας, μὴν κάνετε ὅτι τὸν γνωρίζετε γιὰτὶ εἶστε ὄλο χαμένοι. Κάλλιο νὰ σᾶς τὸ πῶ: ἔρχονται κιόλα

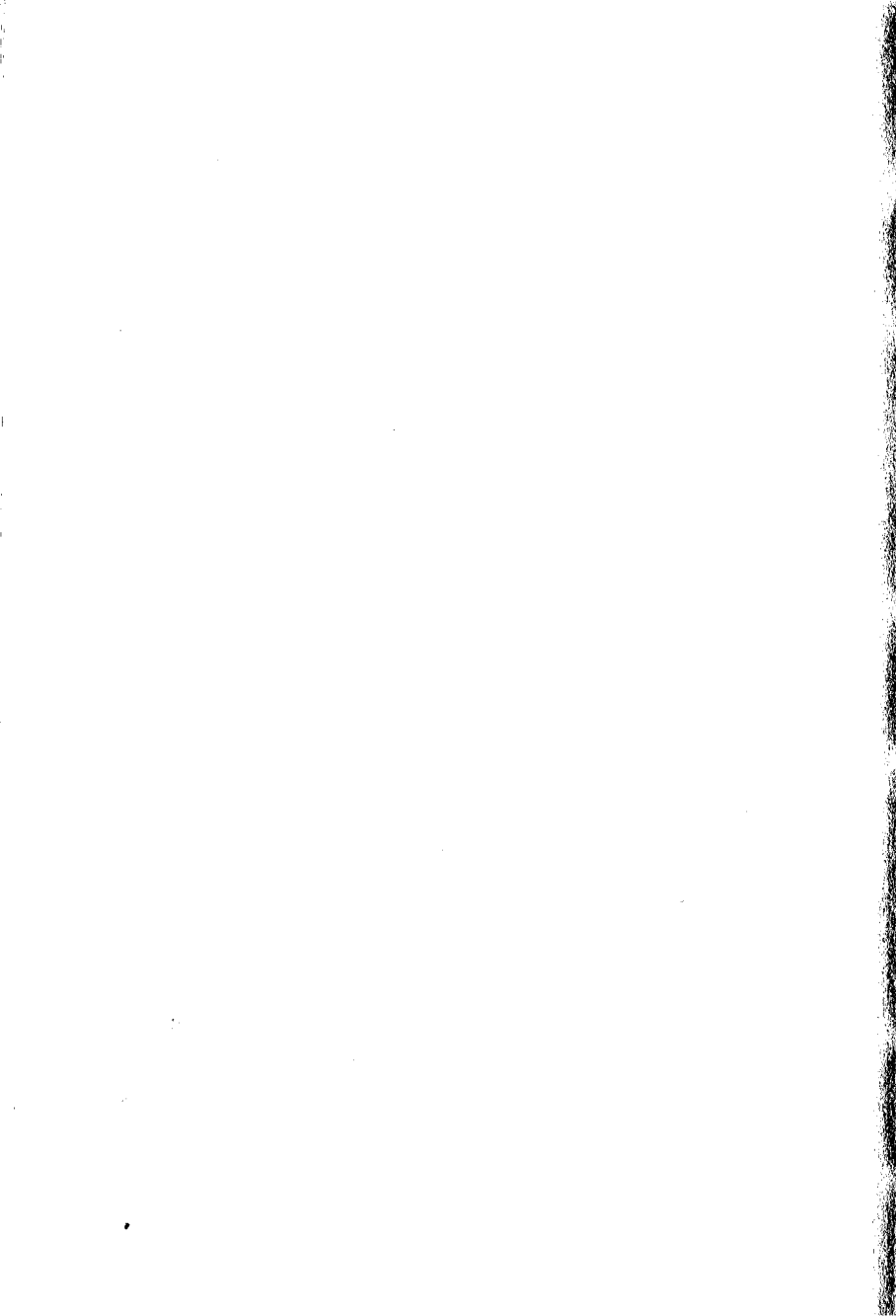
καταπόδι μου. Θέλεις νά πάρω τήν Κατρίν;
(*Ἡ Μάνα Κουράγιο κοννάει τὸ κεφάλι ἀρητι-
κά*): Τὸ ξέρει; Μπορεῖ νά μὴν ἄκουσε τὰ ταμ-
πούρλα, νά μὴν κατάλαβε τίποτα ἀπότι γί-
νεται.

Μάνα Τὸ ξέρει. Φέρτην ἐδῶ.

(*Ἡ Ὑβὲτ φέρνει τὴν Κατρίν πὸν πάει καὶ στέ-
κεται δίπλα στὴ μάνα της. Ἡ Μάνα Κουράγιο
τὴν κρατάει ἀπὸ τὸ χέρι. Ἔρχονται δυὸ μιστο-
φόροι πὸν πάνω σ' ἓνα φορεῖο κουβαλᾶνε κάτι
σκεπασμένο μ' ἓνα σεντόνι. Δίπλα στὸ φορεῖο
βαδίζει ὁ Λοχίας. Ἀφήνονν χάμω τὸ φορεῖο*).

Λοχίας Ἔχουμε δῶ κάποιον πὸν δὲν ξέρουμε τ' ὄνο-
μά του. Πρέπει ὡστόσο νά τὸν καταγράψου-
με γιὰ νά μαστε ἐντάξει. Τελευταῖα τὸν εἶδαμε
νά κάθεται δῶ καὶ νά τρώει. Ρίξε λοιπὸν μιὰ
ματιὰ μὴν πάει καὶ τὸν γνωρίζεις. (*Τραβᾶει
τὸ σεντόνι*). Λοιπὸν; (*Ἡ Μάνα Κουράγιο κον-
νάει ἀρητικᾶ τὸ κεφάλι*). Τί; Δὲν ἔλαχε νά
τὸν δεῖς ποτέ σου, παρεχτὸς τότε πὸν τοῦ
σέρβιρες τὸ φαγητό; (*Ἡ Μάνα Κουράγιο
νεύει*). Πάρτε τον. Ρίχτε τον στὸ λάκκο. Δὲν
ἔχει κανένα πὸν νά τὸν γνωρίζει.

(*Τὸν παίρνουν καὶ φεύγουν*).

4

Η ΜΑΝΑ ΚΟΥΡΑΓΙΟ ΤΡΑΓΟΥΔΑΕΙ ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΣΥΝΘΗΚΟΛΟΓΗΣΗΣ

Μπροστά σε μιὰ σκηνή αξιωματικοῦ

*(Ἡ Μάνα Κουράγιο περιμένει. Ἕνας Γραφιάς
ξεπροβάλλει ἀπ' τὴ σκηνή).*

Γραφιάς Σὲ ξέρω ἐσένα. Δὲν εἶσαι σὺ πούκρυβες στὸν
ἀραμπὰ σου ἐκείνον τὸν ταμιά τῶν προτεστάν-
τηδων; Τὸ καλὸ πού σου θέλω μὴν παραπο-
νεθεῖς.

Μάνα Καὶ βέβαια θὰ παραπονεθῶ. Δὲν ἔφταιξα σὲ
τίποτα κι ἂν δὲ μιλήσω θὰ πιστέψουν ὅλοι
ὅτι δὲν ἔχω καθαρὴ τὴ συνείδηση. Δὲ φτάνει
πού χυμήξανε μὲ τὰ σπαθιά τους στὸν ἀραμπὰ
καὶ μοῦ τὸν ἔκαναν κόσκينو, μὲ βάλανε νὰ
τοὺς πλερώσω καὶ πέντε τάλλαρα πρόστιμο.

Γραφιάς Βούλωστο, σου τὸ λέω γιὰ καλὸ σου. Δὲν
ἔχουμε πολλοὺς γυρολόγους στὸν στρατό, γι'
αὐτὸ καὶ θὰ σ' ἀφήσουμε νὰ ἐμπορεύεσαι, προ-
παντὸς ὅταν δὲν ἔχεις καθαρὴ τὴ συνείδηση
καὶ πλερώνεις κάπου-κάπου καὶ κανένα πρόσ-
τιμο.

Μάνα Ὁχι, θὰ παραπονεθῶ.

Γραφιάς Ὅπως προτιμᾷς. Κάθησε τότε καὶ περίμενε ὥσπου νὰ εὐκαιρήσει ὁ κύριος Ἰλαρχος. (*Ξανα-
μπαίνει στὴ σκηνή*).

Νέος Στρ. (*Ἐρχεται κἀνοντας μεγάλο ντόρο*): *Bouque la
Madonne!* Ποῦντος αὐτὸς ὁ ἀναθεματισμένος
κοπρίτης πού λέγεται Ἰλαρχος καὶ πού μού-
φαγε τὸ μπαξίσι γιὰ νὰ τὸ μπεκρουλιάσει μὲ
τοὺς μάγκες του! Θὰ τὸν γδάρω!

Γέρος Στρ. (*Ἐρχεται τρέχοντας ξοπίσω του*): Σκασμὸς!
Θὰ σὲ κλείσουν στὴν ψειροῦ.

Νέος Στρ. Ἔβγα ὄξω, λήσταρχε! Θὰ σὲ κάνω παιδάκια!
Ἄκουσ νὰ μοῦ φάει τὸ μπαξίσι, ἐμένα, πού γιὰ
χάρη του ἔπεσα στὸ ποτάμι, ὁ μόνος σ' ὀλά-
κερο τὸν οὐλαμό! Καὶ τώρα νὰ μὴν ἔχω νὰ
πιῶ μὴτ' ἓνα ποτήρι μπύρα; Ἔβγα ὄξω, νὰ
σὲ κάνω κιμά!

Γέρος Στρ. Χριστὸς καὶ Παναγιά, αὐτὸς θὰ φάει τὸ κεφάλι
του!

Μάνα Τί τρέχει; Τούφαγαν τὸ μπαξίσι;

Νέος Στρ. Κάνε πέρα, σοῦ λέω, γιατί ἐσύ θὰ τὴν πλερώ-
σεις! Ἐδῶ θὰ καθαρίσουμε μιὰ γιὰ πάντα!

Γέρος Στρ. Ἔσωσε τ' ἄλογο τοῦ συνταγματάρχη ἀπὸ τὸ
ποτάμι κι αὐτὸς δὲν τοῦδωσε μπαξίσι. Εἶναι
νιὸς ἀκόμα καὶ δὲν ἔχει πολὺν καιρὸ στὸν
στρατό.

Μάνα Ἐσύ πάλι τί τὸν κρατᾷς, ἄστονε, μηδὰ εἶναι
κανένα σκυλί νὰ τοῦ περάσεις ἀλυσίδα; Καλὰ
κάνει καὶ τὸ ζητάει τὸ μπαξίσι. Ἀλλιῶς γιατί
νὰ ριψοκιντυνέψει.

Νέος Στρ. Κοιτάχτε τον πού μεθοκοπάει ἐκεῖ μέσα! Ἔσεῖς
εἴσαστε ὅλοι χέστες! Ἐγὼ φέρθηκα παλληκα-
ρίσια καὶ θέλω τὸ μπαξίσι μου.

Μάνα Παλληκάρι μου, μὴ μοῦ φωνάζεις ἐμένα ἔτσι. Μοῦ φτάνουν οἱ δικές μου σκοτοῦρες, καὶ στὸ κάτω-κάτω μὴν τήνε χαραμίζεις τὴ φωνή σου, θὰ σοῦ χρειαστεῖ σὰν ἔρθει ὁ ἱλαρχος. Γιατὶ στὰ στερνὰ θὰ στέκεται ἔδωνὰ μπροστά σου καὶ σὺ δὲ θὰ μπορεῖς νὰ βγάλεις ἄχνα, καὶ τότε πῶς θὰ σὲ κλείσει ὁ ἄνθρωπος στὴ χάψη ὥσπου νὰ σαπίσει τὸ κόκκαλό σου. Τέτοιοι φωνακλάδες σὰν καὶ τοῦ λόγου σου δὲν ἀντέχουν πολὺ, μιστὴ ὠρίτσα, καὶ μετὰ ἔτσι καὶ τοὺς πεῖς κανένα τραγουδάκι τοὺς παίρνει κιόλα ὁ ὕπνος, τόσο ἐξαντλημένοι εἶναι.

Νέος Στρ. Δὲν εἶμαι καθόλου ἐξαντλημένος, κι ἀπὸ ὕπνο οὔτε λόγος νὰ γίνεταί, εἶμαι ψόφιος στὴν πείνα. Τὸ ψωμί τὸ ζυμώνουνε ἀπὸ καναβούρι καὶ βαλανίδι, κι ἀπὸ πάνω τὸ τσιγκουνεύονται κιόλα. Ἐγὼ ψοφᾶω στὴν πείνα κι αὐτὸς μεθοκοπάει μὲ τὸ μπαξίσι μου. Θὰ τὸν γδάρω!

Μάνα Πεινᾶς — τὸ καταλαβαίνω. Πέρσου ὁ στρατηγὸς σᾶς ἔβγαλε ἀπὸ τὸ δρόμο καὶ σᾶς ἔβαλε νὰ περάσετε πάνω ἀπὸ τὰ χωράφια γιὰ νὰ τσαλαπατήσετε τὸ στάρι· θὰ μποροῦσα νὰ σᾶς πουλήσω ἓνα ζευγάρι μπότες γιὰ δέκα δουκάτα, ἂν ἐσεῖς εἶχατε δέκα δουκάτα νὰ πλερώσετε κ' ἐγὼ μπότες νὰ πουλήσω. Πίστευε, βλέπεις, ὅτι φέτος τέτοια ἐποχὴ δὲ θὰ βρίσκεται πιὰ ἐδῶ, ἔλα ὁμως ποὺ ἀκόμα ἐδῶ εἶναι, καὶ ἡ πείνα εἶναι μεγάλη. Τὸ καταλαβαίνω ὅτι σοῦ ἀνάβουν τὰ αἵματα.

Νέος Στρ. Κόφτο, μὴ μιλᾶς. Δὲν τὴ σηκώνω ἐγὼ τὴν ἀδικία.

Μάνα Δίκιο ἔχεις ποὺ δὲν τὴ σηκώνεις — ἀλλὰ γιὰ

πόσον καιρό; Πόσον καιρό δὲν τὴ σηκώνεις τὴν ἀδικία; Μιὰ ὥρα; Δυὸ ὥρες; Βλέπεις, αὐτὸ δὲν τὸ σκέφτηκες ποτὲ κι ὁμως ἐδῶ εἶν' ὁ κόμπος, γιατί; Γιατὶ στὴ χάψη εἶναι μεγάλο τὸ βάσανο ὅταν ξάφνου ἀνακαλύψεις ὅτι τὴ σηκώνεις τὴν ἀδικία.

Νέος Στρ. Τί στὴν ὀργή κάθουμαι καὶ σ' ἀκούω τόσην ὥρα; Bouque la Madonne! Ποῦντος αὐτὸς ὁ ἱλαρχος;

Μάνα Κάθεσαι καὶ μ' ἀκοῦς γιατί καταλαβαίνεις αὐτὸ πού σου λέω, ὅτι ἡ ὀργή σου ξεφούσκωσε κιόλα, εἴταν λιγόπνοση κ' ἐσένα σου χρειάζοταν φούρκα μεγάλη, ποῦ νὰ τὴ βρεῖς ὁμως;

Νέος Στρ. Τί θές νὰ πεῖς; Ὅτι δὲν τ' ἀξίζω τὸ μπαξίσι;

Μάνα Ἴσα-ἴσα πού τ' ἀξίζεις. Λέω μονάχα ὅτι ἡ φούρκα σου δὲν εἶν' ἀρκετὰ μεγάλη, μ' αὐτὴ δὲν καταφέρνεις τίποτα — κρίμα. Ἄν ἔβλεπα ὅτι ἔχεις μεγάλη φούρκα θὰ σὲ πρόγκιζα κι ἀπὸ πάνω. Γδάρτο τὸ σκυλί, θὰ σούλεγα, τί γίνεται ὁμως ἂν δὲν τὸ γδάρεις γιατί νιώθεις τὴν οὐρά σου νὰ χώνεται στὰ σκέλια σου; Τότε θὰ μείνω ἐγὼ ἀμανάτι καὶ θὰ τραβιέμαι μὲ τὸν ἱλαρχο.

Γέρος Στρ. Ἐχεις δίκη. Ψώνιο εἶναι καὶ τίποτ' ἄλλο.

Νέος Στρ. Ἐτσι λές; Τώρα θὰ δεῖς ἂν θὰ τὸν γδάρω! (Τραβᾶει τὸ σπαθί του) Ἄν ἔρθει θὰ τὸν γδάρω, δὲ μοῦ γλυτώνει.

Γραφιάς (Ξεπροβάλλει): Ὁ κύριος ἱλαρχος ἔρχεται ἀμέσως. Καθίστε ὅλοι!

(Ὁ Νέος Στρατιώτης κάθεται).

Μάνα Νάτονε, κάθησε κιόλα. Τὰ βλέπεις πού σου

λέω. Κάθησες κιόλα. *Εννοια σου κι ελόγου τους μᾶς ξέρουν ἀπὸ τὴν καλὴ κι ἀπὸ τὴν ἀνάποδη, καὶ ξέρουν πῶς νὰ μᾶς φέρουν στὰ νερά τους. Καθίστε μᾶς λένε καὶ τσοῦπ καθόμαστε. Καθιστὸς ὁμως δὲν μπορεῖς νὰ σηκώσεις κεφάλι. Κάλλιο μὴ ξανασηκωθείς, μὴ σταθεῖς ξανά ἔτσι καθὼς στεκόσουν πρωτύτερα. *Εμένα δὲ χρειάζεται νὰ μὲ ντρέπεται, δὲν εἶμαι δὲ καλύτερῆ σου ἐγώ, αὐτὸ μᾶς ἔλειπε. Τὸ θάρρος μας εἶταν τὸ πρῶτο πράμα πού ξεπουλήσαμε σὲ δαύτους. Γιατί, ἂν τολμήσω καὶ σηκώσω κεφάλι θὰ κάνω ζημιὰ στὴ δουλειά μου. *Ελα, θὰ σοῦ πῶ μιά ἱστορία γιὰ τὴ μεγάλη συνθηκολόγηση. *(Τραγουδάει τὸ τραγούδι τῆς μεγάλης συνθηκολόγησης).*

Στῆς νιότης μου πάνω τὴν τρέλλα
Πίστευα πῶς εἶμαι σπάνια κοπέλλα

Ψηλὰ τὸ μέτωπο! Δὲν εἶμαι φτιαγμένη γιὰ
δουλικὸ, ἐγὼ μὲ τὴν ὁμορφιά μου καὶ τὶς τόσες
χάρες μου καὶ τὶς φιλοδοξίες μου!

Καὶ τὴ σούπα μου ἤθελα πάντα ζεστὴ νὰ πίνω
*Ἀλλουῶν παιχνίδι ἐγὼ δὲ θὰ γίνω.

*Ὅλα ἢ τίποτα. Ὁ πρῶτος τυχόντας δὲ κάνει
γιὰ μένα. Ὁ καθένας μόνος τὴ τύχη του ἀλέθει.
Κανένας δὲ θὰ μοῦ κάνει τὸ δάσκαλο!

*Ὅμως μιά φωνή, ἄχ, τραγουδεῖ:
Σ' ἕνα-δυὸ χρόνια τὸ πολὺ

Καί σὺ θὰ μπεις μὲς στὸ χορὸ

Καί θὰ χορέψεις στὸ ταψί.

*Αχ, θὰ σοῦ ποῦν: Σκληρὲς τοῦ Θεοῦ βουλὲς
Πρῶτα ἢ πίστη!

*Εμένα μοῦ λές.

Πρὶν ἀκόμα βγεῖ ὁ χειμῶνας

*Εμαθα νὰ πίνω τὸ φαρμάκι.

Μὲ δυὸ παιδιὰ στὴν πλάτη καὶ τὸ ψωμί ὄλο
ἀκριβαίνει, γιὰ νὰ ζήσεις πρέπει νὰ ξοδέψεις
καὶ τὴν τελευταία σου πεντάρα.

Καὶ σὰν εἶδαν ὅτι βούλωσα τὸ στόμα

Μούδωσαν καὶ μένα μιὰ μπουκιά ψωμάκι.

Πρέπει νάσαι βολικὸς μὲ τοὺς ἀνθρώπους, τὸνα
χέρι νίβει τ' ἄλλο, στὸ τέλος θὰ φᾶς τὸ κεφάλι
σου.

*Ὅμως ἡ φωνή, ἄχ, τραγουδεῖ:

Σ' ἕνα-δυὸ μῆνες τὸ πολὺ

Καὶ σὺ θὰ μπεις μὲς στὸ χορὸ

Καὶ θὰ χορέψεις στὸ ταψί.

*Αχ, θὰ σοῦ ποῦν: Σκληρὲς τοῦ Θεοῦ βουλὲς!
Πρῶτα ἢ πίστη!

*Εμένα μοῦ λές.

Γνώρισ' ἄντρες μὲ περίσσιο θάρρος

πού στὴ ζωὴ κρατούσαν τὸ μέτωπο ψηλά.

*Ὁ τολμηρὸς πάντα τὰ καταφέρνει. Τὸ καλὸ
τὸ παλληκάρι ξέρει κι ἄλλο μονοπάτι. *Ἐννοια
σου καὶ θὰ τὰ βγάλουμε πέρα.

Μὰ σὰν εἶδαν νὰ τοὺς παίρνει ἀδίκᾳ ὁ χάρος
Εἶπαν πῶς κανεῖς στὸ ρέμα κόντρα δὲν κυλᾷ.

Πρέπει ν' ἀπλώνεις τὰ πόδια ἀνάλογα μὲ τὸ
στρῶμα σου.

Ὅμως ἡ φωνή, ἄχ, τραγουδεῖ:

Σ' ἓνα δυὸ χρόνια τὸ πολὺ

Κι αὐτοὶ θὰ μποῦν μὲς στὸ χορὸ

Καὶ θὰ χορέψουν στὸ ταψί.

Ἄχ, θὰ σοῦ ποῦν: Σκληρὲς τοῦ θεοῦ βουλές!

Πρῶτα ἡ πίστη

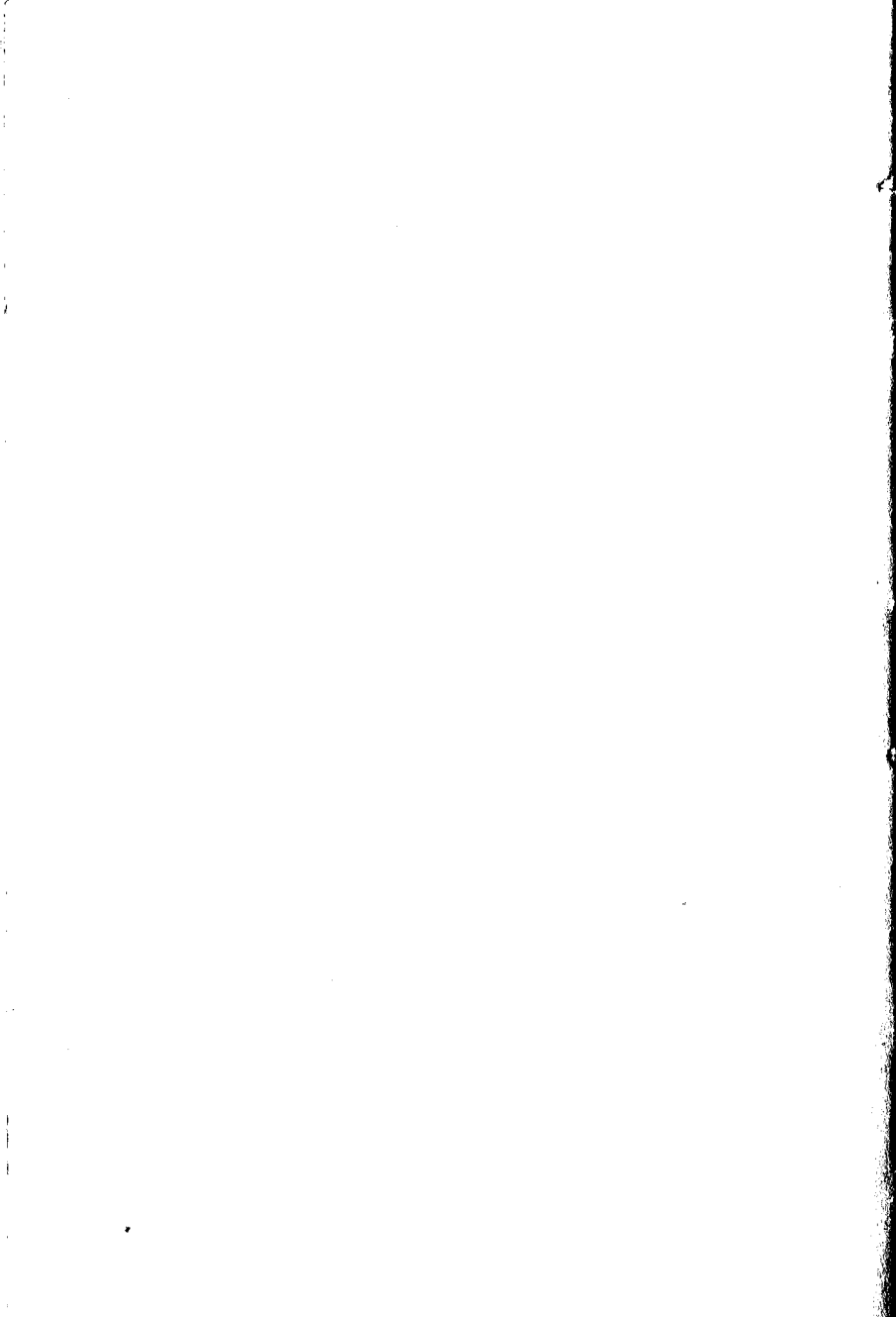
Ἐμένα μοῦ λές.

(*Στὸ Νέο Στρατιώτη*). Γι' αὐτὸ πιστεύω ὅτι
καλὰ θὰ κάνεις νὰ σταθεῖς ἐδῶ μὲ γυμνὸ τὸ
σπαθί, ἂν ἀληθινὰ νοιάζεσαι γιὰ τὸ μπαξίσι
σου κι ἂν ἡ φούρκα σου εἶναι ἀρκετὰ μεγάλη,
γιατί ἔχεις τὸ δίκιο μὲ τὸ μέρος σου, τὸ παρα-
δέχομαι. Ἄν ὅμως ἡ φούρκα σου δὲν εἶναι με-
γάλη τότε κάλλιο νὰ τοῦ δίνεις.

Νέος Στρ. Μωρέ, αἰε παράτα μας! (*Φεύγει σκουντου-
φλώντας, πίσω του ὁ Γέρος Στρατιώτης*).

Γραφιάς (*ξεπροβάλλει*): Ὁ Ἰλαρχος εἶν' ἐδῶ. Μπορεῖς
νὰ παραπονεθεῖς.

Μάνα Ὅχι, τὸ σκέφτηκα ἄλλη μιὰ φορὰ. Δὲ θὰ παρα-
πονεθῶ. (*Βγαίνει*).

5

ΠΕΡΑΣΑΝ ΔΥΟ ΧΡΟΝΙΑ. Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΑΠΛΩΝΕΤΑΙ ΟΛΟ ΚΑΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ. Ο ΜΙΚΡΟΣ ΑΡΑΜΠΙΑΣ ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ ΚΟΥΡΑΓΙΟ ΤΑΞΙΔΕΥΕΙ ΑΔΙΑΚΟΠΑ ΔΙΑΣΧΙΖΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΠΩΛΩΝΙΑ, ΤΗ ΒΑΥΑΡΙΑ, ΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ, ΚΑΙ ΞΑΝΑ ΤΗ ΒΑΥΑΡΙΑ. ΤΟ 1631 Η ΝΙΚΗ ΤΟΥ ΤΙΛΥ ΣΤΟ ΜΑΓΚΝΤΕΝΜΠΟΥΡΓΚ ΚΟΣΤΙΖΕΙ ΣΤΗ ΜΑΝΑ ΚΟΥΡΑΓΙΟ ΤΕΣΣΕΡΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑ ΠΟΥΚΑΜΙΣΑ.

‘Ο άραμπάς τής Μάνας Κουράγιο σ’ ένα έρειπωμένο χωριό.

(‘Από μακρυνά άκούγεται άχνά στρατιωτική μουσική. Δυνό στρατιώτες στον πάγκο· τους σερβίρονν ή Κατρίν και ή Μάνα Κουράγιο. ‘Ο ένας έχει ριγμένο στους ώμους ένα γυναικειό γούνινο πανωφόρι).

Μάνα Τί είπες; Δέν έχεις νά πλερώσεις; Μηδέν λεφτά μηδέν ρακί. Έμβατήρια όσα θέλεις, από μιστούς όμως δέ δίνουν φράγκο.

Στρατιώτ. Θέλω τò ρακί μου. Άργησα και δέν πρόλαβα τò πλιάτσικο. ‘Ο στρατηγός μās τήν έσκασε κι άφησε τήν πόλη λεύτερη για πλιάτσικο μιάν ώρα μονάχα. Δέν είμαι δά και κανένα θεριό — μās είπε. Δέν μπορεί, σίγουρα θά τότε λάδωσαν οί ντόπιοι.

Ἱεροκῆρ. (*Ἔρχεται σκουντουφλώντας*): Εἶναι κι ἄλλοι
στο ἡτῆμα. Ὀλάκερη ἢ φαμελιά. Κάποιος νὰ
μὲ βοηθήσει. Χρειάζομαι πανιά.

(*Ὁ Δεύτερος Στρατιώτης βγαίνει μαζί του. Ἡ
Κατρίν πολὺ ἀναστατωμένη προσπαθεῖ νὰ πεί-
σει τὴ μάνα της νὰ δώσει πανιά*).

Μάνα Πανιά δὲν ἔχω. Τοὺς ἐπίδεσμοὺς τοὺς πούλησα
ὄλους στοὺς σύνταγμα. Δὲν τόχω σκοπὸ νὰ
σκίσω γιὰ δαύτους τὰ πουκάμισα πού που-
λάω στοὺς ἀξιωματικούς.

Ἱεροκῆρ. (*Φωνάζει*): Χρειάζομαι πανιά, σᾶς λέω!

Μάνα (*Ἐμποδίζει τὴν Κατρίν νὰ μπεῖ στὸν ἀραμπὰ
καθὼς κάθεται πάνω στὴ σκάλα*). Δὲ δίνω τί-
ποτα. Αὐτοὶ καταστράφηκαν — πῶς θὰ μὲ
πλερώσουν;

Ἱεροκῆρ. (*Μιλᾷ σὲ μιὰ γυναῖκα πού τὴν κουβάλησε
μέσα*): Γιατί μείνατε ἐδῶ ὅταν ἄρχισε τὸ κανο-
νίδι;

Χωριάτισα (*ἁδύναμα*): Τὸ ἡτῆμα.

Μάνα Νὰ φύγουν — αὐτοὶ! Δὲν εἶσαι μὲ τὰ καλά σου!
Καὶ τώρα ἐγὼ πρέπει νὰ πλερώσω τὰ σπα-
σμένα. Ὁχι, δὲ δίνω τίποτα.

Α' Στρατ. Εἶναι προτεστάντες. Τί τοὺς πιάνει καὶ γί-
νονται προτεστάντες θάθελα νὰ ξέρω.

Μάνα Αὐτουνούς δὲν τοὺς καίγεται καρφί γιὰ τὴ
θηρσκειά. Χάσανε τὸ ἡτῆμα τους.

Β' Στρατ. Δὲν εἶναι προτεστάντες. Καθολικοὶ εἶναι.

Α' Στρατ. Ποῦ νὰ τοὺς ξεχωρίσεις μέσα στοὺς μακελειό.

Χωριάτης (*πού τὸν φέρνει ὁ Ἱεροκῆρ*): Τὸ χέρι μου
εἶναι χτυπημένο.

Ἰεροκῆρ. Ποῦντα λοιπὸν τὰ πανιά.

(*Ὅλοι κοιτάζουν τὴ Μάνα Κουράγιο ποῦ δὲν τὸ κουνάει ἀπὸ τὴ θέση της*).

Μάνα Δὲ μπορῶ νὰ δώσω τίποτα. Ἔχω τρελλαθεῖ νὰ πλερώνω ἔξοδα, φόρους, τόκους, ρουσφέτια! (*Ἡ Κατρίν σηκώνει, καθὼς βγάζει διαφορὰς κραυγές, μιὰ σανίδα καὶ φοβερίζει τὴ μάνα της*). Μηδὰ καὶ σούστριψε; Ἄσε τὴ σανίδα γρήγορα γιατί θὰ φᾶς τῆς χρονιάς σου, τομάρι! Δὲ δίνω τίποτα, σοῦ λέω, δὲ θέλω νὰ δώσω, πρέπει νὰ σκεφτῶ πρῶτα τὸν ἑαυτὸ μου. (*Ὁ Ἰεροκῆρνας τὴ σηκώνει ἀπὸ τὴ σκάλα καὶ τὴν καθίζει χάμω. Μετὰ ἀρπάζει πονκάμισα ἀπ' τὸν ἀραμπὰ κι ἀρχίζει νὰ τὰ σκίζει σὲ λουρίδες*). Ἄχ, τὰ πουκάμισά μου! Μισὸ δουκάτο τὸ κομμάτι! Πάει, καταστράφηκα! (*Ἀπὸ τὸ σπῖτι ἀκούγεται ἓνα μικρὸ παιδὶ νὰ κλαίει*).

Χωριάτης Τὸ μικρὸ ἔμεινε μέσα! (*Ἡ Κατρίν μπαίνει τρέχοντας στὸ σπῖτι*).

Ἰεροκῆρ. (*Στὴ γυναίκα*): Μῆ σηκώνεσαι! Ἄσε, θὰ τὸ βγάλουν.

Μάνα Μὴν τὴν ἀφήσετε νὰ μπεῖ! Θὰ γκρεμίσει ἡ στέγη.

Ἰεροκῆρ. Ἐγὼ δὲν ξαναμπαίνω ἐκεῖ μέσα.

Μάνα (*Τρέχει πέρα-δῶθε ἀλαφιασμένη*): Μὴ μοῦ τὰ σκίζετε τὰ πουκάμισα. Εἶναι πανάκριβα!

(*Ὁ Δεύτερος Στρατιώτης τὴν κρατάει. Ἡ Κατρίν φέρνει ἀπὸ τὰ ἐρείπια ἓνα βρέφος*).

Μάνα Νάτα μας, βρῆκες πάλι ἓνα βυζανιάρικο νὰ τὸ

κανακεύεις; Θά τὸ δώσεις στή μάνα του τώρα ἀμέσως γιατί μετὰ θά μαλλιοτραβηχτοῦμε γιὰ νὰ σοῦ τὸ πάρω, ἀκοῦς τί σοῦ λέω; (*Στὸ Β' Στρατιώτη*): Κ' ἐσύ μὴ χαζεύεις, πάνε καὶ πὲς σ' αὐτοὺς ἐκεῖ πέρα νὰ σταματήσουν τὶς φανφάρες, τὸ βλέπω δά ὅτι νικήσατε. Οἱ νίκες σας μονάχα ζημιὰ μοῦ φέρνουν.

Ἱεροκῆρ. (*Καθὼς δένει τὸ τραῦμα*): Τὸ αἷμα περνάει τὸ πανί.

(*Ἡ Κατρὴν κουνάει τὸ μωρὸ καὶ τραντίζει ἓνα νανούρισμα*).

Μάνα Ὅριστε ἐδῶ χαλαίει ὁ κόσμος κι αὐτὴ κάθεται ἐκεῖδὰ κ' εἶναι ὄλο χαρά. Θά τὸ δώσεις παρευτὺς στή μάνα του, νάτη συνέρχεται κιόλα. (*Παίρνει τὸ μάτι τῆς τὸν πρῶτο στρατιώτη ποὺ ἔχει στρωθεῖ στὸ πιοτὸ καὶ τώρα ἐτοιμάζεται νὰ τὸ σκάσει μὲ μιὰ μπουκάλα*): Κάτου τὰ χέρια! Ὕρνιο! Ἄν θές κι ἄλλη νίκη θά τὴν πλερώσεις!

Α' Στρατ. Ξετινάχτηκα, δὲν ἔχω φράγκο.

Μάνα (*Τοῦ τραβάει τὸ γούννο πανωφόρι*): Τότε θά μοῦ ἀφήσεις τὸ πανωφόρι, ἔτσι κι ἄλλιῶς κλεμένο εἶναι.

Ἱεροκῆρ. Ἐχει κι ἄλλο λαβωμένο ἐκεῖ κάτω.

6

ΕΞΩ ΑΠ' ΤΗΝ ΠΟΛΗ ΙΝΓΚΟΛΣΤΑΝΤ ΤΗΣ ΒΑΥΑΡΙΑΣ
Η ΜΑΝΑ ΚΟΥΡΑΓΙΟ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΕΙ ΤΗΝ ΚΗΔΕΙΑ
ΤΟΥ ΚΑΘΟΛΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΤΙΛΥ. ΔΙΑΦΟΡΕΣ
ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΗΡΩΕΣ ΚΑΙ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ
ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ. Ο ΙΕΡΟΚΗΡΥΚΑΣ ΠΑΡΑΠΟΝΙΕΤΑΙ
ΠΟΥ ΤΟ ΤΑΛΕΝΤΟ ΤΟΥ ΧΑΝΤΑΚΩΝΕΤΑΙ ΚΑΙ Η
ΜΟΥΓΓΗ ΚΑΤΡΙΝ ΑΠΟΚΤΑΕΙ ΤΑ ΚΟΚΚΙΝΑ ΠΑ-
ΠΟΥΤΣΙΑ. ΒΡΙΣΚΟΜΑΣΤΕ ΣΤΟ ΕΤΟΣ 1632.

*Τὸ ἐσωτερικὸ τῆς σκηνῆς ἐνὸς πρᾶμα-
τεντάδικου.*

*(Στὸ βάθος ὁ μπάγκος. Βροχή. Ἀπὸ μακριὰ
ἀκούγονται ταμποῦρλα καὶ πένθιμη μουσική. Ὁ
Ἱεροκῆρυκας κι ὁ Γραφιάς τοῦ Συντάγματος
παίζουν ντάμα. Ἡ Μάνα Κουράγιο καὶ ἡ κόρη
τῆς κάνουν ἀπογραφή).*

Ἱεροκῆρ. Τώρα ξεκινάει ἡ νεκρική πομπή.

Μάνα Κρίμα στὸ στρατηγὸ — κάλτσες, εἴκοσιδυὸ ζευ-
γάρια — ἀδικοχαμένος πάει. Φταίει λέει ἡ ὀ-
μίχλη πού εἶχε πέσει στὰ λειβάδια. Ὁ στρα-
τηγὸς πῆγε νὰ δώσει κουράγιο στοὺς στρα-
τιῶτες του γιὰ νὰ πολεμήσουν μέχρι θανάτου,
καὶ γύριζε πίσω. Μὰ μέσα στὴν ὀμίχλη τ' ἄ-
λογό του λάθεψε τὸ δρόμο κι ἀντὶ γιὰ πίσω
πῆγε μπροστὰ ἴσα μέσα στὸ μακελειό, ὅπου

τόνε βρήκε ἡ ἀδέσποτη, αὐτό εἶταν — μονάχα τέσσερα κλεφτοφάναρα. (Ἐκ τὸ βάθος ἀκούγεται σφύριγμα. Πηγαίνει στὸν πάγκο): Ντροπὴ σας, νὰ τὴν κοπανάτε ἀπὸ τὴν κηδεῖα τοῦ στρατηγοῦ σας! (Τοὺς βάζει νὰ πιοῦν).

Γραφιάς Δὲν ἔπρεπε νὰ πλερώσουν μιστοὺς πρὶν ἀπὸ τὴν κηδεῖα. Τώρα κάθονται δῶ καὶ μεθοκοπᾶνε, ἀντὶ νὰ πᾶνε στὴν κηδεῖα.

Ἱεροκῆρ. (Στὸν *Γραφιά*): Ἐσὺ δὲν πρέπει νάσαι στὴν κηδεῖα;

Γραφιάς Τὴν κοπάνισα, ἔνεκα ἡ βροχή.

Μάνα Μ' ἐσένα εἶναι διαφορετικό, μπορεῖ νὰ σοῦ βραχεῖ ἡ στολή. Ἦθελαν, λέει, βέβαια νὰ σημάνουν καὶ καμπάνες στὴν κηδεῖα του, μὰ δὲ βρῆκαν ἐκκλησιὰ ὄρθια, εἶχε διατάξει νὰ τὶς τινάξουν ὅλες στὸν ἀέρα. Ἔτσι ὁ φουκαρὰς ὁ στρατηγὸς δὲ θ' ἀκούσει καμπάνες ὅταν θὰ τὸν κατεβάζουν στὸν τάφο. Ἀντὶ γιὰ καμπάνες θὰ ρίξουν τρεῖς κανονιὲς μονάχα, γιὰ νὰ μὴ γίνεи καὶ πολὺς ντόρος — δεκαεφτά ζωστήρες.

Φωνὲς Κάπελα! Ἐνα ρακί!

Μάνα Πρῶτα τὰ λεφτά! Ἐ, ὄχι, μὲ τὶς βρωμομπότες σας δὲ θὰ μπεῖτε στὴ σκηνή μου! Βρέχει ξεβρέχει θὰ πιεῖτε ὄξω. (Στὸ *Γραφιά*): Μονάχα ἀξιωματικούς ἀφήνω νὰ μπαίνουν ἐδῶ μέσα. Ἄκουσα ὅτι ὁ στρατηγὸς εἶχε μπελάδες τὸν τελευταῖο καιρό. Στὸ δεύτερο σύνταγμα ξγιναν, λέει, φασαρίες γιὰτὶ δὲν πλέρωνε μιστοὺς, μὰ ἔλεγε ὅτι ἐτοῦτος ἐδῶ εἶν' ἓνας θρησκευτικὸς πόλεμος καὶ πρέπει νὰ πολεμᾶνε γιὰ

τὸ δόνоре. (*Πένθιμο ἐμβατήριον*. "Ολοὶ κοιτάζον πίσω").

Ἱεροκῆρ. Τώρα περνᾶνε μπροστὰ ἀπὸ τὸν ὑψηλὸ νεκρὸ.

Μάνα Νὰ σᾶς πῶ, ἐγὼ τότε λυπαῖμαι ἕναν τέτοιο στρατηγὸ ἢ αὐτοκράτορα, μπορεῖ νὰ νόμισε ὅτι θὰ κάνει κάτι τὸ ξεχωριστό, κάτι πὺ νάχουν οἱ ἄνθρωποι νὰ τὸ λένε, νὰ κυριέψει τὴν οἰκουμένη λόγου χάρη, αὐτός, μάλιστα, εἶναι σκοπὸς γιὰ ἕνα στρατηγὸ, ὅ,τι πιὸ σπουδαῖο μπορεῖ νὰ βάλει ὁ νοῦς σου. Κοντολογίς αὐτὸς ξεθεώνεται στὴ δουλειὰ γιὰ νάρθει τὸ πράμα καὶ νὰ σκαλώσει στὸν ὄχλο πὺ δὲ θέλει ἄλλο ἀπὸ ἕνα ποτήρι μπύρα καὶ λίγη παρεούλα, κανένα ἄλλο ἰδανικὸ. Τὰ πιὸ σπουδαῖα σκέδια πήγανε στὸ βρόντο ἐξαιτίας τῆς μικρότητας αὐτονῶν πὺ ἔπρεπε νὰ τὰ ἐχτελέσουν, γιὰτὶ βλέπεις οἱ αὐτοκράτορες ἀπὸ μόνοι τους δὲν μποροῦν νὰ κάνουν τίποτα, χρειάζεται νὰ τοὺς ὑποστηρίξουν οἱ στρατιῶτες τους κι ὁ λαός, δὲν ἔχω δίκη;

Ἱεροκῆρ. (*Γελάει*): Κουράγιο, δίκη ἔχεις, ἂν ἐξαιρέσουμε τοὺς στρατιῶτες. Αὐτοὶ κάνουν ὅ,τι μποροῦν. Νὰ, λόγου χάρη μ' αὐτοὺς ἐκεῖ ἔξω πὺ κουτσοπίνουν τὸ ρακὶ τους στὴ βροχῆ ἀντέχω ἐγὼ ἑκατὸ χρόνια συνέχεια νὰ κάνω τὸν ἕνα πόλεμο πάνω στὸν ἄλλο, κι ἂν χρειαστεῖ μάλιστα καὶ δυὸ πολέμους ταυτόχρονα, παρόλο πὺ δὲν εἶμαι κανένας σπουδαγμένος στρατηγός.

Μάνα Δὲν τὸ πιστεύεις λοιπὸν ὅτι ὁ πόλεμος μπορεῖ νὰ τελειώσει.

Ἱεροκῆρ. Γιατί σκοτώθηκε ὁ στρατηγός; Μὴ λὲς ἀνοησίες. Στρατηγοῦς μπορεῖς νὰ βρεῖς ὀλάκερη ντουζίνα, ἤρωες ὑπάρχουν πάντα.

Μάνα. Τὸ ρωτᾶω σοβαρὰ γιατί σκέφτομαι ἄν πρέπει ν' ἀγοράσω ἐμπόρευμα τῶρα ποὺ εἶναι φτηνό. Ἄν τύχει ὁμως καὶ σταματήσει ὁ πόλεμος θὰ ναι γιὰ πέταμα.

Ἱεροκῆρ. Τὸ καταλαβαίνω ὅτι μιᾶς σοβαρὰ. Βλέπεις, πάντα ὑπάρχουν μερικοὶ ποὺ ὅπου σταθοῦν κι ὅπου βρεθοῦν λένε: «κάποτε ὁ πόλεμος θὰ τελειώσει». Κ' ἐγὼ σοῦ λέω: τὸ ὅτι θὰ τελειώσει ὁ πόλεμος δὲν εἶναι πουθενὰ γραμμένο. Βέβαια, μπορεῖ νὰ μεσολαβήσει κάποια σύντομη διακοπή. Ἴσως χρειαστεῖ νὰ τὸν χαντακώσουν τὸν πόλεμο, νὰ πάθει κανένα ἀτύχημα, σὰ νὰ λέμε. Ἄπὸ κάτι τέτοιο δὲν εἶναι προφυλαγμένος, τίποτα βλέπεις δὲν εἶναι τέλειο σ' αὐτὸ τὸν κόσμο. Ἔνας τόσο τέλειος πόλεμος ὅπου θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε: αὐτὸς πιά δὲ φοβᾶται τίποτα, ἴσως νὰ μὴ γίνεи ποτέ. Ξαφνικὰ μπορεῖ νὰ σκαλώσει σὲ κάτι τὸ ἀπρόβλεπτο, εἶναι ἀδύνατο νὰ τὰ προβλέψει κανεὶς ὄλα. Φτάνει μιὰ ἀπροσεξία καὶ λάσπωσε κίολα τὸ πράμα. Ἄντε ὕστερα νὰ τότε βγάλεις ἀπὸ τὴ λάσπη! Ἔλα ὁμως ποὺ οἱ αὐτοκράτορες καὶ οἱ βασιλιάδες καὶ ὁ πάπας θὰ τὸν συντρέξουν στὴν ἀνάγκη του. Ἔτσι γενικὰ δὲν ἔχει τίποτα τὸ σοβαρὸ νὰ φοβηθεῖ κ' εἶναι σίγουρο ὅτι θὰ ζήσει πολλὰ χρόνια.

Στρατιώτ. (Τραγουδάει μπροστὰ στὸν πάγκο):

Ἦ κάπελα, τὸ ρακί!

‘Ο στρατιώτης δὲ μπορεῖ
‘Ο βασιλιάς τὸν καρτερεῖ!

‘Ενα διπλό, σήμερα ἔχουμε γιορτή!

Μάνα Ἄν μποροῦσα νὰ πιστέψω τὰ λόγια σου.

Ἱεροκῆρ. Σκέψου το καὶ μόνη σου! Τί εἶν’ αὐτὸ ποὺ θὰ
μποροῦσε νὰ ἐμποδίσει τὸν πόλεμο;

Στρατιώτ. (Τραγουδάει στὸ βᾶθος):

Κοπέλλα μου μὴν ἄργεῖς
‘Ο στρατιώτης δὲ μπορεῖ
Τρέχει στή μάχη νὰ ριχτεῖ!

Γραφιάς (Ξαφνικά): Καὶ ἡ εἰρήνη; Τί γίνεται μὲ τὴν
εἰρήνη; Ἐγὼ εἶμαι ἀπὸ τὴ Βοημία καὶ θέλω
κάπου-κάπου νὰ βλέπω καὶ τὸ σπίτι μου.

Ἱεροκῆρ. Θὰ τόθελες, ἔ; Ναί, ἡ εἰρήνη. Τί κάνουμε τὰ
πούπουλα σὰ φᾶμε τὸ πουλί;

Στρατιώτ. (Τραγουδάει στὸ βᾶθος):

Παῖξε, φίλε, μὴν ἄργεῖς
ὁ στρατιώτης δὲ μπορεῖ
τρέχει νὰ καταγραφεῖ.
Ἔ, πάστορα, μιὰ εὐκὴ!
‘Ο στρατιώτης δὲ μπορεῖ
βόλι σὲ λίγο θὰ τὸν βρεῖ!

Γραφιάς Δὲ μπορεῖς νὰ ζεῖς συνέχεια δίχως εἰρήνη.

Ἱεροκῆρ. Θὰ ἔλεγα ὅτι ἡ εἰρήνη ὑπάρχει καὶ στὸν πό-
λεμο, ἔχει τὶς εἰρηνικὲς στιγμὲς του. Γιατί, βλέ-
πεις, ὁ πόλεμος ἱκανοποιεῖ ὅλες τὶς ἀνάγκες,
ἀκόμα καὶ τὴν ἀνάγκη γιὰ εἰρήνη. Γι’ αὐτὸ
φρόντισαν κιόλα, ἄλλιῶς δὲ θὰ μποροῦσε νὰ

κρατηθεῖ. Καί στον πόλεμο χέζεις τὸ ἴδιο ὅπως καί στην εἰρήνη, κι ἀνάμεσα σὲ δυὸ μάχες πίνεις μιὰ κούπα μπύρα, κι ἀκόμα πάνω στην προέλαση μπορείς νὰ πάρεις κανέναν ὑπνᾶκο στὸ γόνατο, σὲ κανένα χαντάκι, αὐτὸ εἶναι πάντα δυνατὸ. Βέβαια πάνω στην ἐπίθεση δὲ μπορείς νὰ παίξεις χαρτιά μὰ αὐτὸ δὲν τὸ μπορείς καί στην εἰρήνη σὰν ὀργώνεις τὸ χωράφι σου. Μετὰ τῆ νίκη ἔχεις ὅμως ἕνα σωρὸ δυνατοτήτες. Μπορεῖ νὰ χάσεις κανένα ποδάρι, στην ἀρχὴ βάζεις τὶς φωνὲς καί χαλᾷς τὸν κόσμο, σάμπως νάτανε τίποτα σπουδαῖο, μὰ κατόπι ἡσυχάζεις ἢ σοῦ δίνουν κανένα ρακὶ καί στὰ στερνὰ ἀρχίζεις πάλι νὰ κουτσογυρίζεις καί ὁ πόλεμος τὰ πάει τὸ ἴδιο καλὰ ὅσο καί πρῶτα. Καί τί σ' ἐμποδίζει νὰ σπείρεις βλαστάρια μέσα στὸ μακελιό, πίσω ἀπόναν ἀχερῶνα ἢ κάπου ἀλλοῦ, μιὰ κι αὐτὸ εἶναι κάτι πού δὲ μπορείς νὰ τὸ στερηθεῖς; Κι ὁ πόλεμος ἔχει μετὰ τὰ βλαστάρια σου γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ συνεχίσει. Ὁχι, ὁ πόλεμος πάντα βρίσκει διέξοδο, αὐτὸ δὰ ἔλειπε. Γιατί λοιπὸν νὰ σταματήσει;

(Ἡ Κατρίν ἔχει σταματήσει τῆ δουλειά της καὶ στέκει μὲ τὸ βλέμμα καρφωμένο στὸν Ἰεροκήρυκα).

Μάνα Ἄν εἶναι ἔτσι θὰ τ' ἀγοράσω τὸ ἐμπόρευμα. Βασίζομαι στὰ λόγια σου. *(Ἡ Κατρίν πετάει ξαφνικὰ χάμω ἕνα καλάθι μπουνκάλια καὶ τρέχει ἔξω).* Κατρίν! *(Γελαίει):* Χριστέ μου, αὐ-

τή καρτεράει τήν εἰρήνην. Τῆς ὑποσχέθηκα ὅτι
θὰ τῆς βρῶ ἄντρα ὅταν θάχουμε πάλι εἰρήνην.
(*Τρέχει πίσω της*).

Γραφιάς (*Σηκώνεται*): Κέρδισα, γιατί τόχες ρίξει στήν
κουβέντα. Ἐσύ πλερώνεις.

Μάνα (*Μπαίνει με τήν Κατρίν*): Ἐλα λογικέψου, ὁ
πόλεμος θὰ σύρει λίγο ἀκόμα καί μεῖς θὰ κά-
νουμε ἀκόμα λίγο κομπόδεμα, καί μετά ἡ εἰρή-
νη θὰ εἶναι πολύ πιό ὠραία. Τώρα θὰ πᾶς
στήν πόλη, δέν εἶναι μήτε δέκα λεφτά δρόμος,
καί θὰ φέρεις τὰ πράματα ἀπ' τὸ Χρυσό Λιον-
τάρι, τὰ πιό ἀκριβά, τ' ἄλλα θὰ τὰ πάρουμε
ἀργότερα με τὸν ἀραμπά, τάχω κανονίσει ὅλα,
ὁ κύριος Γραφέας θὰ σέ συνοδέψει. Οἱ πιό πολ-
λοι εἶναι τώρα στήν κηδεῖα τοῦ στρατηγοῦ,
ἔτσι δέν πρόκειται νὰ σοῦ τύχει κανένα κακό.
Νὰ προσέξεις, μὴ σοῦ κλέψουν τίποτα, σκέψου
τήν προίκα σου.

(*Ἡ Κατρίν δένει μιὰ μαντήλα στοῦ κεφάλι της
καί φεύγει με τὸν Γραφιά*).

Ἰεροκῆρ. Πῶς μπορεῖς καί τήν ἐμπιστεῦσαι στοῦ Γρα-
φιά;

Μάνα Δέν εἶναι τόσο ὁμορφη πού νὰ θελήσει κάποιος
νὰ τήν καταστρέψει.

Ἰεροκῆρ. Συχνά θαυμάζω τὸν τρόπο πού ἐμπορεύεσαι,
ἔτσι πού πάντα νὰ τὰ καταφέρνεις. Τώρα κα-
ταλαβαίνω γιατί σέ εἶπανε Κουράγιο.

Μάνα Οἱ φτωχοὶ χρειάζονται κουράγιο. Γιατί ἄλ-
λιῶς εἶναι χαμένοι. Γιὰ νὰ σηκωθοῦν κιόλα
τό πρῶτὶ χρειάζονται κουράγιο στήν κατὰ-

σταση που βρίσκονται. Είτε άκόμα για να όργώσουν τó χωράφι τους, και μάλιστα στόν πόλεμο! Τó ότι φέρνουν παιδιά στόν κόσμο δείχνει κιόλα ότι έχουν κουράγιο, γιατί έλπίδα δέν έχουν καμμιά. Πρέπει να γίνονται ό ένας δήμιος του άλλου και να σφάζουν ό ένας τόν άλλο, γι' αυτό και χρειάζονται κουράγιο μετά για να κοιταχτούν στό πρόσωπο. Τό ότι άνέχονται έναν αυτοκράτορα ή έναν Πάπα, αυτό άποδείχνει ότι έχουν ένα πολύ άνησυχαστικό κουράγιο, γιατί αυτούς τους πλερώνουν με τή ζωή τους. (Κάθεται, βγάζει άπ' τήν τσέπη της ένα μικρό τσιμπούκι, και καπνίζει): Θα μπορούσες να λιανίσεις μερικά ξύλα.

Ίεροκήρ. (Βγάζει άπρόθυμα τó σακκάκι του κ' έτοιμάζεται να λιανίσει ξύλα): Στό κάτω-κάτω δουλειά μου είναι να φροντίζω τīs ψυχές, κι όχι να λιανίζω ξύλα.

Μάνα Έγώ όμως δέν έχω ψυχή. Άντίθετα χρειάζομαι προσάναμα.

Ίεροκήρ. Τί τσιμπούκι είναι τούτο;

Μάνα Ένα συνηθισμένο τσιμπούκι.

Ίεροκήρ. Όχι ένα «συνηθισμένο», μά ένα πολύ συγκεκριμένο τσιμπούκι.

Μάνα Έτσι λές;

Ίεροκήρ. Αυτό είναι τó τσιμπούκι του μάγερα άπό τó σύνταγμα του Όξενστιέρνα.

Μάνα Μιά και τó ξέρεις γιατί ρωτās έτσι ύπουλα;

Ίεροκήρ. Γιατί δέν ξέρω άν τó πρόσεξες ότι καπνίζεις ειδικά αυτό τó τσιμπούκι. Μπορεί και νάτυχε να σκαλίζεις τά πράματά σου, να σουύπεσε τυ-

χαΐα στο χέρι και ν' ἄρχισες νά τό καπνίζεις,
ἀπό ἀφηρημάδα.

Μάνα Καί γιατί νά μὴν εἶναι ἔτσι;

Ἱεροκῆρ. Γιατί δὲν εἶναι, τὸ καπνίζεις ἐπιτούτου.

Μάνα Κι ἂν τὸ καπνίζω, τί σέ νοιάζει ἐσένα;

Ἱεροκῆρ. Κουράγιο πρόσεξε. Σοῦ τὸ λέω ἀπὸ καθῆκον. Τὸ πιὸ πιθανὸ εἶναι νά μὴν ἀνταμώσεις ποτὲ πιά μ' αὐτὸ τὸν κύριο, δὲν πρέπει ὅμως νά λυπᾶσαι γι' αὐτὸ ἀλλὰ νά χαίρεσαι. Δὲ μούκανε καθόλου καλὴ ἐντύπωση. Τὸ ἀντίθετο μάλιστα.

Μάνα Ἀλήθεια; Ἐμένα μοῦ φάνηκε ἐντάξει ἀνθρωπος.

Ἱεροκῆρ. Ἔτσι, λοιπόν, αὐτὸν ἐσύ τότε λές ἐντάξει ἀνθρωπο. Ἐγῶ, ὄχι. Δὲ θέλω βέβαια τὸ κακό του, κάθε ἄλλο, ὡστόσο ἐντάξει δὲ μπορῶ νά τὸν πῶ. Πιότερο θά τὸν ἔλεγα Ντὸν Ζουάν, ἕναν ραφινάτο. Νά, κοίταξε τὸ τσιμπούκι σὰν δὲ μὲ πιστεύεις. Πρέπει νά παραδεχτεῖς ὅτι αὐτὸ φανερώνει ἕνα σωρὸ πράματα ἀπὸ τὸν χαρακτήρα του.

Μάνα Ἐγώ, δὲ βλέπω τίποτα. Φταρμένο εἶναι.

Ἱεροκῆρ. Εἶναι καταδαγκωμένο ὡς τὴ μέση. Ἕνας βίαιος ἀνθρωπος. Ἐτοῦτο εἶναι τὸ τσιμπούκι ἐνὸς ἀδίστακτου, βίαιου ἀνθρώπου, αὐτὸ τὸ καταλαβαίνεις ἀπὸ τὶς δαγκωματιές, ἂν σούχει ἀπομείνει ἀκόμα μιὰ στάλα μυαλό.

Μάνα Σιγά, δὲν εἶπα νά μοῦ λιανίσεις καὶ τὸ κοῦτσουρο.

Ἱεροκῆρ. Σοῦ τόπα, δὲν εἶμαι κανένας μάστορας ξυλοκόπος. Ἐγώ σπούδασα τὴ θεραπεία τῶν ψυχῶν. Τὰ προσόντα καὶ οἱ ἱκανότητές μου χαν-

τακώνονται ἐδῶ μέ τῆ χειρωναχτικῆ δουλειά. Τά θεϊκά μου χαρίσματα μένουν ἀνεκμετάλλευτα. Αὐτὸ εἶναι ἀμάρτημα. Ἐσὺ δὲ μ' ἔχεις ἀκούσει ποτὲ νὰ κηρύχνω. Ἐγὼ μ' ἕνα κήρυγμά μου μπορῶ νὰ δώσω σ' ἕνα σύνταγμα τόσο θάρρος, ποὺ νὰ βλέπει τὸν ἐχτρὸ σάν ἕνα κοπάδι πρόβατα. Γι' αὐτοὺς πιὰ ἡ ζωὴ δὲν ἀξίζει παραπάνω ἀπὸνα βρώμικο σφουγγαρόπανο, ποὺ τὸ πετᾶνε γιὰ χάρη τῆς τελικῆς νίκης. Ἐμένα ὁ Θεὸς μοῦ χάρισε τὴ δύναμη τοῦ λόγου. Ὅταν κηρύχνω, δὲν ἔχεις πιὰ οὔτε μάτια γιὰ νὰ βλέπεις οὔτε αὐτιά γιὰ ν' ἀκοῦς.

Μάνα Νὰ μοῦ λείπει. Δὲ θέλω νὰ χάσω οὔτε τὰ μάτια μου οὔτε τ' αὐτιά μου. Τί θ' ἀπογίνω τότε;

Ἱεροκῆρ. Κουράγιο, τὸ σκέφτηκα πολλές φορές, μηδὰ καὶ κάτω ἀπ' τὶς ξύπνιες κουβέντες σου κρύβεται μιὰ φύση θερμῆ. Καὶ σὺ εἶσαι ἄνθρωπος καὶ χρειάζεσαι ζεστασιά!

Μάνα Ὁ μόνος τρόπος γιὰ νὰ ζεστάνουμε τὴ σκηνὴ εἶναι νάχουμε ἀρκετὰ ξύλα γιὰ τὴ φωτιά.

Ἱεροκῆρ. Ἄλλοῦ τὸ πᾶς. Μιλᾶω σοβαρά, Κουράγιο, εἶναι φορές ποὺ ἀναρωτιέμαι ἂν δὲ θάτανε σωστὸ νὰ κάναμε ἐμεῖς οἱ δυὸ τὴ σχέση μας λιγάκι πιὸ στενὴ. Θέλω νὰ πῶ δηλαδῆς, μιὰ κι ὁ στρόβιλος τοῦ πολέμου μᾶς στροβίλισε τόσο παράξενα τὸν ἕνα κοντὰ στὸν ἄλλο.

Μάνα Νομίζω ὅτι ἡ σχέση μας εἶναι ἀρκετὰ στενὴ. Ἐγὼ σοῦ μαγειρεύω τὸ φαί, καὶ σὺ κάνεις διάφορες δουλειές, νὰ, λόγου χάρη, σκίζεις ξύλα.

Ἱεροκῆρ. (Τὴν πλησιάζει): Καταλαβαίνεις τί θέλω νὰ πῶ μέ τὸ πιὸ «στενὴ», αὐτὸ δὲν ἔχει σχέση μέ

τὸ φαγητὸ καὶ τὰ ξύλα, καὶ μ' ἄλλες τέτοιες ταπεινὲς ἀνάγκες. Ἄσε τὴν καρδιά σου νὰ μιλήσει, μὴ γίνεσαι σκληρή.

Μάνα Μὴν ἔρχεσαι καταπάνω μου μὲ τὸ τσεκούρι. Τόσο στενὴ σχέση νὰ μοῦ λείπει.

Ἱεροκήρ. Ἔλα, μὴν τὸ γυρίζεις στ' ἄστεϊο. Εἶμαι σοβαρὸς ἄνθρωπος καὶ ζυγιάζω αὐτὸ ποῦ λέω.

Μάνα Ἱεροκήρυκα, ἔλα στὰ σύγκαλά σου. Μοῦ εἶσαι συμπαθητικός, καὶ δὲ θέλω νὰ σὲ καταδιαδίσσω. Ἐκεῖνο ποῦ μὲ νοιάζει εἶναι, νὰ καταφέρω νὰ ζήσω ἐγὼ καὶ τὰ παιδιὰ μου ἀπ' τὸν ἄραμπά. Δὲν τὸνε βλέπω καθόλου σὰ χτήμα δικόμου, κι οὔτε ποῦ ἔχω τώρα μυαλὸ γιὰ ἐρωτοδουλειές. Μοῦ φτάνει τὸ ρίσκο ποῦ παίρνω μὲ τὸ ν' ἀγοράζω ἐμπόρευμα, τώρα ποῦ σκοτώθηκε ὁ στρατηγὸς κι ὄλοι μιᾶνε γιὰ εἰρήνη. Ποιὰ πόρτα θὰ χτυπήσεις, ἂν τύχει καὶ ξετιναχτῶ; Βλέπεις, αὐτὸ οὔτε ποῦ τὸ ξέρεις. Ἄντε λοιπόν, σκίσε τὰ ξύλα γιὰ νάχουμε τὸ βράδυ ζεστασιά, αὐτὸ εἶναι κιόλα μεγάλο ἀγαθὸ στὴν ἐποχὴ ποῦ ζοῦμε. Τί χάλια εἶν' αὐτά; *(Σηκώνεται. Μπαίνει ἢ Κατρίν μὲ κομμένη ἀνάσα καὶ μιὰ πληγὴ ποὺ ἀρχίζει ἀπ' τὸ μέτωπο καὶ φτάνει ὡς τὸ μάτι της. Πίσω της σέρνει ἕνα σωρὸ πράγματα, δέρματα, δερμάτινα, ἕνα ταμποῦρο κλπ.)*

Μάνα Τί ἔγινε; Μηδὰ καὶ σοῦ ρίχτηκαν; Πότε, στὸ γυρισμὸ; Τῆς ρίχτηκαν στὸ δρόμο καθὼς γυρίζε! Πᾶω στοίχημα πὼς εἶταν ἐκεῖνος ὁ καβαλλάρης ποῦ καθόταν ἐδῶ καὶ μεθοκοποῦσε! Δὲν ἔπρεπε νὰ σ' ἀφήσω νὰ πᾶς! Ἄστα αὐτά τὰ ρημάδια! Ἡ πληγὴ δὲν εἶναι βαθιά, ξόφθα-

τσα σέ βρήκε! Θά στή δέσω καί σέ μιὰ βδομά-
δα θά γειάνει. Εἶναι χειρότεροι κι ἀπό ζῶα.
(*Τῆς δένει τὴν πληγή*).

Ἰεροκήρ. Δὲν τοὺς κατηγορῶ γιὰ τίποτα. Στόν τόπο
τοὺς δὲ κάνανε τέτοια πράγματα. Φταῖνε αὐ-
τοὶ ποὺ ἀνάβουν τοὺς πολέμους, καὶ βγάζουνε
στήν ὄψη ὅ,τι πιὸ ταπεινὸ κρύβει μέσα του ὁ
ἄνθρωπος.

Μάνα Ὁ Γραφιάς δὲ γύρισε μαζί σου; Ἔτσι εἶναι,
ὅταν εἶσαι τίμια, κανεὶς δὲ νοιάζεται γιὰ σένα.
Ἡ πληγή δὲν εἶναι βαθιά, δὲ θά μείνει τίποτα.
Ἔτσι, τώρα τὴ δέσαμε. Ἐλα, ἡσύχασε, νὰ θά
σοῦ κάνω κ' ἓνα δῶρο. Σοῦ τὸ φύλαξα στὰ
κρυφά, θά μείνεις μ' ἀνοιχτὸ τὸ στόμα. (*Ψά-
χνει καὶ βγάζει ἀπὸνα σάκκο τὰ κόκκινα ψηλο-
τάκοννα παπούτσια τῆς Ἰβὲτ Ποτιέ*). Λοιπὸν,
δὲν ἔμεινες μ' ἀνοιχτὸ τὸ στόμα; Πάντα τάθε-
λες αὐτά. Πάρτα λοιπὸν, φόρεσέ τα γλήγορα
πρὶν τὸ μετανοιώσω. Ἐννοια σου κι ἀπὸ τὴν
πληγή δὲ θά μείνει τίποτα, ἂν καὶ δὲ σκοτί-
ζομαι καθόλου. Ἡ μοίρα αὐτονῶν ποὺ ἀρέ-
σουν στοὺς ἄντρες εἶναι ἡ χειρότερη. Αὐτὲς τὶς
τραβολογᾶνε ὥσπου νὰ σαπίσουνε. Ὅσες δὲν
ἀρέσουν τὶς ἀφήνουν τουλάχιστο νὰ ζήσουν.
Εἶδα κοπέλλες ποὺ εἶταν σὰν τὸ κρῦο τὸ νερὸ
κ' ὕστερα ἀπὸ λίγο τὶς τρώμαζαν κ' οἱ λύκοι.
Δὲν τολμᾶνε νὰ περάσουν πίσω ἀπὸνα δέντρο,
καταμεσίς τοῦ δρόμου, δίχως κάτι νὰ τὶς τρο-
μάξει, τόσο φριχτὴ εἶναι ἡ ζωὴ τους. Εἶναι,
βλέπεις, σὰν τὰ δέντρα. Τὰ ψηλόκορμα, τὰ λυ-
γερά τὰ ρίχνουνε καὶ τὰ κάνουνε δοκάρια γιὰ
τὶς στέγες. Καὶ τὰ κοντά, τὰ στραβολαίμικα,

χαίρονται τή ζωή τους. Γι' αυτό νά βλογαῖς τήν τύχη σου. Τά παπούτσια βαστᾶνε ἀκόμα, τά λίπανα πρὶν τά σηκώσω.

(*Ἡ Κατρίν ἀφήνει τὰ παπούτσια καὶ χώνεται στὸν ἀραμπά*).

Ἰεροκῆρ. Ἐλπίζω νά μὴν παραμορφωθεῖ.

Μάνα Θὰ τῆς μείνει σημάδι. Τώρα πιά δὲ χρειάζεται νά καρτεράει τήν εἰρήνη.

Ἰεροκῆρ. Δὲν ἄφησε νά τῆς πάρουν τά πράγματα.

Μάνα Ἴσως νά μὴν ἔκανα καλά πού τῆς εἶπα νά τὰ προσέξει τόσο πολύ. Νάξερα τουλάχιστο τί κρύβεται μὲς στὸ μυαλό της! Μιά φορά ἔλλειψε ὀλάκερη μιὰ νύχτα, μονάχα μιὰ φορά στὰ τόσα χρόνια. Κατόπι τριγύριζε πάλι ὅπως καὶ πρῶτα, δούλευε ὅμως πιὸ σκληρά. Ποτέ δὲν μπόρεσα νά μάθω τί πέρασε ἐκείνη τῆ νύχτα. Ἔσπαγα τὸ κεφάλι μου γιὰ ἓνα διάστημα. (*Παίρνει τὰ πράγματα πού ἔφερε ἡ Κατρίν καὶ ἀρχίζει νά τὰ χωρίζει θυμωμένη*). Αὐτὸς εἶναι ὁ πόλεμος! Ὠραία μηχανή γιὰ νά βγάξει λεφτά!

(*Ἀκούγονται κανονιές*).

Ἰεροκῆρ. Τώρα θάβουν τὸ στρατηγό. Ἱστορική στιγμή.

Μάνα Γιὰ μένα ἱστορική εἶναι ἡ στιγμή πού χτύπησαν τὴν κόρη μου στὸ μάτι. Εἶναι κιόλα μισὸς ἄνθρωπος, ἄντρας πιά δὲν πρόκειται νά τῆς λάχει, κ' ἔχει τέτοια τρέλλα γιὰ παιδιά. Καὶ πού εἶναι μουγγή πάλι ὁ πόλεμος φταίει,

ένας στρατιώτης κάτι τῆς ἔχωσε στὸ στόμα,
ὅταν εἶταν μικρή. Τὸν Σβάιτσερκάζ, δὲ θὰ τὸν
ξαναδῶ, κ' ἕνας θεὸς ξέρει ποῦ βρίσκεται ὁ
Ἄιλιφ. Ἄνάθεμα στὸν πόλεμο.

7

Η ΜΑΝΑ ΚΟΥΡΑΓΙΟ ΣΤΗΝ ΚΟΡΦΗ ΤΗΣ ΕΜΠΟΡΙ-
ΚΗΣ ΣΤΑΔΙΟΔΡΟΜΙΑΣ ΤΗΣ

Δ η μ ο σ ι ᾶ

(*Ὁ Ἱεροκῆρυκας, ἡ Μάνα Κουράγιο καὶ ἡ κόρη τῆς Κατρὶν τραβᾶνε τὸν ἀραμπᾶ, ποὺ πάνω του κρέμεται καινούρια πραμάτεια. Ἡ Μάνα Κουράγιο ἔχει περασμένη στὸ λαιμὸ τῆς μιὰν ἀλυσίδα μὲ ἀσημένια τάλλαρα).*

Μάνα Ὅχι, δέ θὰ σᾶς ἀφήσω νὰ μοῦ κακολογᾶτε τὸν πόλεμο. Λένε βέβαια ὅτι ἐξοντῶνει τοὺς φτωχοὺς μὰ ἐτοῦτοι δὲν τὴ γλυτώνουν οὔτε στὴν εἰρήνη. Μονάχα ὁ πόλεμος χορταίνει καλύτερα τοὺς ἀνθρώπους. (*Τραγουδάει*):

Κι ἂν δὲ σοῦ φτάνουνε τὰ κότσια
Κράτα γερά μὴ σταματᾶς
Ἄπ' τὸ ντουφέκι βγάζεις γρόσια
Κι ἄπ' τὸ μπαρούτι κονομᾶς.

Καὶ σὲ τί φελάει νὰ σπιτωθεῖς κάπου. Τοὺς σπιτωμένους τοὺς παίρνει πρώτους ὁ χάρος.
(*Τραγουδάει*):

Είδα πολλούς νάχουν ταμάχι
Και τὸ περίσσιο νά ζητοῦν
Μὰ σὰ θαφτήκαν μὲς στὴ μαύρη
Γιατί βιαστήκανε ρωτοῦν.

Είδα πολλούς νά κόβουν λάσπη
Και τὴ δουλειὰ νά παρατοῦν
Σὲ μιὰ γωνιὰ γιὰ νά τρυπώσουν
Και μὲς στὸ λάκκο νά θαφτοῦν.

(Συνεχίζουν τὸ δρόμο τους).

ΜΕΣΑ ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ ΧΡΟΝΟ Ο ΣΟΥΗΔΟΣ ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΓΟΥΣΤΑΥΟΣ ΑΔΟΛΦΟΣ, ΣΚΟΤΩΝΕΤΑΙ ΣΤΗ ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΛΥΤΣΕΝ. Η ΕΙΡΗΝΗ ΑΠΕΙΛΕΙ ΝΑ ΚΑΤΑΣΤΡΕΦΕΙ ΤΗ ΔΟΥΛΕΙΑ ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ ΚΟΥΡΑΓΙΟ. Ο ΘΑΡΡΑΛΕΟΣ ΓΙΟΣ ΤΗΣ ΚΑΝΕΙ ΜΙΑ ΗΡΩΙΚΗ ΠΡΑΞΗ ΠΑΡΑΠΛΑΝΩ ΚΑΙ ΒΡΙΣΚΕΙ ΕΝΑ ΑΔΟΞΟ ΤΕΛΟΣ.

Στρατόπεδο

(Καλοκαιριάτικο πρωινό. Μπροστά στον ἀραμπιά στέκουν μιὰ γριὰ γυναικίκα μὲ τὸ γιό της. Ὁ γιὸς κουβαλάει ἓνα μεγάλο σάκκο μὲ στρώματα κλπ.).

Φωνὴ Μάν. (Ἐπὶ τὸν ἀραμπιά): Κ' εἶταν ἀνάγκη νὰ μοῦ κουβαληθεῖτε μὲ τ' ἄγρια χαράματα;

Νιὸς Κάναμε εἴκοσι μίλια ὀλάκερη τὴ νύχτα καὶ πρέπει νὰ γυρίσουμε σήμερα κιόλα.

Φωνὴ Μάν. Τί νὰ τὰ κάνω τὰ πούμπουλα γιὰ στρώματα; Ἐδῶ οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔχουν σπίτια.

Νιὸς Γιὰ ρίξε πρῶτα μιὰ ματιά, κ' ὕστερα τὰ λέμε.

Γριὰ Ἐλα, κὶ ἀπὸ δῶ δὲ βγαίνει τίποτα. Πᾶμε νὰ φύγουμε.

Νιὸς Θὰ μᾶς βγάλουν τὸ σπίτι στὸ σφυρὶ γιὰ τοὺς φῶρους. Ἴσως μᾶς δώσει τρία δουκάτα ἂν βάλεις καὶ τὸ σταυρουδάκι. (Ἀκούγονται καμπάνες): Μάνα, ἄκου.

- Φωνές** (ἀπὸ τὸ βάθος): Εἰρήνη! Σκοτώθηκε ὁ βασιλιάς τῶν Σουηδῆζων!
- Μάνα** (Βγάζει τὸ κεφάλι ἀπὸ τὸν ἀραμπά. Εἶναι ἀκόμα ἀχτένιστη): Τί καμπάνες εἶν' αὐτὲς μεσοβδόμαδα;
- Ἱεροκήρ.** (Βγαίνει μπουσουλώντας κάτω ἀπὸ τὸν ἀραμπά): Τί εἶναι, τί φωνάζουν;
- Μάνα** Γιὰ τὸ Θεὸ μὴ μοῦ πείτε ὅτι ξέσπασε ἡ εἰρήνη, τώρα πού ἀγόρασα καινούριο ἐμπόρευμα.
- Ἱεροκήρ.** (Φωνάζει στὸ βάθος): Εἶν' ἀλήθεια ὅτι ἔγινε εἰρήνη;
- Φωνή** Ἐδῶ καὶ τρεῖς ἑβδομάδες, καθὼς λένε, μονάχα πού ἐμεῖς τώρα τὸ μαθαίνουμε.
- Ἱεροκήρ.** (Στὴ Μάνα Κουράγιο): Ἄλλιῶς γιατί νά χτυπᾶνε οἱ καμπάνες;
- Φωνή** Στὴν πόλη ἔφτασε κιόλα ὀλάκερο μπουλούκι προτεστάντες μὲ ἀμάξια, αὐτοὶ φέρανε τὸ μαντάτο.
- Νιὸς** Μάνα, ἔγινε εἰρήνη. Τί ἔπαθες; (Ἡ γριὰ γυναίκα ἔχει πέσει χάμω).
- Μάνα** (Ξαναμπαίνει στὸν ἀραμπά): Χριστὸς καὶ Παναγιά! Κατρίν, εἰρήνη! Φόρεσε τὰ μαῦρα σου! Θὰ πᾶμε στὴ λειτουργία, τὸ χρωστᾶμε στὸν Σβράιτσερκάζ. Λὲς νάναι ἀλήθεια;
- Νιὸς** Νά, τὸ λένε κ' οἱ ἄνθρωποι ἐδῶ πέρα. Ἐγινε εἰρήνη. Μπορεῖς νὰ σταθεῖς στὰ πόδια σου; (Ἡ γριὰ γυναίκα σηκώνεται ζαλισμένη). Τώρα θὰ βάλω πάλι μπρὸς τὸ σαμαράδικο. Ἐννοια σου, ὄλα θὰ φτιάξουν. Κι ὁ πατέρας θάχει πάλι τὸ κρεβάτι του. Μπορεῖς νὰ περπατήσεις; (Στὸν Ἱεροκήρυκα). Τῆς ἦρθε λιγοθυμιά. Εἶναι ἀπὸ τὸ μαντάτο. Δὲν πίστευε πιὰ

ὅτι θὰ ξανάβλεπε τὴν εἰρήνην. Ὁ πατέρας τό-
λεγε πάντα. Γυρίζουμε ἀμέσως σπίτι. (*Βγαί-
νονν καὶ οἱ δύο*).

Φωνὴ Μάν. Δώστε της ἓνα ρακί!

Ἱεροκῆρ. Πᾶνε, φύγανε κιόλα.

Φωνὴ Μάν. Τί γίνεται πέρα στὸ στρατόπεδο;

Ἱεροκῆρ. Μαζεύεται κόσμος. Πάω νὰ ρίξω μιὰ ματιά.
Τί λές, νὰ φορέσω καὶ τὸ ράσο μου;

Φωνὴ Μάν. Μάθε πρῶτα καλὰ τί γίνεται, προτοῦ βγεῖς
στή φόρα σὰν ἀντίχριστος. Χαίρουμαι γιὰ τὴν
εἰρήνην κι ὡς ξετινάχτηκα, δὲν πειράζει. Του-
λάχιστο δυὸ ἀπὸ τὰ παιδιὰ μου κατάφερα νὰ
τὰ βγάλω ζωντανὰ ἀπὸ τὸν πόλεμο. Τώρα
πιὰ θὰ ξαναδῶ καὶ τὸν Ἰλιφ.

Ἱεροκῆρ. Καὶ ποιὸς εἶναι τοῦτος ποὺ κατηγορίζει κατὰ
δῶθε; Πάω στοίχημα ὅτι εἶναι ὁ μάγεραις τοῦ
στρατηγοῦ.

Μάγεραις (*Ἔχει ξεπέσει λιγάκι, κρατᾷ ἓνα μπόγο*): Τί
βλέπουν τὰ μάτια μου; Ὁ Ἱεροκῆρκασι!

Ἱεροκῆρ. Κουράγιο, ἔχουμε ἐπισκέψεις!

(*Ἡ Μάνα Κουράγιο κατεβαίνει ἀπὸ τὸν ἀρα-
μπά*).

Μάγεραις Σοῦ τὸ ὑποσχέθηκα, δὲν εἶναι, ὅτι θὰ πετα-
χτῶ μόλις βρῶ καιρὸ γιὰ λίγη κουβεντούλα;
Τὸ ρακί σου μούχει μείνει ἀλησμόνητο, κυ-
ρία Φίρλιγκ.

Μάνα Χριστέ μου, ὁ μάγεραις τοῦ στρατηγοῦ! Ὑστε-
ρα ἀπὸ τόσα χρόνια! Ποῦναι ὁ γιὸς μου, ὁ
Ἰλιφ;

Μάγεραις Δὲν ἔφτασε ἀκόμα; Ἐκεῖνος ἔφυγε πρὶν ἀπὸ
μένα κ' εἶπε ὅτι θαρχόταν ἐδῶ.

Ἱεροκῆρ. Περιμένετε, πάω νά φορέσω τό ράσο μου.
(Πάει πίσω ἀπὸ τὸν ἀραμπά).

Μάνα Τότε, ὅπου νάναι θά φανεῖ. (Φωνάζει στὸν ἀραμπά). Κατρίν, ἔρχεται ὁ Ἄιλιφ! Φέρε ἓνα ποτήρι ρακὶ στὸ μάγερα, Κατρίν! (Ἡ Κατρίν δὲ φανερώνεται). Ἔλα σκέπασέ τη μὲ μιὰ τούφα μαλλιά κ' εἶσαι ἐντάξει! Ὁ κύριος Λάμπ δὲν εἶναι ξένος. (Φέρνει μόνη της τὸ ρακί): Δὲ θέλει νά βγεῖ, δὲν τήνε νοιάζει πιά γιὰ τὴν εἰρήνη. Ἄργησε πολὺ ναρθεῖ. Τὴ χτύπησαν στὸ κούτελο, ἴσα πάνω ἀπὸ τὸ μάτι, οὔτε πού φαίνεται πιά, μὰ αὐτὴ νομίζει ὅτι τὴν κοιτάζει ὅλος ὁ κόσμος.

Μάγερας Ναί, αὐτὰ ἔχει ὁ πόλεμος. (Κάθεται, μαζὶ του καὶ ἡ Μάνα Κουράγιο).

Μάνα Μάγερα, μὲ βρίσκεις σὲ δύσκολη στιγμή. Πάει, καταστράφηκα.

Μάγερας Τί; Ἄ, μὰ αὐτὸ εἶναι ἀτυχία!

Μάνα Μὲ τσάκισε ἡ εἰρήνη. Ἄκουσα τὴ συμβουλὴ τοῦ Ἱεροκῆρυκα κι ἀγόρασα πρόσφατα ἐμπόρευμα. Καὶ τώρα ὁ καθένας θά τραβήξει τὸ δρόμο του κ' ἐγὼ θά μείνω μὲ τὴνπραμάτεια ἀμανάτι.

Μάγερας Πῶς μπόρεσες ν' ἀκούσεις τὸν Ἱεροκῆρυκα; Ἄν εἶχα τότε καιρὸ θά σούλεγα νά τὸν προσέχεις, μὰ βλέπεις πρόλαβαν οἱ καθολικοί. Μέγας χαραιοφάης. Ἔτσι, λοιπόν, τώρα ἐλόγου του κάνει κουμάντο ἐδῶ.

Μάνα Μοῦ πλῆνει τὰ πιάτα, τραβάει τὸν ἀραμπά.

Μάγερας Τραβάει τὸν ἀραμπά! Αὐτός! Σίγουρα θά σοῦ εἶπε μερικὰ ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ καλαμπούρια του, τόνε ξέρω ἐγὼ, δὲν ὑπάρχει θηλυκὸ πού νά

μήν τὸ κοιτάζει μὲ πονηρὸ μάτι, ἄδικα πά-
σκισα νὰ τὸν κάνω ν' ἀλλάξει μυαλό. Δὲν εἶναι
σοβαρὸς ἄνθρωπος.

Μάνα Ἐσύ εἶσαι σοβαρός;

Μάγερας Ἄν δὲν εἶμαι τίποτ' ἄλλο, σοβαρὸς εἶμαι. Γειά
μας!

Μάνα Παράτα με, μὲ τοὺς σοβαροὺς. Δόξα τὸ θεὸ
μονάχα ἓνας σοβαρὸς μούλαχε στή ζωή μου.
Τέτοια γύφτικη ζωὴ δὲν ξανάκανα ποτέ μου.
Σὰν ἐρχόταν ἡ ἀνοιξη πουλοῦσε τὶς κουβέρ-
τες τῶν παιδιῶν, κ' ἔλεγε ὅτι ἡ φυσαρμόνικά
μου εἶναι ὄργανο τοῦ σατανᾶ. Ἄσε, κάλλιο
μήν τὸ καυχίεσαι ὅτι εἶσαι σοβαρὸς, δὲ σὲ
τιμάει καθόλου.

Μάγερας Ἀκόμα ἔχεις τὸ ζουνάρι σου λυμένο γιὰ καυ-
γά, μὰ ἐγὼ σ' ἐχτιμάω γι' αὐτό.

Μάνα Μὴ μοῦ πεῖς τώρα ὅτι τόσον καιρὸ ὄνειρευό-
σουν τὸ ζουνάρι μου!

Μάγερας Ναί, τώρα καθόμαστε ἐδωνὰ κι ἀκοῦμε τὶς
καμπάνες, κ' ἐγὼ πίνω αὐτὸ τὸ ξακουστὸ
ρακί σου σερβιρισμένο ἀπὸ τὸ δικό σου χέρι.

Μάνα Οἱ καμπάνες δὲ μὲ συγκινοῦν καθόλου ἐτούτη
τῇ στιγμῇ. Δὲ βλέπω πῶς θὰ καταφέρουν νὰ
πλερώσουν τοὺς μιστοὺς πούναι καθυστερη-
μένοι, καὶ νὰ δοῦμε τί θ' ἀπογίνω τότε ἐγὼ
μὲ τὸ ξακουστὸ ρακί μου. Δὲ μοῦ λές, σᾶς ξό-
φλησαν τοὺς μιστοὺς;

Μάγερας (*Δισταχτικά*): Ὅχι ἀκριβῶς. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ
διαλύσαμε. Εἶπα κ' ἐγὼ μιά κ' ἔχουν ἔτσι τὰ
πράγματα, τί νὰ κάθουμ' ἐδῶ ἄς πᾶω νὰ ἐπι-
σκεφτῶ μερικοὺς φίλους. Καὶ νάμαι τώρα κον-
τά σου.

Μάνα Πού θά πεί ὅτι εἶσαι ἄφραγκος.

Μάγερας Φτάνει πιά τις ἀκούσαμε τις καμπάνες. Θά τόθελα πολύ νά μπῶ κ' ἐγώ στό ἐμπόριο. Δέν ἔχω ὄρεξη νά τοὺς κάνω ἄλλο τὸ μάγερα, αὐτουνούς ἐκεῖ πέρα. Μοῦ ζητᾶνε νά τοὺς μαγειρέψω σούπα ἀπὸ ρίζες καὶ μετζοσόλες καὶ μετὰ μὲ περιλουζοῦν μὲ τὴ ζεστὴ σούπα. Σκυλίσια ζωὴ τὸ νάσαι μάγερας τὴ σήμερον ἡμέρα. Κάλλιο νάσαι μάχιμος, ἔλα ὁμως πού τώρα ἔχουμε εἰρήνη. (*Βλέπει τὸν Ἱεροκῆρκα πού παρουσιάζεται ντυμένος τὸ ράσο του*). Θά τὰ ξαναποῦμε ἀργότερα.

Ἱεροκῆρ. Κρατιέται μιὰ χαρὰ, μονάχα πού τόφαγε ὁ σκῶρος λιγάκι.

Μάγερας Δέν καταλαβαίνω γιατί μπαίνεις στὸν κόπο νά φορέσεις τὸ ράσο σου. Εἶσαι ἀχρηστος πιά, κανένας δὲ σκέφτεται νά σέ ξαναδιορίσει γιατί ποιοανοῦ θ' ἀνάψεις τώρα τὰ αἵματα μὲ τὰ κηρύγματα σου γιὰ νά κερδίζει ἄξια τὸ μιστό του καὶ νά ρίχνει τὴ ζωὴ του στὰ σκυλιά; Ἄσε πού ἔχω κ' ἓνα λογαριασμό νά κανονίσω μ' ἐλόγου σου, γιατί εἶπες στὴν κυρία ἀπὸ δῶ ὅτι ὁ πόλεμος θά κρατήσει ἓναν αἰῶνα καὶ τὴν ὀρμήνεψες ν' ἀγοράσει ἐμπόρευμά πού τώρα εἶναι γιὰ πέταμα.

Ἱεροκῆρ. (*Ἐρεθισμένα*): Κ' ἔσένα τί σέ νοιάζει;

Μάγερας Μὲ νοιάζει γιατί εἶναι ἀσυνειδησία! Ποιὸς σοῦ εἶπε νά χώνεις τὴ μύτη σου σὲ ξένες ὑποθέσεις καὶ νά δίνεις συμβουλὲς ὅταν δέ σοῦ τις ζητᾶνε.

Ἱεροκῆρ. Ποιὸς χώνει τὴ μύτη του; (*Στὴ Μάνα Κουράγιο*): Δέν τόξερα ὅτι μὲ τὸν κύριο ἀπὸ δῶ

Εἶστε στὰ μέσα καὶ στὰ ὄξω, κι ὅτι τοῦ δίνεις καὶ λογαριασμό.

Μάνα Ἔλα μὴν παίρνεις φόρα, ὁ Μάγερας λέει μονάχα τὴν προσωπική του γνώμη, ὡστόσο δὲν μπορεῖς νὰ τ' ἀρνηθεῖς ὅτι ὁ πόλεμός σου βγῆκε σκάρτος.

Ἱεροκῆρ. Κουράγιο, εἶναι ἀμάρτημα νὰ καταριέσαι τὴν εἰρήνη! Δὲν εἶσαι παρὰ μιά ὕαινα τοῦ πολέμου.

Μάνα Τί εἶμαι λέει;

Μάγερας Ἄν τολμήσεις νὰ προσβάλεις τὴ φιλενάδα μου, θάχεις νὰ κάνεις μαζί μου, νὰ τὸ ξέρεις.

Ἱεροκῆρ. Μὲ σένα δέ θέλω κουβέντες. Ξέρω καλὰ ποῦ τὸ πᾶς. (*Στὴ Μάνα Κουράγιο*): Ὅταν ὁμως σὲ βλέπω νὰ δέχεσαι τὴν εἰρήνη σάμπως νάτανε κανένα σκουπίδι ποῦ τὸ σηκώνεις μὲ τ' ἀκροδάχτυλά σου, τότε ἀγαναχτάω σὰν ἀνθρωπος γιατί σὲ βλέπω νὰ μὴ θέλεις τὴν εἰρήνη ἀλλὰ τὸν πόλεμο γιὰ νὰ τὰ κονομᾶς. Μὴν ξεχνᾶς ὁμως καὶ τὴν παροιμία: «στοῦ διαόλου τὸ τραπέζι χρειάζεται μακρὺ κουτάλι».

Μάνα Δὲ νοιάζομαι καθόλου γιὰ τὸν πόλεμο κι οὔτε ὁ πόλεμος νοιάζεται πολὺ γιὰ μένα. Ὅπως καὶ νάναι ὁμως σοῦ ἀπαγορεύω νὰ μὲ λὲς ὕαινα. Πάει, ξοφλήσαμε μεῖς οἱ δυό.

Ἱεροκῆρ. Γιατί λοιπὸν καταριέσαι τὴν εἰρήνη τώρα ποῦ ὅλος ὁ κόσμος ἀνασαίνει; Γιὰ τὰ λίγα συμπράγκαλα πούχεις στοιβαγμένα στὸν ἀραμπά σου;

Μάνα Ἡπραμάτεια μου δὲν εἶναι συμπράγκαλα.

Είναι τὸ βίός μου. Ἄπ' αὐτὴ ζῶ κι ἀπ' αὐτὴ
ζοῦσες κ' ἐσὺ ὡς τώρα.

Ἱεροκῆρ. Ποὺ θὰ πεῖ ὅτι ζεῖς ἀπὸ τὸν πόλεμο. Ἔλα στὰ
λόγια μου!

Μάγερας (*Στὸν Ἱεροκῆρκα*): Εἶσαι φτασμένος ἄντρας,
δὲν τὸ ξέρεις ὅτι δὲν πρέπει νὰ δίνεις συμβουλές
στοὺς ἄλλους; (*Στὴ Μάνα Κουράγιο*): Ἔτσι
ποὺ ἦρθαν τὰ πράματα τὸ καλύτερο ποὺ
ἔχεις νὰ κάνεις εἶναι νὰ ξεπουλήσεις μερικά ἐμ-
πορεύματα προτοῦ πάρουν οἱ τιμές τὴν κατρα-
κύλα. Μπρός, ντύσου καὶ πήγαινε, μὴ χάνεις
λεφτό!

Μάνα Αὐτὴ μάλιστα, εἶναι ζυγιασμένη κουβέντα.
Ἔτσι θὰ κάνω.

Ἱεροκῆρ. Γιατί τὸ λέει ὁ μάγερας!

Μάνα Ἐσὺ γιατί δὲν τόπες; Δίκηο ἔχει, τὸ καλύτερο
ποὺ ἔχω νὰ κάνω εἶναι νὰ τρέξω ἀμέσως στὸ
παζάρι. (*Πηγαίνει στὸν ἀραμπά*).

Μάγερας Ἔνα τὸ κρατούμενο, Ἱεροκῆρκα, τὴν ἔπα-
θες. Δὲν εἶσαι ἐτοιμόλογος. Θάπρεπε νὰ πεῖς:
«Ἐγὼ σοὺδωσα συμβουλή; Ἐγὼ συζητοῦσα
πολιτικά!»! Τὸ καλὸ ποὺ σοῦ θέλω μὴν τὰ βάζ-
εις μαζί μου. Τέτοιες κοκκορομαχίες δὲν ται-
ριάζουν στὸ σχῆμα σου!

Ἱεροκῆρ. Ἄν δὲν τὸ βουλώσεις θὰ σοῦ στρίψω τὸ λα-
ρύγγι κι ἄς μὴν ταιριάζει καθόλου στὸ σχῆ-
μα μου, τὸ ἴδιο μοῦ κάνει.

Μάγερας (*Βγάζει τὶς μπότες του καὶ ξετυλίγει τὰ κου-
ρέλια ἀπὸ τὰ πόδια του*): Ἄν δὲν εἶχες κατα-
τήσει ἓνας ἄθεος ἀλήτης θὰ μπορούσες νὰ βο-
λευτεῖς σὲ καμμιάν ἐνορία, τώρα μὲ τὴν εἰρήνη.
Κανεῖς πιά δὲ χρειάζεται τοὺς μαγεῖρους, μιὰ

καὶ δὲν ἀπόμεινε τίποτα γιὰ μαγείρεμα, πιστοὶ ὁμως ὑπάρχουν πάντα, σ' αὐτὸ δὲν ἄλλαξε τίποτα.

Ἱεροκῆρ. Κύριε Λάμπ, θὰ σὲ παρακαλέσω νὰ μὴ μὲ διώξεις ἀπὸ δῶ. Ἐφ' οὗτου ἔγινα ἀλήτης πῆρα τ' ἀπάνου, ἔγινα καλύτερος ἄνθρωπος. Δὲν μπορῶ πιὰ νὰ βγάλω κηρύγματα.

(Μπαίνει ἡ Ὑβὲτ Ποτιέ. Φορᾷει μαῦρα, εἶναι στολισμένη καὶ κρατᾷει μπαστούνι. Εἶναι πολὺ γερασμένη, πιὸ παχιὰ καὶ μὲ πολλή πούθρα στὸ πρόσωπο. Πίσω της ἕνας ὑπηρέτης).

Ὑβὲτ Γειά σας! Αὐτὸς εἶναι ὁ ἀραμπᾶς τῆς Μάνας Κουράγιο;

Ἱεροκῆρ. Μάλιστα, αὐτὸς εἶναι. Καὶ σὲ ποιάν ἔχουμε τὴν εὐχαρίστηση νὰ μιλάμε;

Ὑβὲτ Στὴ σύζυγο τοῦ συνταγματάρχη Στάρχεμπεργκ, καλοὶ μου ἄνθρωποι. Ποῦναι ἡ Μάνας Κουράγιο;

Ἱεροκῆρ. *(Φωνάζει στὸν ἀραμπᾶ):* Ἡ σύζυγος τοῦ συνταγματάρχη Στάρχεμπεργκ θέλει νὰ σοῦ μιλήσει!

Φωνὴ Μάν. Ἐρχομαι ἀμέσως!

Ὑβὲτ Ἐγὼ εἶμαι, ἡ Ὑβὲτ!

Φωνὴ Μάν. Ἄχ, ἡ Ὑβὲτ!

Ὑβὲτ Πέρασα νὰ δῶ πῶς τὰ πᾶτε! *(Στὸ Μάγερα πὸν γύρισε ἀναστατωμένος τὸ κεφάλι):* Πέτρο!

Μάγερας Ὑβὲτ!

Ὑβὲτ Ἀπίστευτο! Πῶς βρέθηκες ἐδῶ;

Ἱεροκῆρ. Μιὰ, γνωριζόσατε βλέπω. Πολὺ στενά;

Ὑβὲτ Ἔτσι λέω. *(Παρατηρεῖ τὸ Μάγερα).* Χόντρυνες.

Μάγερας Ούτε και σύ είσαι πιά πολύ ντελικάτη.

Υβέτ "Όπως και νάναι χαίρουμε πού σε ανταμώνω, αλήτη. 'Επιτέλους θά σοῦ πῶ τή γνώμη μου γιά σένα.

Ιεροκήρ. Νά τήν πείς καταλεπτῶς. Μιά στιγμή μονάχα νά προλάβει νά τήν ἀκούσει καί ἡ Μάνα Κουράγιο.

Μάνα (Βγαίνει κρατώντας διάφορα ἐμπορεύματα).
Υβέτ! (*Αγκαλιάζονται*): Μά γιατί φορᾶς μαῦρα;

Υβέτ Δέ μοῦ πᾶνε; 'Ο ἄντρας μου, ὁ συνταγματάρχης, πέθανε πρὶν μερικά χρόνια.

Μάνα Ποιός; 'Εκείνο τὸ χούφταλο πού παραλίγο ν' ἀγοράσει τὸν ἀραμπά μου;

Υβέτ "Όχι, ὁ μεγαλύτερος ἀδερφός του.

Μάνα Εἶσαι ὁμως μιά χαρά. 'Επιτέλους νά καί μιά πού πρόκοψε στὸν πόλεμο.

Υβέτ Δέ βαριέσαι, μιά πάνω μιά κάτω, στὸ τέλος ἔμεινα πάνω.

Μάνα "Ας μὴ λέμε κακὸ γιὰ τοὺς συνταγματάρχες. Βγάζουν λεφτά μὲ τὸ τσουβάλι.

Ιεροκήρ. (Στὸ *Μάγερα*): 'Εγὼ στή θέση σου θά ξαναφόραγα τὰ παπούτσια μου. (Στὴν *Υβέτ*): 'Υποσχέθηκες νά μᾶς πείς τή γνώμη σου γιὰ τὸν κύριο, κυρία συνταγματάρχου.

Μάγερας 'Υβέτ, δὲν εἶναι ὥρα γιὰ σκηνές.

Μάνα Εἶναι φίλος μου, 'Υβέτ.

Υβέτ Καλὲ εἶναι ὁ Πέτρος ὁ Τσιμπούκας.

Μάγερας "Ασε τὰ παρατσούκλια! Λάμπ εἶναι τ' ὄνομά μου.

Μάνα (*Γελάει*): 'Ο Πέτρος ὁ Τσιμπούκας! Αὐτὸς πού

ξεμυάλιζε τις γυναίκες. Ξέρεις κάτι, τὸ τσιμπούκι σου τὸχω φυλάξει.

Ἱεροκήρ. Τὸ κάπνιζε κιόλα.

Ἰβέτ Εἶσαι τυχερή πού βρέθηκα ἐγὼ νὰ σοῦ πῶ τὸ ποιόν του. Αὐτὸς μάτια μου εἶναι ὁ μεγαλύτερος μπερμπάντης πού γνώρισε ποτέ ἡ ἀχτὴ τῆς Φλάντρας. Δυὸ-δυὸ τις ξιρχνε στὸ βοῦρκο.

Μάγερας Πάει πολὺς καιρὸς ἀπὸ τότε. Τώρα πιά ἔχω ἀλλάξει.

Ἰβέτ Νὰ σηκώνεσαι ὀρθιος ὅταν σοῦ μιλάει μιὰ κυρία! Θέ μου, πόσο τὸν ἀγάπησα αὐτὸ τὸν ἀνθρωπο! Μὰ ἐκεῖνος τὴν ἴδια ἐποχὴ τραβιότανε καὶ μὲ μιὰ κοντούλα μελαχροινή, μιὰ στραβοκάννα. Βέβαια, οὔτε κι αὐτὴ γλύτωσε ἀπὸ τὰ χέρια του.

Μάγερας Ἐσένα ὁμως σούφερα τύχη, καθὼς βλέπω.

Ἰβέτ Βούλωστο σαράβαλο! Νὰ φυλάγεσαι ἀπὸ δαῦτον, κάτι τέτοιοι εἶναι ἐπικίνδυνοι ἀκόμα καὶ στὸν ξεπεσμό τους!

Μάνα (Στὴν Ἰβέτ): Ἔλα μαζί μου, πρέπει νὰ ξεπουλήσω τὸ ἐμπόρευμά μου προτοῦ πέσουν οἱ τιμές. Ἴσως μπορέσεις νὰ μὲ βοηθήσεις στὸ σύνταγμα μὲ τις γνωριμιές πού ἔχεις. (*Φωνάζει στὸν ἀραμπά*): Κατρίν, μὴ ντύνεσαι, δὲν προλαβαίνουμε νὰ πᾶμε στὴν ἐκκλησία, πρέπει νὰ κατεβῶ στὸ παζάρι. (*Βγαίνει μὲ τὴν Ἰβέτ*).

Ἰβέτ (Καθὼς βγαίνει κοντοστέκεται): Ἀπίστευτο μοῦ φαίνεται, πού ἓνας ἀνθρωπος σὰν καὶ σένα μπόρεσε νὰ μὲ σπρώξει στὸ στραβὸ δρόμο! Πρέπει νὰ βλογάω τὴν καλὴ μου μοίρα

πού μπόρεσα παρόλα αὐτὰ νὰ ὀρθοποδήσω. Σήμερα ὁμως συχωρέθηκαν τὰ κρίματά μου γιατί σέ ξεσκέπασα, Πετροτσιμπούκα!

Ἰεροκῆρ. Θὰ ἤθελα νὰ σφραγίσω τὴ κουβέντα μας μ' ἓνα γνωμικό: Ὁ μύλος τοῦ Θεοῦ ἀλέθει ἀργά, ἀλέθει ὁμως. Κ' ὕστερα λές ὅτι δὲ σοῦ ἀρέσουν τὰ καλαμπούρια μου!

Μάγερας Εἶμαι ἄτυχος βλέπεις. Ἐγὼ τὸ λέω σταράτα: τὸ μόνο πού θέλω εἶναι ἓνα πιάτο ζεστό φαί. Ἐχω λιμάξει στὴν πείνα, καὶ τώρα οἱ δύο τους θ' ἀρχίσουν νὰ τὰ ψιλολένε γιὰ μένα, κ' ἐλόγου της θ' ἀποκτήσει μιὰ ὀλότελα λαθεμένη ἐντύπωση γιὰ τὸ ἄτομό μου. Λέω νὰ τοῦ δίνω προτοῦ γυρίσει.

Ἰεροκῆρ. Ἔτσι λέω κ' ἐγώ.

Μάγερας Ἰεροκῆρυκα, ξέρεις κάτι, ἡ εἰρήνη ἄρχισε νὰ μοῦ κάθεται στό στομάχι. Ἡ ἀνθρωπότητα πρέπει νὰ περάσει ἀπὸ φωτιά καὶ σίδηρο γιατί εἶναι ἁμαρτωλὴ ἀπὸ τὰ γεννοφάσκια της. Θὰ-θελα νὰ μπορούσα πάλι νὰ ψήσω στὸν στρατηγὸ, καλὴ του ὥρα ἐκεῖ πού βρίσκεται, ἓνα θρεμένο καπὸνι μὲ σάλτσα πικάντικη καὶ καρότα γαρνιτούρα.

Ἰεροκῆρ. Μπαῖ, κόκκινο λάχανο. Μὲ τὸ καπὸνι, κόκκινο λάχανο.

Μάγερας Σωστά, ἔλα ὁμως πού αὐτὸς ἤθελε καρότα.

Ἰεροκῆρ. Γιατί ἀπὸ φαί εἶχε μεσάνυχτα ὁ ἀνθρωπος.

Μάγερας Ναί, μ' αὐτὸ δὲ σ' ἐμπόδιζε νὰ ντερλικώνεσαι κάθε φορά.

Ἰεροκῆρ. Μούφερνε ἀναγούλα.

Μάγερας Ὅπως καὶ νάναι πρέπει νὰ τὸ παραδεχτεῖς, ἐκεῖνη εἶταν ἄλλη ἐποχὴ.

- Ἱεροκῆρ.* Αὐτὸ τὸ παραδέχομαι.
- Μάγεραι* Τώρα ποὺ τὴν εἶπες ὕαινα, σὲ βλέπω νὰ τὰ μαζεύεις ἀπὸ δῶ. Τί εἶναι, τί χαζεύεις;
- Ἱεροκῆρ.* Ὁ ἄλιφ. *(Μπαίνει ὁ ἄλιφ καὶ τὸν ἀκολουθοῦν στρατιῶτες μὲ δόρατα. Τὰ χέρια του εἶναι δεμένα κ' εἶναι κάτασπρος)*: Τί τρέχει, τί ἔπαθες;
- ἄλιφ* Ποῦναι ἡ μάνα;
- Ἱεροκῆρ.* Στὴν πόλη.
- ἄλιφ* ἄκουσα ὅτι βρίσκεται δῶ. Μ' ἄφησαν νάρθω νὰ τὴ δῶ γιὰ τελευταία φορὰ.
- Μάγεραι* *(Στοὺς στρατιῶτες)*: Ποῦ τὸν πᾶτε;
- Στρατιῶτ.* Στὸν ἀγύριστο.
- Ἱεροκῆρ.* Τί ἔκανε;
- Στρατιῶτ.* Μπῆκε σὲ κάτι χωριάτες. ἄσφαξε τὴ γυναῖκα.
- Ἱεροκῆρ.* Πῶς μπόρεσες καὶ τόκανεσ αὐτό;
- ἄλιφ* Δὲν ἔκανα δὰ τίποτα παραπάνω ἀπὸ τί ἔκανα καὶ πρῶτα.
- Μάγεραι* Ναί, μὰ τώρα ἔχουμε εἰρήνη.
- ἄλιφ* Βούλωστο! Μπορῶ νὰ καθήσω ὡσπου νάρθει;
- Στρατιῶτ.* Δὲ μᾶς παίρνει ἡ ὄρα.
- Ἱεροκῆρ.* Στὸν πόλεμο τὸν φορτώνανε τιμὲς γιὰ τέτοιες πράξεις κι ὁ στρατηγὸς τότε κάθιζε στὰ δεξιά του. Τότε τὸ λέγαν παλληκαριά! Δὲν μποροῦμε νὰ μιλήσουμε στὸ φρούραρχο;
- Στρατιῶτ.* Δὲ φελάει σὲ τίποτα. ἄκοῦς, νὰ κλέψει τὰ ζωντανὰ τοῦ χωριάτη; Παλληκαριά τὸ λὲς ἐσὺ αὐτό;
- Μάγεραι* Μεγάλη βλακεία.
- ἄλιφ* ἄν εἶμουν βλάκας θὰ εἶχα ψοφήσει στὴν πείνα, ἔξυπνάκια μου.

Μάγερας Κ' ἐπειδὴ εἶσαι ξύπνιος, σοῦ παίρνουν τώρα τὸ κεφάλι.

Ἱεροκῆρ. Τουλάχιστο νὰ φωνάξουμε τὴν Κατρίν.

**Αιλιφ* *Αστρηνε! Κάλλιο νὰ μοῦ δώσεις μιὰ γουλιὰ ρακί.

Στρατιώτ. Δὲ μᾶς παίρνει ἡ ὥρα, ἔλα πᾶμε!

Ἱεροκῆρ. Καὶ τί θὰ ποῦμε στὴ μάνα σου;

**Αιλιφ* Νὰ τῆς πεῖς ὅτι δὲν ἔκανα τίποτα διαφορετικό, ὅτι ἔκανα αὐτὸ ποὺ κάνω πάντα. *Ἡ κάλλιο μὴν τῆς πεῖς τίποτα. (*Οἱ στρατιῶτες τὸν σπρώχνουν*).

Ἱεροκῆρ. Θὰ βαδίσω στὸ πλευρὸ σου, στὸ στερνὸ σου δρόμο.

**Αιλιφ* Δὲ μοῦ χρειάζεται παπάς.

Ἱεροκῆρ. Αὐτὸ δὲν μπορεῖς ἀκόμα νὰ τὸ ξέρεις. (*Τὸν ἀκολουθεῖ*).

Μάγερας (*Φωνάζει τὸ κατόπι τους*): Πρέπει νὰ τῆς τὸ πῶ, θὰ ζητήσῃ νὰ τὸν δεῖ!

Ἱεροκῆρ. Κάλλιο νὰ μὴν τῆς πεῖς τίποτα. Τὸ πολὺ νὰ τῆς πεῖς ὅτι πέρασε ἀπ' ἐδῶ κι ὅτι μπορεῖ νὰ ξαναρθεῖ, ἴσως αὔριο. Στὸ μεταξύ θὰ γυρίσω ἐγὼ καὶ θὰ τῆς τὸ πῶ μὲ τρόπο. (*Βγαίνει βιαστικά. Ὁ Μάγερας κοιτάζει ξοπίσω τους καὶ κουνάει τὸ κεφάλι του. Μετὰ ἀρχίζει νὰ τριγυρνάει ἀνήσυχος. Στὸ τέλος πλησιάζει στὸν ἀραμπά*).

Μάγερας Γειά σου! Δὲ βγαίνεις ἔξω μιὰ στάλα; Τὸ καταλαβαίνω, κρύβεσαι ἀπὸ τὴν εἰρήνη. Κ' ἐγὼ θὰ τόθελα. Ξέρεις, εἶμαι ὁ μάγερας τοῦ στρατηγοῦ, δὲ μὲ θυμᾶσαι; *Αναρωτιέμαι μηδὰ

καί σου περισσεύει τίποτα φαγώσιμο. Νά, ένα κομμάτι λαρδί λόγου χάρη θά τώτρωγα μετά χαρᾶς, ἢ ἀκόμα καί σκέτο ψωμί, ἔτσι γιά νά σκοτώσω τήν ὥρα μου. (*Ρίχνει μιὰ ματιὰ στόν ἀραμπά*). Κουκουλώθηκε μέ τήν κουβέρτα.

(*Ἀπό μακριά ἀκούγεται κανονίδι*).

Μάνα (*Μπαίνειν τρεχάτη, τῆς ἔχει κοπεῖ ἢ ἀνάσα καί κρατάει ἀκόμα τήν πραμάτεια τῆς*): Μάγερα, τέρμα ἢ εἰρήνη! Πᾶνε τώρα τρεῖς μέρες πού ξανάρχισε ὁ πόλεμος. Δόξα τό Θεό πού τόμαθα προτοῦ ξεπουλήσω τήν πραμάτεια μου! Στήν πόλη χτυπιοῦνται κιόλα μέ τοὺς προτεστάντες. Μπρός, νά πάρουμε τόν ἀραμπά καί δρόμο! Κατρίν, μάζεψε τὰ πράματα! Γιατί εἶσαι κατσούφης; Τί σου συμβαίνει;

Μάγερας Τίποτα.

Μάνα Ἔλα, κάτι ἔχεις ἐσύ. Τό βλέπω.

Μάγερας Εἶναι πού ἔμαθα ὅτι ξανάρχισε ὁ πόλεμος. Ποιός ξέρει, μπορεῖ ὡς αὔριο τό βράδυ νά μὴ βάλω μπουκιά στό στόμα μου.

Μάνα Μάγερα, ψέματα λές!

Μάγερας Πέρασε ὁ Ἄιλιφ ἀπό δῶ. Χρειάστηκε νά ξαναφύγει ἀμέσως.

Μάνα Πέρασε ἀλήθεια; Ὠραῖα, θά τόν ἀνταμώσουμε στό δρόμο. Τώρα πιά θά σύρω μέ τοὺς δικούς μας. Πῶς τόν βρῆκες;

Μάγερας Ὅπως πάντα.

Μάνα Ποτέ του δέ θ' ἀλλάξει. Αὐτὸν δὲν μπόρεσε νά μοῦ τόν πάρει ὁ πόλεμος. Εἶναι ξύπνιος

βλέπεις. Θα με βοηθήσεις στο μάζεμα; (*Ἀρχίζεις νὰ μαζεύει*): Σοῦ εἶπε τίποτα; Τὰ πάει καλά με τὸ στρατηγό; Δὲ σοῦ μίλησε γιὰ τ' ἀντραγαθήματά του;

Μάγερας (*Σκοτεινός*): Ἄκουσα ὅτι ξανάκανε ἓνα — ἀπὸ τὰ παλιά.

Μάνα Θα μοῦ τὰ πείς ἀργότερα, τώρα πρέπει νὰ φύγουμε. (*Βγαίνει ἢ Κατρίν*): Κατρίν, ἢ εἰρήνη πάει περίπατο. Ξεκινᾶμε πάλι. (*Στὸ Μάγερας*): Ἐσὺ τί θὰ κάνεις;

Μάγερας Θα πάω νὰ καταταχτῶ.

Μάνα Ἐγὼ σοῦ προτείνω... ποῦναι ὁ Ἱεροκῆρυκας;

Μάγερας Πάει στὴν πόλη με τὸν Ἄιλιφ.

Μάνα Τότε σύρε λιγάκι μαζί μας, Λάμπ. Χρειάζομαι ἓνα χέρι βοήθεια.

Μάγερας Αὐτὴ ἡ ἱστορία με τὴν Ὑβέτ...

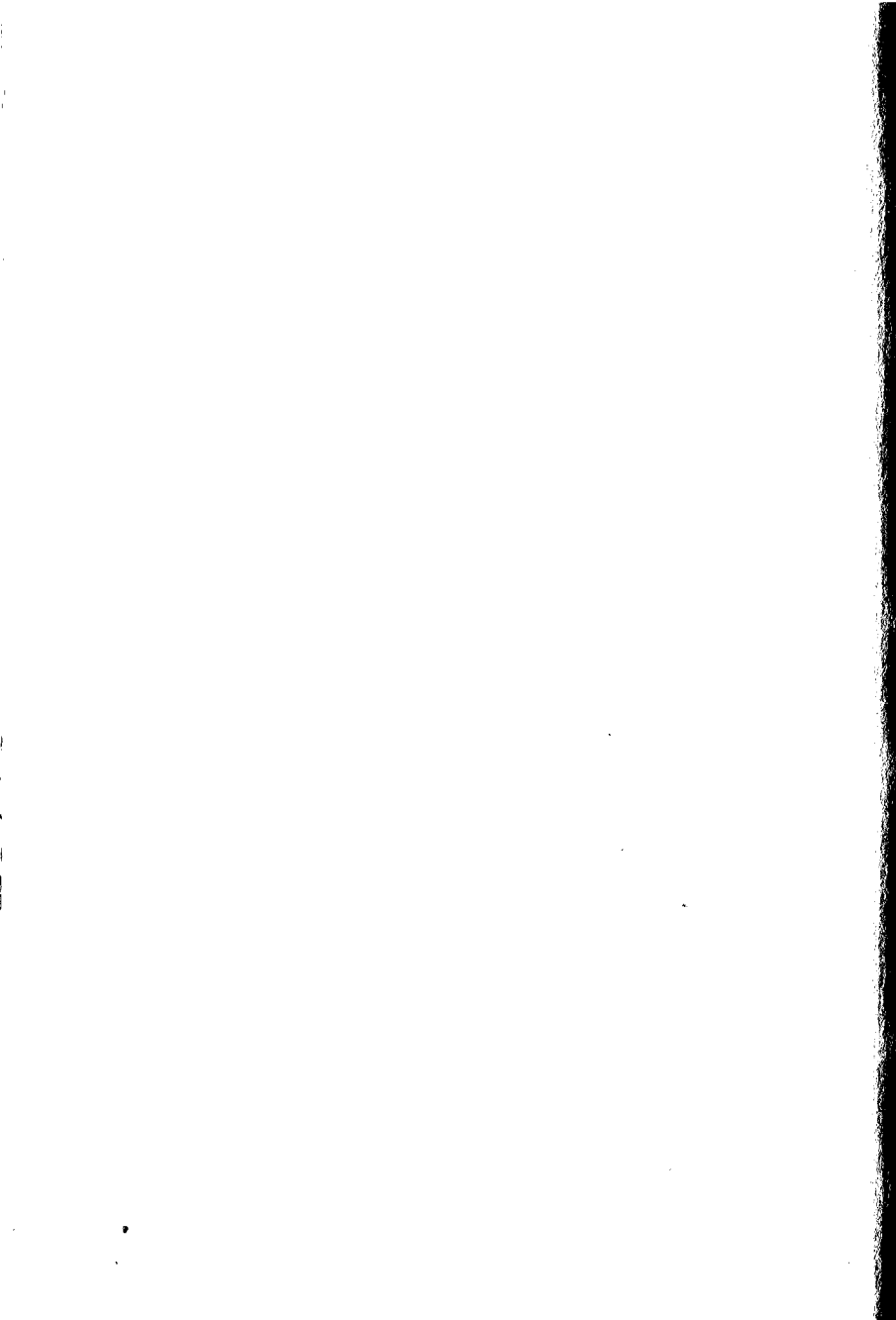
Μάνα Ἐννοια σου καὶ δὲ σ' ἔβλαψε καθόλου. Ἰσαῖσα πού τὸ ἐχτίμησα. Ὅπου καπνὸς ἐκεῖ φωτιά, πού λένε. Λοιπὸν θαρθεῖς μαζί μας;

Μάγερας Δὲ λέω ὄχι.

Μάνα Τὸ δωδέκατο ξεκίνησε κιόλα. Πήγαινε μπροστά, στὸ ζυγό. Νά, πάρε κ' ἓνα κομμάτι φωμί. Πρέπει νὰ περάσουμε ἀπὸ πίσω, ν' ἀνταμώσουμε με τοὺς προτεστάντες. Ποιὸς ξέρει, μπορεῖ νὰ ξαναδῶ τὸν Ἄιλιφ ἀπόψε κιόλα. Αὐτὸν τὸν ἀγαπῶ πιότερο ἀπ' ὅλους. Εἶταν σύντομη ἡ εἰρήνη καὶ νὰ πού παίρνουμε πάλι τὴ σπράτα. (*Τραγουδάει καθὼς ὁ Μάγερας με τὴν Κατρίν ζεύονται στὸν ἀραμπά*):

Ἄπὸ τὴν Οὐλμ ὡς τὴ Στοκχόλμη
Ὁ ἀραμπάς μου προχωρεῖ.

Ἄπ' τὸ στρατὸ φτωχοὶ χορταίνου
Φτάνει μπαρούτι νὰ βρεθεῖ.
Μπαρούτι βόλια δὲν τοῦ φτάνου
Χρειάζεται γερὰ κορμιά!
Γι' αὐτὸ στὸ σύνταγμα νὰ τρέξου
Ὅλοι στὰ ὄπλα μὴν ἄργοῦν!

ΔΕΚΑΞΗ ΟΛΑΚΕΡΑ ΧΡΟΝΙΑ ΚΡΑΤΑΕΙ ΤΩΡΑ Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ. Η ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΕΧΑΣΕ ΠΑΝΩ ΑΠΟ ΤΟ ΜΙΣΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟ ΤΗΣ. ΜΕΓΑΛΕΣ ΕΠΙΔΗΜΙΕΣ ΑΦΑΝΙΖΟΥΝ Ο,ΤΙ ΑΠΟΜΕΙΝΕ ΑΠΟ ΤΟ ΜΑΚΕΛΕΙΟ. ΣΕ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΠΟΥ ΑΛΛΟΤΕ ΑΝΘΙΖΑΝ ΤΩΡΑ ΒΑΣΙΛΕΥΕΙ Η ΠΕΙΝΑ. ΛΥΚΟΙ ΚΑΤΕΒΑΙΝΟΥΝ ΣΤΙΣ ΕΡΕΙΠΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ. ΤΟ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ ΤΟΥ 1634 ΑΝΤΑΜΩΝΟΥΜΕ ΤΗ ΜΑΝΑ ΚΟΥΡΑΓΙΟ ΣΤΑ ΒΟΥΝΑ ΦΙΧΤΕΛ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ ΕΞΩ ΑΠΟ ΤΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΠΟΥ ΔΙΑΒΑΙΝΟΥΝ ΤΑ ΣΟΥΗΔΙΚΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ. Ο ΧΕΙΜΩΝΑΣ ΕΤΟΥΤΗ ΤΗ ΧΡΟΝΙΑ ΕΡΧΕΤΑΙ ΠΡΩΙΜΑ ΚΑΙ ΕΙΝΑΙ ΒΑΡΥΣ. ΟΙ ΔΟΥΛΕΙΕΣ ΠΑΝΕ ΑΣΚΗΜΑ ΤΟΣΟ ΠΟΥ ΔΕ ΜΕΝΕΙ ΑΛΛΟ ΑΠΟ ΤΗ ΖΗΤΙΑΝΙΑ. Ο ΜΑΓΕΡΑΣ ΠΑΙΡΝΕΙ ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΥΤΡΕΧΤΗ ΚΑΙ ΤΡΑΒΑΕΙ ΑΛΛΟ ΔΡΟΜΟ.

Μπροστά σ' ένα μισογκρεμισμένο πρεσβυτήριο

(Γκρίζο πρωινὸ στὴν ἀρχὴ τοῦ χειμῶνα. Ἄγέρας. Ἡ Μάνα Κουράγιο καὶ ὁ Μάγερας ντυμένοι κάτω φθαρμένες προβιές στέκουν δίπλα στὸν ἀραμπά).

Μάγερας Εἶναι θεοσκότεινα, δὲν ξυπνήσανε ἀκόμα.

Μάνα Εἶναι ὅμως πρεσβυτήριο καὶ πρέπει νὰ βγοῦν ἀπὸ τὸ πάπλωμα γιὰ νὰ σημάνουν τὴν καμπάνα. Πού θὰ πεῖ ὅτι θὰ ζεστάνουν καὶ τὴ σούπα.

Μάγερσ Ποῦ νὰ βροῦν τὴ σούπα ὅταν ὀλάκερο τὸ χω-
ριὸ ἔγινε στάχτη, τὸ εἶδαμε μὲ τὰ μάτια μας.

Μάνα Κι ὅμως ζοῦν ἀνθρωποὶ ἐδῶ, πρὶν ἀπὸ λίγο
ἄκουσα ἓνα σκυλὶ νὰ γαυγίζει.

Μάγερσ Ὁ παπὰς κι ἂν ἔχει δὲ θὰ μᾶς δώσει τίποτα.

Μάνα Μπορεῖ καὶ νὰ δώσει, ἂν τραγουδήσουμε...

Μάγερσ Βαρέθηκα πιά. (*Ξαφνικά*): Πῆρα ἓνα γράμμα
ἀπὸ τὴν Οὐτρέχτη, ὅτι πέθανε ἡ μάνα μου ἀπὸ
τὴ χολέρα κι ὅτι τὸ καπηλειὸ εἶναι πιά δικό
μου. Νὰ τὸ γράμμα, ἂν δὲ μὲ πιστεύεις. Σοῦ
τὸ δείχνω παρόλο ποῦ δὲ σοῦ πέφτει λόγος
γιὰ τὰ ὅσα μοῦ σοῦρνει ἡ θειά μου.

Μάνα (*Διαβάζει τὸ γράμμα*): Λάμπ, κ' ἐγὼ κουρά-
στηκα πιά νὰ τριγυρνᾶω. Μοιάζω σὰν τὸ
σκυλὶ τοῦ χασάπη ποῦ κουβαλάει τὸ κρέας
στοὺς πελάτες κ' ἐκεῖνο μένει νηστικὸ. Οὔτε
γὼ ἔχω πιά τίποτα νὰ πουλήσω μὰ οὔτε
κι ὁ κόσμος λεφτὰ γιὰ ν' ἀγοράσει. Στὴ Σα-
ξωνία ἓνας κουρελὴς ἤθελε νὰ μοῦ φορτώσει
ἓνα ρολὸ περγαμινὴ γιὰ δυὸ αὐγὰ καὶ στὴ
Βυρτεμβέργη μοῦ ἄφηναν τ' ἀλέτρι τους γιὰ
ἓνα σακκούλι ἀλάτι. Τί νὰ τὸ κάνουν τ' ἀλέ-
τρι; Ὅταν τίποτα πιά δὲν μπορεῖς νὰ σπεί-
ρεις, μονάχα γαιδουράγκαθα φυτρώνουν. Στὴν
Πομερανία, λέει, οἱ χωριάτες τρῶνε τὰ μικρὰ
παιδιά, ὡς καὶ καλόγρηες πιάσανε νὰ λη-
στεύουν τὸν κοσμάκη.

Μάγερσ Αὐτὴ εἶναι ἡ συντέλεια τοῦ κόσμου.

Μάνα Εἶναι φορὲς ποῦ νομίζω ὅτι διαβαίνω μὲ τὸν
ἄραμπά μου μέσα ἀπὸ τὴ κόλαση καὶ που-
λάω πίσσα, ἢ στὸν οὐρανὸ πουλάω τρόφιμα
σὲ περιπλανώμενες ψυχές. Ἄν μπορούσα νὰ

βρῶ μιὰ γωνιά σ' αὐτὸ τὸν κόσμο δίχως ντουφέκια καὶ σκοτωμούς θὰ ἤθελα νὰ ζήσω μερικὰ ἡσυχὰ χρόνια μαζί μὲ τὰ παιδιὰ ποῦ μ' ἀπόμειναν.

Μάγερας Μποροῦμε νὰ βάλουμε μπρὸς τὸ καπηλειό, Ἄννα, σκέψου το. Ἄπόψε νύχτα πῆρα τὴν ἀπόφασή μου, θὰ γυρίσω πίσω στὴν Οὐτρέχτη, σήμερα κιόλα, μὲ σένα ἢ δίχως ἐσένα.

Μάνα Πρέπει νὰ μιλήσω στὴν Κατρίν. Μούρχεται λιγάκι ξαφνικὸ κ' ἐμένα δὲ μοῦ ἄρεσει νὰ παίρνω ἀποφάσεις στὸ κρῦο καὶ μ' ἀδειανὸ στομάχι. Κατρίν! (*Ἡ Κατρίν κατεβαίνει ἀπὸ τὸν ἀραμπά*): Κατρίν, πρέπει νὰ σοῦ πῶ κάτι. Ὁ Μάγερας κ' ἐγὼ λέμε νὰ πᾶμε στὴν Οὐτρέχτη. Κληρονόμησε ἓνα καπηλειὸ ἐκεῖ κάτῳ. Ἔτσι θάχεις κ' ἐσὺ ἓνα στέκι καὶ θὰ μπορέσεις νὰ γνωρίσεις κόσμο. Μιὰ νοικοκυρεμένη κοπέλλα τὴν ἐχτιμᾶνε, ἡ ὁμορφιά δὲν εἶναι τὸ ἅπαντο. Κ' ἐγὼ τὸ θέλω αὐτό. Μὲ τὸ Μάγερα τὰ πᾶω καλά. Καὶ πρέπει νὰ τὸ παραδεχτῶ, τὸ μυαλό του κόβει στὴ δουλειά. Ἐνα πιάτο φαί τόχουμε σίγουρο, κι αὐτὸ εἶναι σπουδαῖο, ἔτσι δὲν εἶναι; Κ' ἐσένα θὰ σοῦ ἄρεσε νάχεις τὸ δικό σου κρεβάτι, τί λές; Δὲ μποροῦμε νὰ χαραμίσουμε τὴ ζωὴ μας στὶς στρατές, δὲν εἶναι ζωὴ αὐτὴ, θὰ μαραθεῖς. Κοίτα νὰ δεῖς, ψείριασες κιόλα. Πρέπει ν' ἀποφασίσουμε τώρα, εἶδ' ἄλλιῶς μποροῦμε νὰ τραβήξουμε μὲ τοὺς Σουηδέζους κατὰ τὸ βοριά, κάπου ἐκεῖ πρέπει νὰ βρίσκονται. (*Δείχνει ἀριστερά*): Ἐγὼ λέω νὰ τ' ἀποφασίσουμε, Κατρίν.

Μάγερας Ἄννα, θέλω νὰ σοῦ πῶ δυὸ λόγια — μόνη.

Μάνα Πήγαινε στον άραμπά, Κατρίν. (*Ἡ Κατρίν ἀνεβαίνει πάλι στον άραμπά*).

Μάγερας Σ' έκοφα γιατί βλέπω ότι παρεξήγησες τὸ πράμα. Νόμιζα ότι δὲ χρειαζόταν νὰ τὸ πῶ ξεχωρὰ, γιατί εἶναι ὀλοφάνερο. Μιάς ὁμως καὶ δὲν τὸ κατάλαβες πρέπει νὰ σοῦ τὸ πῶ: γιὰ νὰ πάρεις κι αὐτὴ μαζί σου, οὔτε λόγος νὰ γίνεταί. Νομίζω ὅτι μὲ καταλαβαίνεις.

(*Ἡ Κατρίν βγάζει τὸ κεφάλι της ἀπὸ τὸν άραμπὰ καὶ κρυφακούει*).

Μάνα Τί θὲς νὰ πεῖς; Ὅτι πρέπει νὰ παρατήσω τὴν Κατρίν;

Μάγερας Πῶς ἀλλιῶς τὸ φαντάζεσαι; Στὸ καπηλειὸ δὲν περισσεύει χῶρος. Δὲν εἶναι δὰ καὶ καμμιά ταβέρνα μὲ τρεῖς αἶθουσες. Ἄν σφιχτοῦμε ἔμεις οἱ δυὸ θὰ φᾶμε ἕνα κομμάτι ψωμί, τρεῖς ὁμως ἀποκλείεται. Ἡ Κατρίν ἄς κρατήσῃ τὸν άραμπά.

Μάνα Σκέφτηκα ὅτι θὰ μποροῦσε νὰ βρεῖ ἄντρα στὴν Οὐτρέχτη.

Μάγερας Ἄς γελάσω! Πῶς νὰ βρεῖ ἄντρα στὰ χάλια πού εἶναι; Μουγγή καὶ σημαδεμένη! Καὶ σ' αὐτὰ τῆς τὰ χρόνια!

Μάνα Μὴ φωνάζεις, ντέ, ἔτσι!

Μάγερας Ἡ ἀλήθεια εἶν' ἀλήθεια, φωναχτὰ, σιγανά, τὸ ἴδιο κάνει. Κι αὐτὸς εἶν' ἕνας λόγος παραπάνω πού δὲν μποροῦμε νὰ τὴν ἔχουμε στὸ καπηλειό. Ἡ πελατεία δὲν ἔχει ὄρεξη νὰ βλέπει ὅλη μέρα αὐτὸ τὸ πλάσμα. Κι οὔτε μπορεῖς νὰ πεῖς ὅτι ἔχει ἄδικο.

Μάνα Βούλωστο. Σοῦ εἶπα νὰ μὴ φωνάζεις.

Μάγερας Στὸ πρεσβυτέριο ἄναψε φῶς. Μποροῦμε ν' ἀρχίσουμε τὸ τραγούδι.

Μάνα Μάγερα, πῶς διάολο νὰ σύρει μόνη της τὸν ἀραμπά; Τόνε φοβάται τὸν πόλεμο. Δὲν τὸν ἀντέχει. Ποιὸς ξέρει τί νὰ ὄνειρεύεται! Τῆ νύχτα τὴν ἀκούω νὰ βογγάει. Προπαντὸς ὕστερα ἀπὸ μάχες. Τί βλέπει στὰ ὄνειρά της μοῦ εἶναι μυστήριο. Ἡ συμπόνοια εἶναι ἡ ἀρρώστια της. Νά, τελευταῖα βρῆκα πάλι νάχει κρυμένο στὰ πράματά της ἓνα σκαντζόχοιρο ποὺ τὸν εἶχε πατήσει ὁ ἀραμπάς.

Μάγερας Τὸ καπηλειὸ εἶναι μικρὸ. (*Φωνάζει*): Ἄξιότιμε ἀφέντη, δοῦλοι κι ὅσοι ἄλλοι ζεῖτε σ' αὐτὸ τὸ σπῖτι! Θὰ σᾶς τραγουδήσουμε ἓνα τραγούδι γιὰ τὸ Σολομώντα, τὸν Ἰούλιο Καίσαρα καὶ γιὰ ὅλα τὰ μεγάλα κεφάλια ποὺ προκοπὴ δὲν εἶδαν. Γιὰ νὰ δεῖτε ὅτι κ' ἔμεῖς εἴμαστε θεοφοβούμενοι ἄνθρωποι καὶ γι' αὐτὸ βασανιζόμαστε νὰ ζήσουμε προπαντὸς τώρα, τὸ χειμῶνα. (*Τραγουδᾷνε*):

Γιὰ τὸ σοφὸ τὸ Σολομών
Μᾶς λένε οἱ παλιοὶ
Πῶς εἶχε πλούτη κι ἀγαθὰ
Μὰ ποτέ του δὲν εἶδε προκοπή
Στ' ἀλήθεια μάταιη ζωὴ.
Μὲ τόσα πλούτη κι ἀγαθὰ
Μὴ θέλεις νάσαι καὶ σοφὸς
Πικρὸ ἔναι τὸ ψωμὶ ποὺ τρῶς
Ἡ γνώση, φίλοι, βγαίνει σὲ κακὸ
Καλότυχος ἂν λυτρωθεῖς.

Γιατί όλες οι ἀρετὲς εἶναι ἐπικίντνες σ' αὐτὸ τὸν κόσμον, ὅπως τὸ λέει καὶ τ' ὁμοιοτροπιδι, κάλλιο νὰ μὴν τις ἔχει ὁ ἄνθρωπος καὶ νὰ περνᾷ ζωὴ καὶ κότα, καὶ νὰ τρῶει τὸ κολατσό του, νὰ, ἓνα πιάτο ζεστὴ σούπα, νὰ ποῦμε. Ἐγὼ λόγου χάρι δὲν ἔχω σούπα, κι ὅμως μετὰ χαρᾶς θὰ τὴν ἔπινα. Εἶμαι στρατιώτης, τί μὲ ὠφέλησε ὅμως ἡ παλληκαριά μου στὶς μάχες, τίποτα! Ψοφᾶω στὴν πείνα. Κάλλιο νὰ τᾶκανα στὸ βρακί μου καὶ νάμενα στὸ σπῆτι. Γιατί: (*Τραγουδάει*):

Καὶ ὁ μέγας Καίσαρας
Ὡς λένε οἱ παλιοὶ
Ὁ πιὸ τρανὸς πάνω στὴ γῆ
Τὸν ἔσφαξαν μιὰ νύχτα σκοτεινὴ.
Στ' ἀλήθεια μάταιη ζωὴ.
Πῶς ἔκραξε; Βροῦτε κ' ἐσύ!
Κι ἀφῆκε πλοῦτη κι ἀγαθὰ
Πικρὸ τὸ τέλος στὴ ζωὴ
Τὴν τόλμη, φίλοι, πλέρωσ' ἀκριβὰ
Καλότυχος ἂν λυτρωθεῖς.

(*Μισοφωναχτά*): Οὔτε ποὺ κοιτάζουν ὄξω.
(*Φωναχτά*): Ἀξιότιμε ἀφέντη, δοῦλοι, κι ὅσοι ἄλλοι ζεῖτε σ' αὐτὸ τὸ σπῆτι! Θὰ μοῦ πεῖτε βέβαια: καλὰ μὰ ἡ παλληκαριά δὲ χορταίνει τὸν ἄνθρωπο, ἂν θὲς νὰ ζήσεις πρέπει νάσαι τίμιος! Μονάχα ἔτσι θὰ χορτάσεις ἢ τουλάχιστο δὲ θὰ ψοφήσεις στὴν πείνα. Γιὰ νὰ δοῦμε ὅμως καὶ τοὺς τίμιους:

Γιὰ τὸν Σωκράτη τὸν Ἕλληνα
Μιλᾶνε οἱ παλιοὶ
Ποῦ τῆς ἀλήθειας ἡ φωνή
Ἐπὶ τὰ χεῖλη του δὲν ἔσβυσε στιγμή
Στ' ἀλήθεια μάταιη φωνή.
Καὶ τῶν ἀρχόντων τὴν ὀργή
Στὸ τέλος γνώρισε κι αὐτός
Τοῦ δώσαν κώνιο νὰ πιεῖ.
Ἡ ἀλήθεια, φίλοι, βγαίνει σὲ κακὸ
Καλότυχος ἂν λυτρωθεῖς.

Ναί, ὕστερα σοῦ λένε νάσαι πονόψυχος καὶ
νὰ κοιτάξεις τὸ ἔχει σου, μὰ τί νὰ μοιράσεις
ὅταν τίποτα δὲ σοῦχει ἀπομείνει; Γιατὶ ἐδῶ
ποῦ τὰ λέμε καὶ οἱ πονόψυχοι τὰχουν σκοῦρα
τῆ σήμερον ἡμέρα, αὐτὸ τὸ καταλαβαίνω,
ἔλα ὅμως ποῦ κ' ἐμεῖς θέλουμε νὰ ζήσουμε.
Ναί, ἡ θυσία εἶναι σπάνια ἀρετὴ, γιατί εἶ-
ναι ἀσύμφορη:

Κι ὁ ἅγιος Μαρτίνος εἶχε σκοπὸ
Τὸν κόσμον νὰ βοηθεῖ
Σὰν εἶδε ἄνθρωπο γυμνὸ
Τὰ δικά του ροῦχα τούδωσε νὰ ντυθεῖ
Κ' ἔτσι παγώσανε κ' οἱ δύο.
Στερήθηκε ὅλα τ' ἀγαθὰ
Εὐγνωμοσύνη καὶ χαρὰ
Δὲ γνώρισε οὔτε στιγμή
Τῆ θυσία, φίλοι, πλέρωσ' ἀκριβὰ
Καλότυχος ἂν λυτρωθεῖς.

Ἔτσι κ' ἐμεῖς! Εἴμαστε θεοφοβούμενοι ἄνθρω-
ποι, βοηθᾶμε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο, δὲν κλέβουμε,

δὲ σκοτώνουμε, δὲ βάζουμε φωτιά! Γι' αὐτὸ καὶ πᾶμε κατὰ διαόλου, καὶ βγαίνουν ἀληθινὰ τὰ ὄσα ἀνιστορεῖ τὸ τραγούδι, καὶ σπανίζει ἡ σούπα. Κι ἂν εἴμασταν διαφορετικοὶ τίποτα ληστῆς καὶ φονιάδες μπορεῖ καὶ νὰ εἴμασταν χορτάτοι! Γιατὶ οἱ ἀρετῆς δὲν πλερώνονται, μονάχα οἱ κακίες πλερώνονται ἔτσι εἶν' ὁ κόσμος, κι ὁμως δὲν πρέπει νάναί ἔτσι!

Καὶ τώρα ἐμεῖς οἱ ταπεινοὶ
Στὸ δρόμο τοῦ Θεοῦ
Δὲν εὐτυχίσαμε στιγμή
Μὰ ἡ πείνα μᾶς δέρνει κ' ἡ βροχή
Στ' ἀλήθεια μάταιη ζωή.
"Ἄχ, δώστε λίγη θαλπωρή
Τὶ δίχως πλοῦτη κι ἀγαθὰ
Πικρὸ ἔναι τὸ ψωμί ποὺ τρῶς
Ἡ πίστη, φίλοι, φέρνει τὸν καύμὸ
Καλότυχος ἂν λυτρωθεῖς.

Φωνὴ (Ἀπὸ ψηλά): Ἔ σεις! Ἐλᾶτε πάνω. Ἔνα πιάτο ζεστὴ σούπα περισσεύει καὶ γιὰ σᾶς!

Μάνα Λάμπ, δὲν μπορῶ νὰ βάλω μπουκιά στὸ στόμα μου. Δὲ λέω ὅτι ἔχεις ἄδικο, εἶναι ὁμως ἡ τελευταία σου λέξη; Τὰ πηγαίναμε καλὰ ἐμεῖς οἱ δυό.

Μάγερας Ἡ τελευταία μου. Σκέψου το.

Μάνα Δὲ χρειάζεται νὰ τὸ σκεφτῶ. Δὲν μπορῶ νὰ τὴν παρατήσω.

Μάγερας Δὲν εἶναι βέβαια καθόλου ἔξυπνο αὐτὸ ποῦ κάνεις, μὰ ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ σοῦ ἀλλά-

ξω μυαλό. Δέν είμαι κανένα θεριό, μονάχα τὸ καπηλειό εἶναι μικρό. Τώρα πρέπει ν' ἀνεβούμε πάνω, ἀλλιῶς θὰ μείνουμε μετὴ γλύκα στὸ στόμα καὶ τζάμπα τραγουδούσαμε τόσην ὥρα στὴν παγωνιά.

Μάνα Πάω νὰ φέρω τὴν Κατρίν.

Μάγερας Κάλλιο νὰ τῆς φέρεις ἀπὸ πάνω κάτι νὰ φάει. Ἄν μᾶς δοῦν ν' ἀνεβαίνουμε τρεῖς μαζί θὰ τρομάξουνε.

(Ἀπὸ τὸν ἀραμπὰ κατεβαίνει ἡ Κατρίν κρατώντας ἕνα μπόγο. Κοιτάζει γύρω της. Μετὰ τοποθετεῖ πάνω στὴ ρόδα τοῦ ἀραμπᾶ ἕνα παλιὸ πανταλόνι τοῦ Μάγερα κ' ἕνα φουστάνι τῆς μάνας της, τὸ ἕνα δίπλα στ' ἄλλο ἔτσι πὸν νὰ φαίνονται εὐκόλα. Τελειώνει κ' ἐτοιμάζεται νὰ φύγει καθὼς ἡ Μάνα Κουράγιο βγαίνει ἀπὸ τὸ σπίτι).

Μάνα (*Κρατώντας ἕνα πιάτο σούπα*): Κατρίν! Στάσου, Κατρίν! Ποῦ πᾶς μετὸ μπόγο; Σὲ παράτησε ὁ θεὸς κ' ἔχασες τὰ λογικά σου; (*Ψάχνει τὸν μπόγο*): Ὅριστε μάζεψε τὰ πράγματά της! Τ' ἄκουσες ὅλα; Τοῦ εἶπα ὅτι δέν ἔχω ὄρεξη νὰ τραβιέμαι στὴν Ουτρέχτη, στὸ βρωμοκαπηλειό του. Τί δουλειὰ ἔχουμε μεῖς ἐκεῖ πέρα; Δέν κάνουμε μεῖς οἱ δυὸ γιὰ καπηλειά. Ὁ πόλεμος ἔχει ἀκόμα ψωμὶ γιὰ μᾶς. (*Βλέπει τὸ πανταλόνι καὶ τὸ φουστάνι*). Χαζοπούλι! Σκέφτηκες τί θὰ πάθαινα ἂν τόβλεπα αὐτὸ κ' ἐσύ εἶχες φύγει; (*Κραταίει σφιχτὰ τὴ Κατρίν πὸν θέλει νὰ φύγει*). Μὴ θαρρεῖς ὅτι γιὰ χάρη σου τούδωσα τὰ παπού-

τσια στο χέρι! Καθόλου, τόκανα για τόν άραμπά. Δέν τόν άποχωρίζομαι έγώ τόν άραμπά μου, τόν έχω συνηθίσει. *Όχι δέν τό κάνω για χάρη σου, για τόν άραμπά τό κάνω. *Εμείς θά πάρουμε τόν άλλο δρόμο, και τά πράματα του Μάγερα θά τ' άφήσουμε έδω χάμω, για νά τά βρεί, ό χαζός. (Σκαρφάλώνει στον άραμπά και πετάει χάμω μερικά πράματα δίπλα στο πανταλόνι). *Έτσι, πάει αυτός, τόν πετάξαμε από τή δουλειά, κι άλλον δέν πρόκειται νά βάλω, ποτέ πιά. Τώρα θά συνεχίσουμε μόνες μας, έσύ κ' έγώ. Κι ό χειμώνας θά περάσει όπως τόσοι άλλοι. *Έλα ζέψου, βλέπω νάρχεται χιονιάς.

(Ζεύονται κ' οι δυό στον άραμπά, τόν γυρίζουν και τραβάνε. Σάν έρθει ό Μάγερας βλέπει σατισμένος τά πράματά του).

10

ΟΛΑΚΕΡΗ ΤΗ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ 1635 Η ΜΑΝΑ ΚΟΥΡΑΓΙΟ ΚΑΙ Η ΚΟΡΗ ΤΗΣ ΚΑΤΡΙΝ ΟΡΓΩΝΟΥΝ ΤΙΣ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ ΑΚΟΛΟΥΘΩΝΤΑΣ ΤΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΠΟΥ Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥΣ ΟΛΟ ΚΑΙ ΧΕΙΡΟΤΕΡΕΥΕΙ.

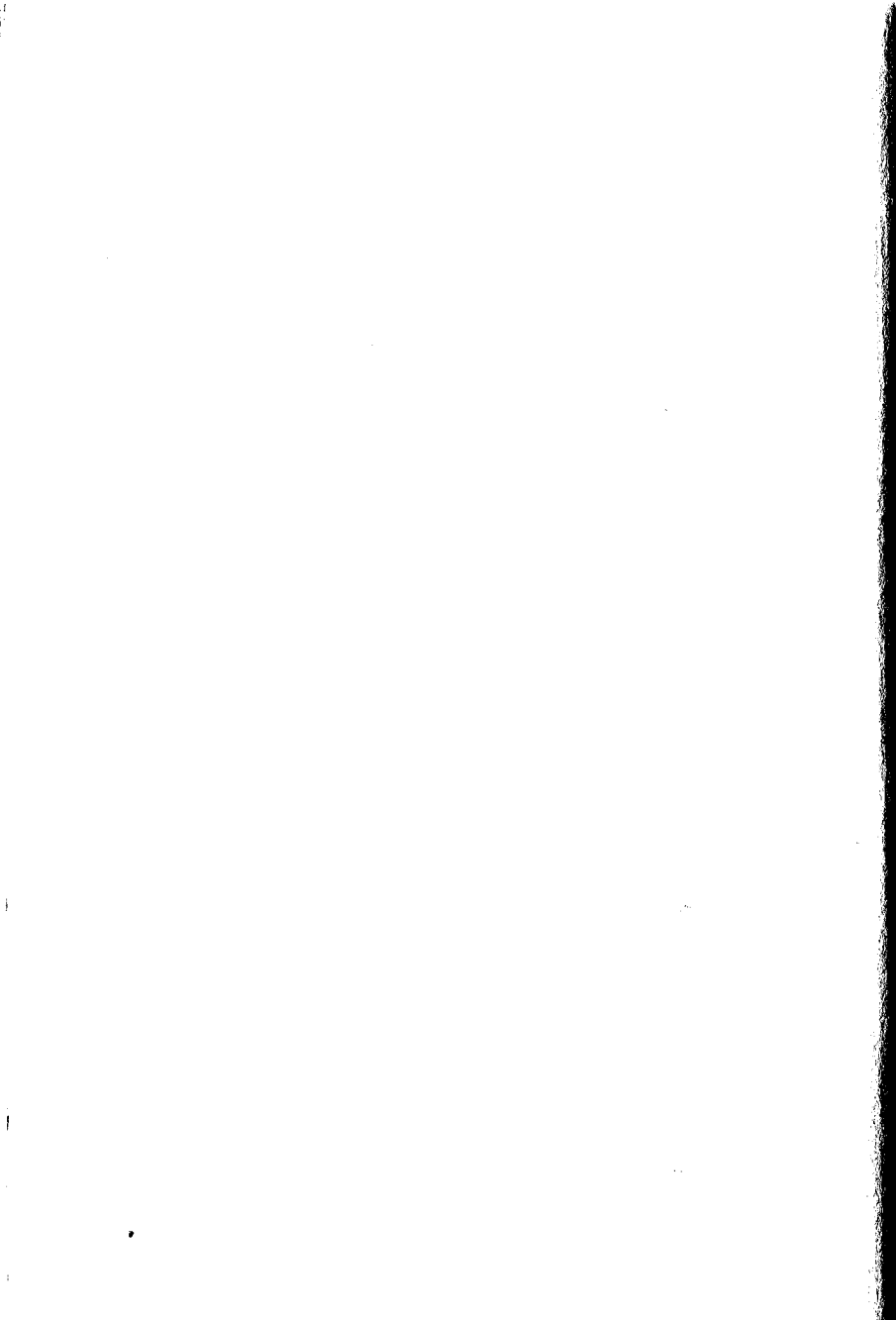
Δημοσιὰ

(Ἡ Μάνα Κουράγιο καὶ ἡ Κατρίν τραβοῦν, τὸν ἀραμπά. Περνοῦν μπροστὰ ἀπὸ ἓνα χωριατό-σπιτο ὅπου ἀκοῦν μιὰ φωνὴ γὰ τραγουδάει).

Φωνὴ Φύτεψαν ἓνα ρόδο
Στοῦ κήπου τῆ γωνιά
Δειλὰ πῆρε ν' ἀνθίζει
Στολίδι μές στ' ἀγιάζι
Χαρὰ τους, ὅσοι ἔχουν
Κήπο σὲ τέτοια ἐρημιὰ
Δειλὰ πῆρε ν' ἀνθίζει.

Κι ὅταν χιονιάς φυσάει
Στὰ ἔλατα βαθιά
Ἐμᾶς δὲ μᾶς τρομάζει
Τὶ στέγη μᾶς σκεπάζει
Χαρὰ τους, ὅσοι ἔχουν
Στέγη σὲ τέτοια παγωνιά
Ὅταν χιονιάς φυσάει.

*(Ἡ Μάνα Κουράγιο καὶ ἡ Κατρίν σταμάτη-
σαν γιὰ ν' ἀκούσουν τὸ τραγούδι καὶ συνεχίζουν
τὸ δρόμο τους).*

11

ΓΕΝΑΡΗΣ ΤΟΥ 1636. Ο ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ ΑΠΕΙΛΕΙ ΤΗΝ ΠΡΟΤΕΣΤΑΝΤΙΚΗ ΠΟΛΗ ΤΟΥ ΧΑΛΛΕ. ΟΙ ΠΕΤΡΕΣ ΑΡΧΙΖΟΥΝ ΝΑ ΜΙΛΑΝΕ. Η ΜΑΝΑ ΚΟΥΡΑΓΙΟ ΧΑΝΕΙ ΤΗΝ ΚΟΡΗ ΤΗΣ ΚΑΙ ΣΥΝΕΧΙΖΕΙ ΜΟΝΗ ΤΗΣ ΤΟ ΔΡΟΜΟ. Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΑΡΓΕΙ ΑΚΟΜΑ ΝΑ ΤΕΛΕΙΩΣΕΙ.

(Ὁ ἀραμπάς, κουρελιασμένος, στέκει δίπλα σ' ἓνα χωριατόσπιτο πὸν ἔχει μιὰ θεόρατη ἀχερένια στέγη καὶ στηρίζεται πάνω σ' ἓνα βραχότοιχο. Νύχτα. Ἀπὸ τὸ δασάκι βγαίνουν ἓνας ὑπολοχαγὸς καὶ τρεῖς στρατιῶτες ὀπλισμένοι ὡς τὰ δόντια).

ἝΥπολοχ. Καὶ δὲ θέλω φασαρία. Ὅποιος φωνάζει θὰ τοῦ καρφώσετε τὸ κοντάρι.

Α' στρατ. Πρέπει ὁμῶς νὰ χτυπήσουμε τὴν πόρτα γιὰ νὰ τοὺς βγάλουμε ὄξω. Ἀλλιῶς πῶς θὰ βροῦμε ὁδηγό.

ἝΥπολοχ. Δὲ χρειάζεται μεγάλη φασαρία γιὰ νὰ χτυπήσεις μιὰ πόρτα. Τὸ πολὺ νὰ νομίσουν ὅτι ἡ γελάδα τοὺς ξύνεται στὸν τοῖχο.

(Οἱ στρατιῶτες χτυποῦν τὴν πόρτα. Ἀνοίγει μιὰ χωριάτιστα. Τῆς φράζουν τὸ στόμα. Δυὸ στρατιῶτες μπαίνουν μέσα).

**Αντρας (Φωνάζει ἀπὸ μέσα):* Τί τρέχει;

(Οἱ στρατιῶτες φέρουν ἕνα χωριάτη μὲ τὸ γιό του).

Ἵπολοχ. (Δείχνει τὸν ἀραμπὰ ὅπου φανερόνεται ἡ Κατρὶν): Ἄλλη μιὰ, ἐκεῖ πέρα. (Ἕνας στρατιώτης τραβάει τὴν Κατρὶν ἔξω): Μονάχα ἐσεῖς μένετε δῶ;

Χωριάτες Αὐτὸς εἶναι ὁ γιὸς μας. Κ' ἐτούτη δῶ εἶναι μουγγή.—Ἡ μάνα της πῆγε στὴν πόλη, γιὰ ψώνια.—Ἀγοράζειπραμάτεια γιὰ τὸ ἐμπόριο της, τώρα πού ὄλοι φεύγουν καὶ ξεπουλάνε ὅσο-ὅσο. Εἶναι διαβατάρηδες, γυρολόγοι.

Ἵπολοχ. Προσέχτε, καθήστε φρόνιμα, γιατί ἔτσι καὶ βγάλετε ἄχνα, σᾶς κάρφωσα. Καὶ χρειάζουμαι κάποιον νὰ μᾶς δείξει τὸ μονοπάτι πού βγάζει στὴν πόλη. (Δείχνει τὸ Νιὸ χωριάτη): Ἐσύ, ἔλα δῶ!

Νιὸς χωρ. Ἐγὼ δὲν ξέρω κανένα μονοπάτι.

Β' στρατ. (Χαμογελάει εἰρωνικά): Αὐτὸς δὲν ξέρει κανένα μονοπάτι.

Νιὸς χωρ. Δὲ βοηθάω ἐγὼ τοὺς καθολικοὺς.

Ἵπολοχ. (Στὸ Β' στρατιώτη). Δώστου τὸ κοντάρι στὸ πλευρό, νὰ καταλάβει.

Νιὸς χωρ. (Ποὺ τὸν ἀνάγκασαν νὰ γονατίσει καὶ τώρα τὸν φοβρίζουν μὲ τὸ κοντάρι): Καὶ νὰ μὲ σκοτώσετε, δὲν τὸ κάνω.

Α' στρατ. Ἐννοια σου καὶ ξέρω ἐγὼ πῶς θὰ βάλεις μυαλό. (Πάει στὸ σταῦλο): Δυὸ γελάδες κ' ἕνα βόδι. Πρόσεξε καλά: ἂν δὲ λογικευτεῖς θὰ σφάξω τὰ ζωντανά.

Νιὸς χωρ. Μὴ τὰ ζωντανά!

Χωριάτισσα (Κλαίει): Λυπήσου τὰ ζωντανὰ μας, κύρ-λοχαγέ, θὰ πεθάνουμε στὴν πείνα.

Ἵπολοχ. Θὰ τὰ σφάζουμε καὶ τὰ τρία ἂν ὁ γιὸς σου μοῦ κάνει τὸν πεισματάρη.

Α' στρατ. Θ' ἀρχίσω ἀπὸ τὸ βόδι.

Νιὸς χωρ. (Στὸ γέρο): Πρέπει νὰ πάω; (*Ἡ χωριάτισσα νεύει*): Καλά, θὰ πάω.

Χωριάτισσα Χίλια εὐχαριστῶ, κύρ-λοχαγέ, πού δὲν πειράξατε τὰ ζωντανὰ μας. Ὁ Θεὸς νὰ σᾶς φυλάει, ἀμήν.

(*Ὁ Χωριάτης τὴν ἐμποδίζει νὰ συνεχίσει τὶς εὐχαριστίες*).

Α' στρατ. Ἔμ τόξερα ἐγὼ ὅτι τὸ βόδι τοὺς εἶναι πιὸ πολῦτιμο κι ἀπὸ τὸ τομάρι τους.

(*Ὁ Ἵπολοχαγὸς καὶ οἱ στρατιῶτες φεύγουν μὲ τὸ Νιὸ χωριάτη πού τοὺς δείχνει τὸ δρόμο*).

Χωριάτης Θάθελα νὰ ξέρω τί ἐτοιμάζουν. Σίγουρα δὲ θὰ μᾶς βγεῖ σὲ καλό.

Χωριάτισσα Μπορεῖ νὰ εἶναι τίποτα ἀνιχνευτές. Τί πᾶς νὰ κάνεις;

Χωριάτης (*Ἀκουμπάει μὲ σκάλα στὴ στέγη καὶ σκαρφαλώνει*): Νὰ δῶ ἂν εἶναι μόνοι τους. (*Ἀπὸ πάνω*): Στὸ δασάκι βλέπω κίνηση. Πῶ, πῶ, φτάνουν μέχρι κάτω τὸ νταμάρι. Πέρα στὸ ξέφωτο βλέπω πανοπλίες. Ἔχουν καὶ κανόνι. Αὐτοὶ εἶναι πάνω ἀπὸ σύνταγμα. Ὁ θεὸς νὰ λυπηθεῖ τὴν πόλη κι αὐτοὺς πού εἶναι μέσα.

Χωριάτισσα Στὴ πόλη ἔχει φῶτα ἀναμένα;

- Χωριάτης* Τίποτα, πίσσα σκοτάδι. Κοιμάται ό κόσμος.
(*Κατεβαίνει*): "Αν κάνουν γιουρούσι θά τους σφάξουν όλους.
- Χωριάτισα* "Εννοια σου, θά τους δεί ή σκοπιά και θά είδοποιήσει.
- Χωριάτης* Τή σκοπιά πούναι στόν πύργο, πάνω στην πλαγιά, πρέπει νά την καθάρισαν, άλλιώς θά είχε βαρέσει βούκινο.
- Χωριάτισα* "Αν είμασταν τουλάχιστο περισσότεροι...
- Χωριάτης* Μόνοι με τή μουγγή, έδω στην έρημιά.
- Χωριάτισα* Λές δέ μπορούμε νά κάνουμε τίποτα;
- Χωριάτης* Μπά, τίποτα.
- Χωριάτισα* Δέ μπορούμε νά τρέξουμε στην πόλη νύχτα ώρα.
- Χωριάτης* "Εχουν άπλωθει σ' όλάκερη την πλαγιά, σαν μερμήγκια. Ούτε σινιάλο δέ μπορούμε νά δώσουμε.
- Χωριάτισα* Σινιάλο; Για νά μάς σφάξουν κ' έμας έδω πάνω;
- Χωριάτης* "Εχεις δίκηο, τίποτα δέ μπορούμε νά κάνουμε.
- Χωριάτισα* (*Στην Κατρίν*): Κάνε την προσευχή σου, έρμο ζώο, γονάτισε και κάνε την προσευχή σου. Τρόπο δέν έχουμε για νά έμποδίσουμε τό μακελειό. Νά μιλήσεις δέ μπορείς, μπορείς τουλάχιστο νά προσευχηθείς. Κι αν κανείς άλλος δέ σ' άκούσει, έκεινος ψηλά θά σ' άκούσει. "Ελα, θά σε βοηθήσω. (*"Ολοι γονατίζουν, ή Κατρίν πίσω από τους χωριάτες*). Πάτερ ήμών, ό έν τοίς ούρανοίς, άκουσε την προσευχή μας και σώσε την πό-

λη κι αὐτοὺς πού εἶναι μέσα καί ξένοιαστοί κοιμοῦνται. Κάνε τους νά ξυπνήσουν καί νά τρέξουν στά κάστρα γιά νά δοῦν αὐτοὺς πού κατεβαίνουν τή βουνοπλαγιά καί καταπάνω τους βαδίζουν μέ κοντάρια καί κανόνια, νύχτα ὦρα πάνω στά λειβάδια. (*Γυρίζει στήν Κατρίν*): Κράτησε τή μάνα μας κάτω ἀπὸ τή σκεπή σου καί κάνε νά μὴν κοιμᾶται ὁ φρουρὸς μὰ νά ξυπνήσει, τί ἀλλιῶς θάναι πολὺ ἀργά. Βόηθα καί τὸν κουινιάδο μας πούν' ἐκεῖ μέ τὰ τέσσερα παιδιὰ του, μὴν ἀφήσεις νά τ' ἀφανίσουν τὰ βαριόμοιρα, πούναι ἀθῶα καί τίποτα δὲν ξέρουν. (*Στήν Κατρίν πὸν βογγάει*): Τὸ μεγάλο εἶναι ἑπτὰ τὸ πιὸ μικρὸ δὲν πάτησε στά δυό. (*Ἡ Κατρίν σηκώνεται ἐνοχλημένη*): Πάτερ ἡμῶν, ἀκουσέ μας, ὅτι ἐσὺ μονάχα μπορεῖς νά βοηθήσεις, θά σβύσουμε ὅλοι, γιὰτί εἴμαστε ἀδύναμα ὄντα, δίχως κοντάρια καί δίχως ἄρματα, καί εἴμαστε ἀνήμποροι καί στά χέρια τὰ δικά σου, ἐμεῖς καί τὰ ζωντανά μας κι ὅλο μας τὸ βιός, τὸ ἴδιο καί ἡ πόλη, κι αὐτὴ στά δικά σου χέρια, κι ὁ ὄχτρος πανέτοιμος μπροστά στά κάστρα μέ δύναμη μεγάλη.

(*Δίχως νά τὴν προσέξουν ἡ Κατρίν πλησίασε στὸν ἀραμπά, πῆρε κάτι ἀπὸ μέσα, τόκρυψε κάτω ἀπὸ τὴν ποδιά της καί σκαρφάλωσε ἀπὸ τὴ σκάλα στὴ στέγη τοῦ σταύλου*).

Χωριάτιστα Σπλαχνίσου τὰ παιδιὰ, καί πιὸ πολὺ τὸ μικρὸ, πού κακὸ μεγάλο τὰ προσμένει, τοὺς

γέρους μας, πούναι ἀνήμποροι νά φύγουν,
σπλαχνίσου ὄλα τὰ πλάσματά σου.

Χωριάτης Καί συχώρεσε τὰ κρίματά μας καθὼς κ' ἐ-
μεις τῶν ἄλλων συχωρῶμε. Ἀμήν.

(Ἡ *Κατριν* κάθεται τώρα στὴ στέγη κι ἀρ-
χίζει νὰ βαράει τὸ ταμποῦρλο ποὺ ἔβγαλε κάτω
ἀπὸ τὴν ποδιά της).

Χωριάτισα Χριστέ μου Μεγαλοδύναμε, τί κάνει αὐτὴ
ἐκεῖ πάνω;

Χωριάτης Τρελλάθηκε;

Χωριάτισα Κατέβασέ την, γρήγορα!

(Ὁ *Χωριάτης* τρέχει στὴ σκάλα, μὰ ἡ *Κατριν*
τὴν ἀνεβάζει στὴ στέγη):

Χωριάτισα Θὰ μᾶς κάψει αὐτή!

Χωριάτης Θὰ τ' ἀφήσεις ἀμέσως τὸ ταμποῦρλο, τ' ἄ-
κουσες! Παλιοκούτσορο!

Χωριάτισα Παναγιὰ μου, θὰ ρίξει πάνω μας τοὺς Καθο-
λικούς!

Χωριάτης (Ψάχνει χάμω νὰ βρεῖ πέτρες): Θὰ σὲ τσα-
κίσω μὲ τὶς πέτρες!

Χωριάτισα Δέ μᾶς λυπᾶσαι ἀθεόφοβη; Δὲν ἔχεις καρδιά
ἐσύ; Πᾶμε χαμένοι ἂν μᾶς πλακώσουν οἱ
καθολικοί! Θὰ μᾶς σφάζουν ὄλους!

(Ἡ *Κατριν* κοιτάζει πέρα στὴν πόλη καὶ συνε-
χίζει νὰ βαράει τὸ ταμποῦρλο).

Χωριάτισα (Στὸ *Χωριάτη*): Δὲ σοῦ εἶπα ἐγὼ νὰ μὴ μα-
ζεῦεις τὴν ἀλητεία στὸ χτῆμα; Τί τοὺς νοιά-
ζει δαύτους ἂν μᾶς πάρουν καὶ τὸ τελευταῖο
ζωντανὸ ποὺ μᾶς ἀπομένει;

Υπολογ. (*Έρχεται τρεχάτος με τους στρατιώτες του και το Νιό χωριάτη*): Θα σᾶς κομματιάσω!

Χωριάτισα Κύριε άξιωματικέ, εΐμαστε άθῶοι, οί καφεροί, έμεις δέ φταΐμε σέ τίποτα. Άνέβηκε στά κρυφά, δέν τήν πήραμε χαμπάρι. Εΐναι ξενη αύτή, δέν εΐναι δική μας.

Υπολογ. Ποῦναι ή σκάλα;

Χωριάτης Τήν τράβηξε πάνω.

Υπολογ. (*Φωνάζει στην Κατρίν*): Πέταξε άμέσως χάμω τὸ ταμποῦρλο, έγώ σέ διατάζω!

(*Η Κατρίν συνεχίζει να βαράει τὸ ταμποῦρλο*):

Υπολογ. Εΐσαστε ὄλοι συνομῶτες. Θα σᾶς στείλω στὸν άγύριστο.

Χωριάτης Πέρα στὸ δάσος ρίξανε κάτι πεῦκα. Να φέρομε ἕναν κορμό και να τή σπρώξουμε να πέσει.

Α' στρατ. (*Στὸν ὑπολογαγό*): Παρακαλῶ, ζητῶ τήν άδεια να κάνω μιὰ πρόταση. (*Ψιθυρίζει κάτι στ' αύτι τοῦ ὑπολογαγοῦ. Έκεϊνος νεύει*): Άκου δῶ, θα σοῦ κάνουμε μιὰ πρόταση, για τὸ καλό σου. Κατέβα άπό τή στέγη, κ' ἔλα μαζί μας στην πόλη. Δείξε μας τή μάνα σου και δέ θα τήν πειράξουμε.

(*Η Κατρίν συνεχίζει τὸ ταμποῦρλο*):

Υπολογ. (*Σπρώχνει βίαια τὸ στρατιώτη*): Ποῦ να σέ μπιστευτεΐ έσένα με τέτοιο μοῦτρο που έχεις. (*Φωνάζει πάνω*): Κι αν σοῦ δώσω έγώ τὸ λόγο μου ὅτι ἔτσι θα γίνει; Εΐμαι ά-

ξιωματικός ἐγώ, σοῦ δίνω τὸ λόγο τῆς στρα-
τιωτικῆς μου τιμῆς.

(*Ἡ Κατρίν χτυπάει πιὸ δυνατά*):

Ἵπολοχ. Αὐτὴ δὲν ἔχει ὄσιο καὶ ἱερό.

Νιὸς χωρ. Κύριε ἀξιωματικέ, δὲ νοιάζεται μονάχα γιὰ
τὴ μάνα της.

Α' στρατ. Δὲ χρειάζεται πολὺ ἀκόμα. Ὅπου νάναι θὰ
σηκώσει τὴν πόλη στὸ ποδάρι.

Ἵπολοχ. Πρέπει νὰ κάνουμε μεγάλη φασαρία γιὰ νὰ
σκεπάσουμε τὸ ταμποῦρλο. Πῶς διάολο νὰ
κάνουμε φασαρία;

Α' στρατ. Ἀφοῦ δὲν πρέπει νὰ κάνουμε φασαρία.

Ἵπολοχ. Ἀκίντυνη φασαρία, χαζοτόμαρο. Πού νὰ
μὴν ἔχει σχέση μὲ τὸν πόλεμο.

Χωριάτης Νὰ πελεκήσω ξύλα μὲ τὸ τσεκούρι.

Ἵπολοχ. Νὰ πελεκήσεις, καλὴ ιδέα. (*Ὁ χωριάτης
παίρνει τὸ τσεκούρι κι ἀρχίζει νὰ πελεκάει τὸν
κορμό*). Πιὸ δυνατά, νὰ πάρει ὁ διάολος! Πιὸ
δυνατά! Πελεκᾶς γιὰ τὴ ζωὴ σου!

(*Ἡ Κατρίν χτυπάει τὸ ταμποῦρλο πιὸ σιγανὰ
γιὰ νὰ μπορεῖ ν' ἀκούει. Κοιτάζοντας ἀνήσυχα
γύρω της συνεχίζει νὰ χτυπάει*).

Ἵπολοχ. (*Στὸ χωριάτη*): Μόνος σου δὲ φτάνεις. (*Στὸν
πρῶτο στρατιώτη*): Μπρός, κ' ἐσύ μαζί.

Χωριάτης Ἔχω μονάχα ἓνα τσεκούρι. (*Σταματᾶει νὰ
πελεκάει*).

Ἵπολοχ. Πρέπει νὰ βάλουμε φωτιά στὸ χτήμα. Νὰ
τὴν κάψουμε ζωντανή.

Χωριάτης Δὲ φελάει σὲ τίποτα αὐτό, κύρ-λοχαγέ. Ἄ-

μα δοῦν τῇ φωτιά ἀπό τὴν πόλη θὰ καταλάβουν τί τρέχει.

(Ἡ Κατρίν ποῦ τοὺς ἀκούει καθὼς χτυπάει τὸ ταμποῦρλο, γελάει).

ἽΥπολογ. Κοίτα τὴν, ποῦ μᾶς κοροϊδεύει. Δὲν ἀντέχω ἄλλο, θὰ τῆς ρίξω κι ἄς γίνῃ ὅ,τι θέλει. Φέρτε τὴν καραμπίνα.

(Οἱ δυὸ στρατιῶτες φεύγουν τρεχάτοι. Ἡ Κατρίν συνεχίζει νὰ χτυπάει).

Χωριάτιστα Τὸ βρῆκα, κύρ-λοχαγέ. Ἐκεῖ πέρα στέκει ὁ ἀραμπᾶς τῆς. Ἄν τῆς τόνε λιανίσουμε, θὰ σταματήσει. Ὁ ἀραμπᾶς εἶναι ὅλο τους τὸ βιός.

ἽΥπολογ. (Στὸ Νιὸ χωριάτη): Μπρός, κάντονε κομμάτια. (Ἀπάνω): Ἄν δὲ σταματήσεις τὸ ταμποῦρλο, πάει, θὰ σοῦ κάνουμε τὸν ἀραμπᾶ κομμάτια.

(Ἡ Νιὸς χωριάτης δίνει μερικὰ ἀδύνατα χτυπήματα στὸν ἀραμπᾶ).

Χωριάτιστα (Ἀπάνω): Σταμάτα, πιά, διασολοθήλυκο!

(Ἡ Κατρίν κοιτάζει τὸν ἀραμπᾶ καὶ βγάζει πονεμένες κραυγές, συνεχίζει ὅμως νὰ χτυπάει).

ἽΥπολογ. Ποῦ στὸ διάλογο μείνανε αὐτὰ τὰ παλιοτόμαρα μὲ τὴν καραμπίνα;

Α' στρατ. Φαίνεται πὼς ἀκόμα δὲν ἄκουσαν τίποτα στὴ πόλη, γιατί ἄλλιῶς θ' ἀκούγαμε τῶρα τὰ κανόνια τους.

Ὑπολχ. (Ἀπάνω): Κανείς δὲ σ' ἀκούει. Θὰ σὲ σκοτώ-
σουμε, δὲν τῆ γλυτώνεις. Σοῦ τὸ λέω γιὰ
τελευταία φορά: πέταξε τὸ ταμποῦρλο!

Νιὸς χωρ. (Πετάει ξαφνικὰ τὴ σανίδα): Ὅχι, μὴ στα-
ματᾶς! Ἄν δὲ σ' ἀκούσουν στὴν πόλη εἶναι
χαμένοι! Χτύπα! Χτύπα!

*(Ὁ στρατιώτης τὸν ρίχνει χάμω καὶ τὸν χτυ-
πάει μὲ τὸ κοντάρι. Ἡ Κατρίν ἀρχίζει νὰ κλαίει
μὰ ἐξακολουθεῖ νὰ χτυπάει).*

Χωριάτιστα Ὅχι στὴν πλάτη! Γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, θὰ
μοῦ τὸνε σκοτώσετε!

*(Ἔρχονται τρεχάτοι οἱ στρατιῶτες μὲ τὴν καρα-
μπίνα).*

Β' στρατ. Ὁ συνταγματάρχης ἔχει ἀφρίσει, κύριε ὑ-
πολοχαγέ. Σίγουρα θὰ μᾶς περάσουν στρα-
τοδικεῖο.

Ὑπολοχ. Μπρὸς στήστε την, γρήγορα, γρήγορα!
*(Μιλᾷει στὴν Κατρίν καθὼς οἱ ἄλλοι στήνουν
τὴν καραμπίνα στὸ τρίποδο):* Σοῦ τὸ λέω γιὰ
στερνὴ φορά: Πάψε νὰ χτυπᾶς! *(Ἡ Κατρίν
κλαίγοντας χτυπάει ὅσο πιὸ δυνατὰ μπορεῖ):*
Πύρ!

*(Οἱ στρατιῶτες πυροβολοῦν. Ἡ Κατρίν χτυ-
πημένη, δίνει μερικὰ χτυπήματα ἀκόμα στὸ ταμ-
ποῦρλο καὶ πέφτει ἀργά).*

Ὑπολοχ. Αὐτὸ εἶταν! Τέλος ἡ φασαρία!

(Μὰ ὅστερα ἀπὸ τὰ τελευταῖα χτυπήματα τῆς
Κατρίν ἀκούγονται τὰ κανόνια ἀπὸ τὴν πόλιν.
Ἐκ μακριὰ ἀκούγονται καμπάνες καὶ κανονίδι).

Α' στρατ. Τὸ πέτυχε αὐτὸ ποῦ ἤθελε.

12

(*Νύχτα κοντά ξημέρωμα. 'Ακούγονται ταμπούρ-
λα και σφυρίγματα από στρατεύματα που απο-
μακρύνονται.*

*Μπροστά στον άραμπά ή Μάνα Κουράγιο έχει
γονατίσει κοντά στην κόρη της. Δίπλα οι χω-
ριάτες).*

Χωριάτης ('Εχθρικά): Πρέπει να φύγεις, κυρά. Μονά-
χα ένα σύνταγμα ξμεινε πίσω. Δεν μπορείς
να βρεις μονάχη σου τὸ δρόμο.

Μάνα 'Ισως καταφέρω να τὴν κοιμήσω. (*Τραγου-
δάει*):

'Αια ποπάια
Τοῦ λόγγου σιωπή
'Αστρο στερνό μου
Τ' ανέμου πνοή.
Στολίδια σου πήρα
'Ασήμια, προικιά
Καί μιὰ λευκή κορδέλα
γιὰ τὰ μαλλιά.

Πρωὶ σὰν ξυπνήσεις
Σοῦ φέρνω γλυκὰ
Κι ἔμα δὲ χορτάσεις

Σοῦ δίνω ξανά.
Ἄια ποπάια
Τ' ἀνέμου πνοή
Ὁ πρῶτος μου ἐχάθη
Ὁ ἄλλος πάει, δὲ ζεῖ.

Μάνα Δὲν ἔπρεπε νὰ τῆς πείτε γιὰ τὰ παιδιὰ τοῦ
κουριάδου σας.

Χωριάτης Ἄν δὲν εἶχες πάει στὴν πόλη νὰ κάνεις τό
κομμάτι σου, μπορεῖ καὶ νὰ μὴν πάθαινε τί-
ποτα.

Μάνα Νά, τὴν πῆρε ὁ ὕπνος...

Χωριάτισα Δὲν τὴν πῆρε ὁ ὕπνος, ὁ χάρος τήνε πῆρε,
κατάλαβέ το.

Χωριάτης Κ' ἐσὺ πρέπει νὰ φύγεις ἐπιτέλους. Ἡ περιοχὴ
εἶναι γιομάτη λύκους, μὰ καὶ ληστές, πούναι
χειρότεροι ἀπὸ τοὺς λύκους.

Μάνα Ναί, ξέρω.

(*Πηγαίνει στὸν ἀραμπῆ καὶ φέρνει μιὰ κουβέρτα
γιὰ νὰ σκεπάσει τὴ νεκρῆ*).

Χωριάτης Δὲν ἔχεις κανέναν ἄλλο στὸν κόσμο; Κανένα
ποῦ νὰ σὲ πάρει κοντά του;

Μάνα Ἔχω ἓναν ἀκόμα. Τὸν Ἄιλιφ.

Χωριάτης (*Καθὼς ἡ Μάνα Κουράγιο σκεπάζει τὴν Κα-
τρίν*): Αὐτὸν πρέπει νὰ βρεῖς. Γι' αὐτὴν ἐδῶ
θὰ φροντίσουμε μεῖς νὰ θαφτεῖ καταπῶς πρέ-
πει. Ὅσο γι' αὐτὸ μὴ σὲ νοιάζει.

Μάνα Νά, κράτησε κι αὐτὰ γιὰ τὰ ἔξοδα.

(*Μετράει λεφτὰ στὸ χέρι τοῦ χωριάτη. Ὁ χω-*

ριάτης κι ὁ γιὸς του τῆς δίνουν τὸ χέρι καὶ κουβαλᾶνε τὴν Κατρίν).

Χωριάτισσα (Τῆς δίνει κι αὐτὴ τὸ χέρι μὲ μιὰ υπόκλιση. Καθῶς φεύγει, λέει): Κάνε γρήγορα.

Μάνα (Ζεύεται στὸν ἀραμπά): Ἐλπίζω νὰ τὰ καταφέρω νὰ σύρω μόνη μου τὸν ἀραμπά. Δὲ βαριέσαι, δὲ θάνατι δύσκολο, εἶναι σχεδὸν ἄδειος. Πρέπει νὰ ξαναμπῶ στὸ ἐμπόριο.

(Ἄλλο ἓνα σύνταγμα περνᾶει μὲ σφυροίγματα καὶ ταμποῦρα).

Μάνα (Τραβάει τὸν ἀραμπά): Ἔ, πάρτε με μαζί σας! (Ἀπὸ τὸ βᾶθος ἀκούγεται τραγοῦδι).

Τραγοῦδι

Μὲ τίς χαρὲς, τίς ἀτυχιῆς του
Ἄ πόλεμος δὲ σταματᾷ
Ἄ πόλεμος θὰ σύρει χρόνια
Μὰ ὁ φτωχὸς δὲν κοινομᾷ.
Μὲ ἄδειο πάντα τὸ στομάχι
Τρύπια παπούτσια καὶ βρακί
Ἄλο ἓνα θαῦμα περιμένει
Καινούριες μάχες καρτερεῖ!
Ἐυπνᾶτε σεῖς οἱ χριστιανοί!
Ἄ ὕπνος εἶν' γιὰ τοὺς νεκροὺς
Κι ὄσ' εἶστε ἀκόμα ζωντανοί
Τραβᾶτε μπρὸς γιὰ τοὺς ἐχτροὺς!

